

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

131755

ANTALYA İLİ MERKEZ İLÇESİNDEKİ SÜT SIĞIRI YETİŞTİRİCİLERİ
BİRLİĞİ ÜYESİ OLAN VE OLMAYAN İŞLETMELERDE TOPLUMSAL
CİNSİYET ANALİZİ VE BİLGİ KAYNAKLARI

İlkay KUTLAR SÖZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

131755

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

T.C. YÖKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bu tez Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

ANTALYA
2002

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANTALYA İLİ MERKEZ İLÇESİNDEKİ SÜT SİĞİRİ YETİŞTİRİCİLERİ
BİRLİĞİ ÜYESİ OLAN VE OLMAYAN İŞLETMELERDE TOPLUMSAL
CİNSİYET ANALİZİ VE BİLGİ KAYNAKLARI

İlkay KUTLAR SÖZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

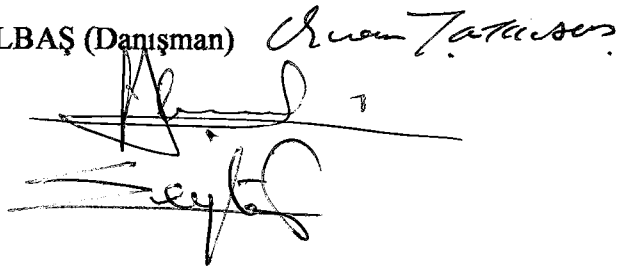
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Bu tez 12/04/2002 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından 90. not takdir edilerek oy birliği/ çokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Orhan ÖZÇATALBAŞ (Danışman)

Yrd.Doç.Dr. Cengiz SAYIN

Doç.Dr. İ.Coşkun CEYLAN

ÖZET

ANTALYA İLİ MERKEZ İLÇESİNDEKİ SÜT SIĞIRI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ ÜYESİ OLAN VE OLMAYAN İŞLETMELERDE TOPLUMSAL CİNSİYET ANALİZİ VE BİLGİ KAYNAKLARI

İlkay KUTLAR SÖZER

Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman Yrd.Doç.Dr. Orhan ÖZÇATALBAŞ

Nisan 2002, 84 sayfa

Bu araştırmada, Antalya ili Merkez ilçesindeki süt sığırları yetiştiricileri birliği üyesi olan ve olmayan işletmelerin sosyo-ekonomik ve genel özellikleri tespit edilmiş, ayrıca bilgi kaynakları ve toplumsal cinsiyet analizi (Gender Analysis)'den elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Araştırmanın verileri birliğe üye olan işletmelerin bulunduğu 8 köyden (Yeniköy, Yeşilbayır, Kovanlık, Karataş, Yağca, Bıyıklı, Aşağıoba, Dereli) elde edilmiştir.

Bu kapsamda elde edilen veriler süt sığırları yetiştiriciliğinde aile bireylerinin rollerini, katkılarını ve katılımlarını ortaya koymuştur.

Araştırmada üreticilerin seçilmiş bazı özellikleri ile birliğe üye olup olmama arasındaki olası istatistiki ilişki ki-kare testi ile saptanmıştır. Ki-kare testinin uygulanamadığı durumlarda ise oranlar arası farka ait hipotez kontrolü (Z dağılımı) yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Toplumsal Cinsiyet Analizi, Bilgi Kaynakları, Hayvansal Üretim Faaliyeti, Süt Sığırları Yetiştiriciliği

JÜRİ: Yrd.Doç.Dr.Orhan ÖZÇATALBAŞ (Danışman)

Yrd.Doç.Dr.Cengiz SAYIN

Doç.Dr.Coşkun CEYLAN

ABSTRACT

Gender Analysis and Information Sources of Member and Non-Member
Farmers Dairy Cow Breeders Union in Central Town of Antalya Province.

İlkay KUTLAR SÖZER

Master of Science Thesis, Department of Agricultural Economics

Adviser: Ass.Prof.Dr.Orhan ÖZÇATALBAŞ

April 2002, 84 pages

In this study, Gender analysis and information sources of member and non-member farmers of dairy cow breeders union in central town of Antalya province were determined in this respect, socio-economic features of producers, general information about member and non-member farmings of the union and comparison of member and non-member farmings were studied. Data used in the research were obtained from 8 villages (Yeniköy, Yeşilbayır, Kovanlık, Karataş, Yağca, Bıyıklı, Aşağıoba, Dereli) where the farmings are located.

In this scope which getting data household, rollers, contribution, participations on farmers of dairy cow breeders were appeared.

In the study, some -selected features of the producers between being member and non-member of the union were determined statistically using khi-square test. In such condition khi-square test can not be used, hipotise control (z distribution) which based on differences between proportions applied.

KEY WORDS: Gender Analysis, Information Source, Animal Husbandry, Dairy Cow Breeding.

COMMITTEE: Ass.Prof.Dr.Orhan ÖZÇATALBAŞ (Adviser)

Ass.Prof.Dr. Cengiz SAYIN

Assoc.Prof.Dr. Coşkun CEYLAN

ÖNSÖZ

Oransal değerler itibariyle Türkiye ekonomisi içinde tarımın önemi azalıyormuş gibi görünse de tarım hala çok önemli bir sektör durumundadır. Tarımın bu önemi önümüzdeki dönemde de artarak devam edecektir. Ancak ülkemizde genel olarak bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetinde bulunan işletmeler çoğunlukla dağınık, güçsüz ve birlik çatısı altında toplanamamıştır. Bu yapı hayvancılık sektörünün diğer faktörlerin de etkisiyle gerilemesine neden olmuştur. Ayrıca çeşitli dönemlerde uygulanan ulusal projeler arzulan sonuçlara ulaşmada yetersiz kalmıştır. Hayvancılığı bugünkü olumsuz durumdan kurtarmak için arayışlar devam etmektedir. Özellikle hayvancılığımızın gelişmesi bakımından üretici organizasyonlarının oluşturulması ve bunların sayılarının artırılması önemli bir çözüm yolu olarak değerlendirilmektedir.

Hayvansal üretim faaliyetinde aile bireyleri üretimin her aşamasında farklı yoğunlukta yer almaktadır. Bu araştırmada, incelenen işletmelerdeki aile bireylerinin bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetlerindeki rolleri ve işlevleri toplumsal cinsiyet analizine dayandırılarak açıklanmaya çalışıldığından elde edilen bulguların gerek süt sığırları yetiştiricileri birliği tarafından, gerekse bu kesime hizmet götüren ilgili birimler tarafından kullanılabilir nitelikte olmasına önem verilmiştir.

Bu araştırmanın başından sonuçlandırılmasına kadar, değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım Danışman Hocam Sayın Yrd.Doç.Dr. Orhan Özçatalbaş'a, araştırma konusunun belirlenmesinde katkıda bulunan değerli hocam Bölüm Başkanımız Sayın Doç.Dr. Burhan Özkan'a, Antalya Tarım İl Müdürlüğü Proje İstatistik Şubesi ve Hayvan Sağlığı Şubesi çalışanlarına, Antalya Holstein Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliği başkanı ve elemanlarına, anket çalışmasına katılan ve anket sorularına içtenlikle cevap veren değerli üretici ailelerine teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca beni her konuda sürekli destekleyen değerli aileme ve tez döneminde gösterdiği hoşgörüden dolayı meslektaşım ve eşim Araştırma Görevlisi Salih Sözer'e teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL BİLGİLER ve KAYNAK TARAMALARI.....	4
3. MATERYAL ve METOT.....	8
3.1. Materyal.....	8
3.2. Metot.....	8
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA.....	13
4.1. İşletmelere Ait Özellikler.....	13
4.1.1. Sosyo-ekonomik özellikler.....	13
4.1.1.1. Süt sığırı yetiştiriciliği deneyimi ve yaş durum.....	13
4.1.1.2. Aile genişliği.....	13
4.1.1.3. Süt sığırı yetiştiriciliğinde çalışma durumu.....	14
4.1.1.3.1. Aile işgücü.....	14
4.1.1.3.2. Yabancı işgücü.....	16
4.1.1.4. Eğitim durumu.....	17
4.1.1.5. Arazi varlığı.....	19
4.1.1.6. Hayvan varlığı.....	19
4.1.1.7. Alet makina varlığı.....	21
4.1.1.8. Bina varlığı.....	23
4.1.2. İşletmelerin genel özellikleri.....	24
4.1.2.1. Kültür ırkı sığırların ilk temin yeri.....	24
4.1.2.2. Süt sığırı yetiştiriciliği ile uğraşma amacı.....	25
4.1.2.3. Üretilen sütün değerlendirilme ve satılma durumu.....	26
4.1.2.4. Süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar.....	28
4.1.2.5. Aile bireylerinin karara katılım durumu.....	28
4.1.2.6. İşbirliği ve yardımlaşma durumu.....	30
4.1.2.6.1. Süt sığırı yetiştiriciliği konusunda yardımlaşma	30
4.1.2.6.2. Diğer konularda yardımlaşma	30
4.1.2.7. Aile bireylerinin eğitim aldıkları kurslar.....	31
4.1.2.8. Yararlanılan bilgi kaynakları.....	32
4.1.2.8.1. Yemleme tekniği konusunda.....	36
4.1.2.8.2. Su verme konusunda.....	38
4.1.2.8.3. Süt sağım tekniği konusunda.....	39
4.1.2.8.4. Süt sağım hijyeni konusunda.....	41
4.1.2.8.5. Doğum konusunda.....	43
4.1.2.8.6. Diğer konularda.....	45
4.1.2.9. Aile bireylerinin ihtiyaç duyduğu eğitim konuları.....	46
4.1.2.10. Gelecekte süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili düşünceleri.....	48
4.1.2.10.1. Gelecekte kapasite genişletme düşünceleri.....	48
4.1.2.11. Birlik üyesi işletmelerin birlikten sağladıkları yararlar.....	51
4.1.2.12. Birlik üyesi işletmelerin birliğe karşı sorumlulukları.....	54
4.1.2.13. Birlik üyesi işletmelerin soykütüğü kaydı tutma durumu...	55
4.2. İncelenen İşletmelerde Toplumsal Cinsiyet Analizi.....	56

4.2.1. Faaliyetler profili.....	57
4.2.1.1. Aile bireylerinin günlük çalışma süreleri.....	57
4.2.2. Kaynaklar -faydalar profili.....	61
4.2.2.1. Kaynaklara sahip olma durumu.....	61
4.2.2.2. Kaynakları kontrol etme durumu.....	61
4.2.2.3. Kaynaklardan yararlanma durumu.....	63
4.2.3. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profili.....	68
4.2.4. Aile bireylerinin toplam aile gelirine katkıları.....	70
4.2.5. Aile bireylerinin toplam aile gelirini harcama ve tasarruf durumu.....	73
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	75
6. KAYNAKLAR.....	78
ÖZGEÇMİŞ.....	84

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Birliğe üye olmayan işletmelerde örnek hacminin belirlenmesi (adet).....	11
Çizelge 3.2. Köylere göre anket uygulanan işletme sayısı (adet).....	11
Çizelge 4.1. Süt sığırı yetiştiriciliği deneyimi ve yaş durumu (yıl).....	13
Çizelge 4.2. Aile genişliği (kişi).....	14
Çizelge 4.3. Aile bireylerinin süt sığırı yetiştiriciliğinde çalışma durumu (kişi).....	15
Çizelge 4.4. Yabancı işgücünün işletmede çalışma durumu ve yaşı (% ve yaş).....	16
Çizelge 4.5. Yabancı işgücünün günlük çalışma süresi (saat/gün).....	17
Çizelge 4.6. Eğitim durumu (%).....	18
Çizelge 4.7. Arazi varlığı (da).....	19
Çizelge 4.7.1. Yem bitkileri ekiliş alanı (da).....	19
Çizelge 4.8. Birlik üyesi işletmelerde büyükbaş hayvan varlığı (baş).....	20
Çizelge 4.8.1. Tabakalara göre sağmal süt sığırı varlığı (%).....	21
Çizelge 4.8.2. Sağmal süt sığırı sayısı ve büyükbaş hayvan sayısı (baş).....	21
Çizelge 4.8.3. Küçükbaş hayvan ve kümes hayvanı varlığı (adet).....	22
Çizelge 4.9. Alet makina varlığı (adet).....	22
Çizelge 4.9.1. Alet makina kullanım durumu (%).....	23
Çizelge 4.10. Bina varlığı (%).....	24
Çizelge 4.11. Kültür ırkı sığırların ilk temin yeri (%).....	25
Çizelge 4.12. Süt sığırı yetiştiriciliği ile uğraşma amacı (%).....	26
Çizelge 4.13. Üretilen sütün değerlendirilme durumu (kg/gün).....	26
Çizelge 4.14. Üretilen sütün satılma şekli (%).....	27
Çizelge 4.15. Süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar (%).....	28
Çizelge 4.16. Aile bireylerinin karara katılım durumu (%).....	29
Çizelge 4.17. Süt sığırı yetiştiriciliği konusunda yardımlaşma (%).....	30
Çizelge 4.18. Diğer konularda yardımlaşma (%).....	31
Çizelge 4.19. Aile bireylerinin eğitim aldıkları kurslar (%).....	33
Çizelge 4.20. Yararlanılan bilgi kaynakları (%).....	35
Çizelge 4.21. Yemleme tekniği konusundaki bilgi kaynakları (%).....	37
Çizelge 4.22. Yemleme tekniği konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%).....	38
Çizelge 4.23. Su verme konusundaki bilgi kaynakları (%).....	39
Çizelge 4.24. Su verme konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%).....	39
Çizelge 4.25. Süt sağım tekniği konusundaki bilgi kaynakları (%).....	40
Çizelge 4.26. Süt sağım tekniği konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%).....	41
Çizelge 4.27. Süt sağım hijyeni konusundaki bilgi kaynakları (%).....	42
Çizelge 4.28. Süt sağım hijyeni konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%).....	43
Çizelge 4.29. Doğum konusundaki bilgi kaynakları (%).....	44
Çizelge 4.30. Doğum konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%).....	44
Çizelge 4.31. Diğer konulardaki bilgi kaynakları (%).....	45

Çizelge 4.32. Diğer konularda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%)	46
Çizelge 4.33 .Aile bireylerinin ihtiyaç duyduğu eğitim konuları (%).....	49
Çizelge4.34.İşletmelerin gelecekte süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili düşünceleri (%).....	48
Çizelge4.35.Gelecekte kapasitelerini genişletme konusundaki düşünceleri (%).....	50
Çizelge 4.36. Gelecekte kapasitelerini genişletmeme nedenleri (%).....	50
Çizelge 4.37. Gelecekte kapasitelerini genişletme nedenleri (%).....	51
Çizelge 4.38. Birlik üyesi işletmelerin birlikten sağladıkları yararlar (%)..	54
Çizelge4.39.Birlik üyesi işletmelerin birliğe karşı sorumlulukları (%).....	55
Çizelge 4.40. Birlik üyesi işletmelerin soy kütüğü kaydı tutma durumu (%).....	55
Çizelge 4.41. Aile bireylerinin günlük çalışma süreleri (saat/gün).....	60
Çizelge 4.42. Kaynaklara sahip olma durumu (%).....	62
Çizelge 4.43. Kaynakları kontrol etme (sorumlu olma) durumu (%).....	65
Çizelge 4.44. Kaynaklardan yararlanma durumu (%).....	66
Çizelge4.45. Kaynaklara sahip olma, kontrol etme ve yararlanma durumu (%).....	67
Çizelge 4.46. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler (%).....	68
Çizelge 4.47. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profili (%).....	71
Çizelge 4.48. Aile bireylerinin toplam aile gelirine katkıları (%).....	72
Çizelge 4.49. Aile bireylerinin toplam aile gelirini harcama ve tasarruf durumu (%).....	74

1.GİRİŞ

Gelişmiş ülkelere bakıldığında bu ülkelerin tamamının tarımsal yönden de ileri durumda oldukları görülmektedir. Ayrıca bu ülkelerde tarımsal üretim faaliyeti içinde hayvansal üretimin % 50 veya daha yüksek bir paya sahip olduğu da bilinmektedir. Türkiye’de ise hayvansal üretim değeri yıllara göre değişmekle birlikte, toplam tarımsal üretim değerinin % 25 ile % 45’ini, gayri safi milli hasılanın ise % 5 ile % 12’sini oluşturmaktadır. Hayvancılığın istenilen seviyeye ulaşamamasının en büyük nedeni Türkiye’de hayvansal üretim faaliyetinin, bitkisel üretim faaliyeti ile birlikte yapılması ve yalnızca hayvansal üretimle uğraşan ihtisaslaşmış işletmelerin oranının % 3.5’i geçememesidir (Anonim 1994a).

Toplumsal dengeli beslenmesinde büyük bir öneme sahip olan hayvancılık, milli gelire katkısı, dış ticaret, istihdam ve diğer sektörlerle ham madde sağlaması bakımından da, tarımsal üretim faaliyetinin önemli bir koludur. Ayrıca hayvancılık işletmeleri yılın her ayında üretime devam etmesi nedeniyle, istihdam yönünden de önem taşır ve tarım işletmelerinde atıl işgücünü değerlendirme olanağı sağlar. Tarım işletmelerinde hayvancılığın toprak verimliliğine yardımcı olmak, bitkisel üretimden elde edilen ürünleri değerlendirmek, işletme gelirinde istikrarı sağlamak ve üretimi pazara dönük duruma getirmek gibi, başka yararları da vardır (Arıkbay 1990).

Bu kadar yararı olmasına rağmen Türkiye’de hayvancılığın istenilen düzeye gelememesinin nedenleri; hayvan popülasyonunun büyük bir kısmının düşük verimli yerli ırklardan oluşması, ithal edilen damızlık gebe düvelerin bilinçsiz beslenmesi sonucu verimlerinin düşmesi, yetiştiricilerin teknik bilgi ve eğitim düzeyine sahip olmamaları, yem üretiminin yetersizliği, karma yem fiyatları ile ürün fiyatları arasındaki dengesizlik ve üreticilerin örgütsüz bir yapı içinde olması şeklinde sıralanabilir. Üreticilerin örgütlenmesini ise işletmelerinin küçük ve dağınık olması, yetiştiricilerin eğitim düzeyinin düşük olması ve yetiştiricilerde örgütlenme bilincinin oluşmaması engellemektedir. Ayrıca bu konuda açık ve ciddi bir biçimde örgütlenmeyi özendiren bir devlet politikasının olmayışı da yetiştirici örgütlenmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Halbuki gelişmiş ülkelerde bireysel çözüm arayışı değil, örgütsel çözüm arayışları yaygındır. Her yetiştirici en azından ihtisaslaşmış bir örgüte üyedir. Türkiye’de ise yetiştiricilerin etkin katılımının sağlandığı çalışmalar 1980’li yılların sonunda başlatılmıştır. Yetiştiricilerin kendi örgütlerini kurarak damızlık sığır

yetiştiriciliğini geliştirmek amacıyla bu dönemlerde Türk-İtalyan ve Türk-Alman Teknik İşbirliği kapsamında iki projenin yapılması uygun görülmüştür. Bu proje çalışmaları sonucunda ise 1995 yılında “Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birlikleri” kurulmuş ve 1998 yılında da bu birlikler “Merkez Birliklerini” kurmuşlardır (Kumlu ve zcan 1998). Aynı yıl hayvancılığın sorunlarını çözmek amacıyla “Türkiye Hayvancılığı Geliştirme Projesi” yürürlüğe girmiştir. Bu proje kapsamında sözleşmeli ifti modelinin uygulanabilmesi için yetiştiricilerin Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliğine ye olma zorunluluğu getirilmiştir. Böylece orta ve uzun vadede hayvancılık sektörüne katkı sağlanacağı düşünülmüştür. Ayrıca yeliği teşvik etmek amacıyla birlik üyelerine düşük faizli kredi olanakları sağlanması öngörülmüştür. Görüldüğü gibi Türkiye’de hayvancılık sektörünün özellikle sığırcılığın gelişmesi yönünde çeşitli projeler uygulanmış ancak yeterince ilerleme sağlanamamıştır (Demirbaş 1999).

Türkiye Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Merkez Birliği’ne 2000 yılı itibariyle 22 il üyedir. Bu illerdeki ye işletme sayısı ise 5 bini aşmıştır (Kumlu 2000). Bu birliklerden biri de Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği’dir. Antalya ilinde 1995 yılında “Siyah Alaca Damızlık Sığır Yetiştiricileri” ismi ile kurulmuş, 1997 yılında ismi “Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği” olarak değiştirilmiştir. Birlik, Türkiye Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği’nin ana sözleşmesinde yer alan hükümlere tabi olarak çalışmalarına devam etmektedir. Birliğin ilk kurulduğu yıllarda işletmesinde en az 5 baş saf ırk ineği bulunan ve üyelik yükümlülüklerini yerine getireceğini taahhüt eden Antalya ili Merkez ilçesindeki yetiştiriciler birliğe ye edilmiş, daha sonra ise Serik ve Korkuteli ilçelerinden de ye kaydı yapılmıştır. şu anda birliğin kayıtlı 44 yesi bulunmaktadır. Bu yelerin 26 adedi Merkez ilçede, 15 adedi Korkuteli ilçesinde ve 3 adedi de Serik ilçesindedir (Anonim 2000b).

Bu araştırmanın amacı, Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği yesi olan işletmelerle, birliğe ye olmayan işletmelerdeki aile bireylerinin rollerini, katkılarını ve katılımlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Bunun için Harvard niversitesi ğretim yelerinden Overholt, Anderson, Cloud ve Austin tarafından geliştirilen Harvard (Analitik) yöntemine göre Toplumsal Cinsiyet Analizi (An Analytical Framework for Gender Analysis) uygulanmıştır (FAO 1992). Elde edilen veriler hayvansal üretim faaliyetinde kullanılan işgücünün özellik ve niteliğini

göstermek bakımından önemlidir. Ayrıca araştırmada aile bireylerinin hayvansal üretim faaliyetinde kullandıkları bilgi kaynakları üzerinde durulmuştur. Böylece aile bireylerinin eğitim aldıkları kurslar, bilgi kaynakları ve ihtiyaç duydukları konular arasında ilişki kurulması ve bilgi kaynaklarının etkinliklerinin saptanması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda araştırma bulgularının gerek birliğin gerekse bu kesime hizmet götüren sektörle ilgili kişi ve kurumların faaliyetlerini yönlendirmede yardımcı olması beklenmektedir. Ayrıca bu araştırma ile bu alandaki bilimsel araştırma yetersizliğinin giderilmesine katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Araştırmada, öncelikle birliğe üye olan ve olmayan işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri üzerinde durulmuş, daha sonra işletmelerin kültür ırkı sığırları ilk temin yerleri, süt sığırı yetiştiriciliği ile uğraşma amaçları, süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili sorunları ve gelecekte süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili düşünceleri gibi genel özellikleri belirtilmiştir. Daha sonra aile bireylerinin eğitim aldıkları kurslar, süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili konularda bilgi kaynakları ve ihtiyaç duydukları konular tespit edilmiştir. Ayrıca birlik hakkında genel bilgiler verilmiş ve birlik üyesi işletmelerin birlikten sağladıkları yararlar ve birliğe karşı sorumlulukları belirlenmiştir. Son olarak da incelenen işletmelerde aile bireylerinin işletme içinde ve dışındaki faaliyetleri, günlük çalışma süreleri ile işletmedeki kaynakların kullanım hakkı, onları kontrol etme ve getirisinden yararlanma durumları toplumsal cinsiyet analizine dayandırılarak açıklanmıştır.

2.KURAMSAL BİLGİLER ve KAYNAK TARAMALARI

Toplumsal Cinsiyet Analizi konusunda Türkiye’de az sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Bilgi kaynakları konusunda ise benzer durum söz konusudur. Türkiye’de ve yurtdışında yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Ercem (1984) Sivas’ta kadınların işgücüne katılım farklılıklarını ele aldığı çalışmasında, kadınların işgücüne katılımının, onların toplumdaki cinsiyet rollerini algılamalarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Buna göre kadınların ekonomik özgürlüğü olsa bile bireysel özgürlüklerini kazanamadıkları görülmüştür. Bunun nedenini ise toplumdaki yerleşik ideoloji ile açıklamıştır.

Feldman vd (1986) Bangladeş’in iki bölgesinde 4 köyde hayvansal üretimde aile bireylerinin görev ve sosyal statülerini incelemişler; işletmelerde kadınların hayvancılık faaliyetinde bulunmasının ailenin gelirini artırdığını ve sosyal durumunu iyileştirdiğini saptamışlardır.

Özçatalbaş (1990) Aşağı Seyhan Sulama Proje alanındaki mısır üreticilerinin tarımsal mücadele ilaçları kullanımı konusunda, yayım elemanlarından önemli düzeyde bilgi kaynağı olarak yararlandıklarını bunun dışında ihtiyaç duyulan konularda bilginin, kırsal toplum içinde yaratılan bilgi kaynaklarından karşılandığını, üreticilerin kendi deneyimi ve komşu-diğer çiftçilerin önemli bilgi kaynağı durumunda olduğunu belirlemiştir.

Çetin ve Koyuncu (1991) Bursa ili merkez ilçesinde entansif süt sığırcılığı üretim faaliyetinde bulunan işletmelerin işgücü kullanım düzeylerini araştırdıkları çalışmada; incelenen işletmelerde süt sığırcılığı faaliyeti (yemleme, sağım, sulama, temizlik vb) için günde ortalama 71 dakika gerekli olduğunu tespit etmişlerdir.

Debnath (1992) Hindistan’da yaptığı araştırmada gelişmekte olan pek çok ülkede olduğu gibi Hindistan’da da cinsiyetin gelirle bağlantılı olduğunu, aile içinde sınırlı kaynakların erkekler için ayrıldığını, emek yoğun işler ve sorumlulukların genellikle kadınlara yüklendiğini tespit etmiştir. Ayrıca tarımsal üretimde kadınların kredi kullanma ve vadenin uzatılması gibi tarımsal destek olanaklarından erkekler kadar yararlanamadığını, kadın süt üreticileri ile finansman kuruluşlarının ortaklığıyla kurulan sütçülük kooperatifinin, tarımsal işletmelerdeki aile gelirinin artmasında etkili olduğunu, kadınların daha üretici olarak etkinliklerini artırmaları için yetenekleri doğrultusunda eğitilmeleri gerektiğini belirlemiştir.

Tripathi (1993) Hindistan'da süt sığırı yetiştiren 192 kadın üreticiyi kapsayan araştırmada; kooperatiflere ye olan ve olmayan işletmeler arasında hem hayvanların verim düzeyini hem de istihdam durumu açısından farklarını saptamıştır. Buna göre, kooperatiflere ye olan işletmelerde verim düzeylerinin yüksek olduğunu, atıl işgücünün olmadığını, aşılama, yeşil yem bitkilerinin kültüre alınması ve bunların hayvan yemi olarak kullanılmasında çok sayıda tekniğin uygulanmasında artış sağlandığını tespit etmiştir.

Jamal (1994) yaptığı çalışmada, tarımsal üretim faaliyetlerinde çalışan kadınların rollerini ve süt sığırı yetiştiriciliğine ilişkin konularda karara katılım durumlarını, tarımsal üretim konusunda sahip oldukları bilgi ve becerileri ile süt sığırı yetiştiriciliğinde verime ilişkin rollerini etkileyen çeşitli faktörler arasındaki etkileşimlerini incelemiştir. İşletmede süt sığırı yetiştiriciliği faaliyetinde bulunan kadınlar için uygun ve zaman kazandırıcı teknolojilerin geliştirilmesi, kadınların hem süt sığırı yetiştiriciliğine ilişkin konularda daha az el emeğine ihtiyaç duymalarını hem de diğer işlere ayıracak daha fazla zamana sahip olmalarını sağlayacak eğitim programlarının planlanması ve uygulanmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Erel (1994) Kastamonu merkez ilçesinde Tarım İl Müdürlüğü ve özel sektörden ithal kültür ırkı süt sığırı alan yetiştiricilere yönelik yapılan yayım çalışmalarını değerlendirmiştir. Buna göre her iki kaynaktan süt sığırı temin eden üreticilerin tamamının, bakım ve beslenmeden daha çok hayvan sağlığı ve doğum konularında bilgiye gereksinim duyduklarını dolayısı ile Veteriner hekim talep ettiklerini saptamıştır. Ayrıca yayım çalışmalarına katılan erkeklerin yalnızca % 2.9'unun süt sığırı yetiştiriciliğine ilişkin işlemleri (yemleme, bakım, temizlik sağım vb) bizzat yürüttüğünü, işletmelerin çoğunda bu işlemlerin kadın ve çocuklar tarafından yapıldığını belirlemiştir.

Anonim (1994b) Mısır'da kadın ve erkekler arasındaki iş paylaşım durumunun araştırıldığı çalışmada, cinsiyete göre iş paylaşımının yapıldığını toprak hazırlama, ekim-dikim, sulama ve hastalıkların kontrolü gibi işlerin erkekler tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Kadınların ise tohum hazırlığı, gübreleme ve hormonlama gibi işlere; depolama ve pazarlamaya göre daha az yardımcı olduğu, gıda hazırlamada da tüm sorumluluğa sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca hayvansal ürünlerin ve sütün

pazarlaması, süt sağımı, hayvan bakımı işlerinin çoğunluğunun kadınlar tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Özbay (1995) Ankara ili Elmadağ ilçesi köylerinde yaşayan kadınların tarımsal faaliyetlere katılım düzeylerini incelediği araştırmada, kadının tarımsal faaliyetlere yönelik çalışmasında etkili olan etmenler ile kadınların işletme, girişim ve hanede üstlendikleri sorumlulukların neler olduğunu belirlemiştir. Araştırmada kadınların yaş gruplarına göre tarımsal faaliyetlere katılımını incelemiş ve en yoğun katılımın 15-29 yaş grubu kadınlarda olduğunu tespit etmiştir. Buna göre kadınların % 83'ünün hayvansal üretimle ilgilendiğini, hayvansal üretimde yaptıkları işlerin başında da % 72.2 ile sağım işi olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, kadınların günde ortalama 6 saat ev işlerine, 6 saat ise tarımsal faaliyetlere zaman ayırdıklarını saptamıştır.

Hablemitoğlu (1996) kırsal ailede kadının iş modelleri ve kararlara katılımını incelediği araştırmada, kadınlara sağlık, eğitim, aile planlaması, tarımsal yayım, ücretli iş, tarımsal girdi ve yönetim gibi konularda fırsat eşitliği sağlamanın kadınların aile kararlarına katılımını olumlu etkileyeceğini tespit etmiştir.

Rewari vd (1996) Hindistan'ın Rajasthan köyünde Normandi ve Lunawas bölgelerinde kırsal alandaki kadınların tarımsal üretime katılımı, hayvancılıktaki rolleri ve aile bireylerinin harcama faaliyetlerini araştırmışlardır. Buna göre kadınların tamamının gıda hazırlama faaliyetlerine hakim olduğu, % 60-80'nin hayvancılık faaliyetine ve % 30'unun ise diğer tarımsal faaliyetlere katıldığını tespit etmişlerdir.

Gloğlu (1998) eltik üretimi yapan bir köyde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünü konu alan çalışmasında erkeklerin mekanize işlerde uzmanlaştığını, emek yoğun işlerin çoğunun ise kadınlar tarafından yapıldığını belirlemiştir. Ayrıca kadınların pazar için eltik üretimine katılımlarının, günlük çalışma sürelerini ve iş yüklerini artırdığını tespit etmiştir. Ancak bu katılımın kadınların, özellikle bireysel yaşamlarını etkileyen kaynakların hane içinde bölüşümü sırasındaki karar mekanizmalarında bir değişim yaratmadığını belirlemiştir.

Anonim (1999) İzmir ili, ile ve köylerinde 1993-1994 yılları arasında düzenlenen uzun süreli ev ekonomisi kurslarının köy kadınları ve geç kızlar üzerindeki etkinlik düzeyinin ortaya konulması ve kadına gelir getirici katkısını belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Buna göre düzenlenen kursların incelenen kadınlar için gelir getirici etkisinin çok az olduğunu, kursların aile içindeki sosyal statüsündeki

değişimi sağlayamadığını tespit etmişlerdir. Ancak kursu veren ev ekonomistleri, kursa katılan kadınların kurs başlangıcına göre kurs sonunda kendilerine olan öz güvenlerinin arttığını belirtmişlerdir.

Özçatalbaş (1999) bu çalışmasında, kadınların tarımsal faaliyetler içinde önemli ölçüde yer aldığını belirtmiştir. Bu nedenle erkeklere yönelik yürütülen tarımsal yayım çalışmalarından kadınların da yararlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Mülayim (1999) Konya ilinde kırsal alanda tarımsal üretimde yer alan kadınların sosyo-ekonomik statüleri, kararlara ve üretime işgücü olarak katılımları, birlikte hareket etmenin sağlayacağı faydalar ve üretimde verimliliğin artırılmasında kadınların yayım çalışmalarına katılımlarının gerekliliğini saptamıştır.

Özkan (2000) Antalya ilinde örtü altı sebze üretimi yapan 50 işletmeden elde ettiği verilerle Harvard Üniversitesi tarafından geliştirilen Harvard (Analitik) Yöntemine göre Toplumsal Cinsiyet Analizi (An Analytical Framework for Gender Analysis) uygulamıştır. Kadınlara ve erkeklere göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörleri araştırmıştır. Kadınlara göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin % 21'inin ekonomik, % 35'inin sosyal, % 39'unun kurumsal ve % 5'inin çevresel, erkeklere göre % 44'ünün ekonomik, % 15'nin sosyal, % 29'unun kurumsal ve % 12'sinin çevresel olduğunu tespit etmiştir.

Özkan vd (2000) Antalya ilinde örtü altı sebze üretiminde kadın çiftçilerin görevleri ve rollerini belirlemişlerdir. Araştırmada kadınların günde ortalama 8.9 saat çalıştıklarını, günlük çalışma saatlerinin % 64.5'ini sebze üretimine, % 22.6'sını ise ev işlerine ayırdıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca kadınların % 61.3'ünün sebze üretiminde bilgi kaynağına başvurmadığını, bilgi kaynağı olarak % 49.3'ünün komşulardan yararlandığını, tarımsal yayım servislerinden bilgi alan kadına rastlanılmadığını belirlemişlerdir.

Özçatalbaş (2001) Adana ilinin iki farklı köyünde kadınların tarımsal faaliyetlere katılımlarını incelemiştir. Buna göre kadınların bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetine fiilen katıldığını ve karar sürecinde oldukça etkili olduğunu saptamıştır. Bu nedenle tarımsal yayım çalışmalarının kadınlara yönelik olarak da organize edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Bu araştırmanın ana materyalini, “Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliği”ne üye olan işletmeler ile birliğe üye olmayan yani bağımsız çalışan işletmelerden anket yoluyla elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Araştırma alanının seçiminde; birliğin kurulduğu yıl pilot bölge olarak Merkez ilçeye bağlı Yeniköy ve Yeşilbayır (Döşemealtı Havzası) köylerinin belirlenmiş olması, ilk olarak bu köylerde birliği tanıtıcı faaliyetlerde bulunulması ve üye kaydı yapılması etkili olmuştur. Ayrıca 2000 yılı itibariyle birliğin faal durumdaki işletmelerinin (44 işletme) % 59.1’i Merkez ilçede bulunmaktadır. Bu yüzden birliğe üye olan işletmelerin bulunduğu 8 köy (Yeniköy, Yeşilbayır, Kovanlık, Karataş, Yağca, Bıyıklı, Aşağıoba, Dereli) araştırma alanı olarak tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında bulunan sekiz köyde süt sığırları yetiştiricileri birliği üyeleri hakkındaki bilgiler Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliği kayıtlarından, birliğe üye olmayan işletmeler hakkındaki bilgiler ise Antalya Tarım İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şubesi kayıtlarından elde edilmiştir.

Ayrıca araştırmada Dünyada ve Türkiye’de bu konuda yapılmış benzer çalışmalardan da yararlanılmıştır.

3.2. Metot

Uluslararası Kalkınma Örgütleri 1980’lerin sonlarına doğru araştırmalarında Toplumsal Cinsiyet Analizi (Gender Analysis) kullanmaya başlamışlardır. Bu çalışmalarda Toplumsal Cinsiyet Analizi (Gender Analysis), Harvard Üniversitesi öğretim üyelerinden Overholt, Anderson, Cloud ve Austin tarafından geliştirilen (Overholt vd.1985, FAO 1992) Harvard (Analitik) Yöntemi (An Analytical Framework for Gender Analysis) ve Londra Koleji Kalkınma Planlama Birimi (The Development Planning Unit of London College) ve Kanada Uluslararası İşbirliği Konseyinin (Canadian Council for International Cooperation) birlikte geliştirip adapte ettiği yöntemler kullanılarak yapılmıştır (Kelkar 1995).

Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO; Food and Agriculture Organization) ve diğer Kalkınma Enstitülerinin Eğitim Programlarında kullanılmak üzere Harvard Üniversitesi tarafından geliştirilen Harvard (Analitik) yöntemine (An Analytical

Framework for Gender Analysis) göre Toplumsal Cinsiyet Analizi uygulamışlardır. Bu yöntem ile kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve kültürel rol farklılıkları ülkelerin gelişmişlik durumuna göre ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Overholt vd. 1985, FAO 1992). Ayrıca bu yöntem kadınların ve erkeklerin aile içindeki rollerinin sistematik olarak anlaşılması bakımından da önemlidir. Gelişmekte olan ülkelere yönelik olarak planlanan “Kalkınma Projeleri” için öncelikle Toplumsal Cinsiyet Analizi yapılmakta, böylece o bölgeye yönelik veri tabanı oluşturulmaktadır. Araştırmalarda Toplumsal Cinsiyet Analizi’ne başvurulmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunun en önemli nedeni yıllarca kadınların tarımsal faaliyetlere katılımının gözardı edilmiş olmasıdır. Halbuki kadınlar, tarımsal faaliyetlerde erkeklerden daha fazla çalışmalarına rağmen, bu durum istatistiklere yansıtılmamıştır. Kadınlar sadece ev işleri ile uğraşan, tarımsal faaliyetlere katılmayan biri olarak düşünülmüştür (Lama 1995). Bunun için “Kalkınma Projelerine” başlamadan önce tarım işletmelerindeki kadınların ve erkeklerin rolleri tespit edilmekte, buradan elde edilen veriler doğrultusunda bireylerin ihtiyaçlarına cevap verecek tarımsal yayım çalışmaları programlanmaktadır.

Harvard (Analitik) Yöntemine göre Toplumsal Cinsiyet Analizi (An Analytical Framework for Gender Analysis) uygulamalarında üç unsur üzerinde durulmaktadır. Bunlar; 1. Faaliyet profili (Activity Profile), ilk unsur olan faaliyet profilinde cinsiyete dayalı iş gücü bölümünde kimin ne ile meşgul olduğu, hangi faaliyetleri yaptığı, bu faaliyetleri yapmak için ne kadar zaman harcadığı ve onları nerede yaptığı belirlenmektedir. 2. Kaynaklar-faydalar profili (Resources/benefits profile), kadınların ve erkeklerin hangi kaynaklara sahip olduğu ve ne gibi faydalar sağladığı, kaynakları kullanma ve kontrol etme yetkisinin kimin olduğu incelenmektedir. 3. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profili (Development Constraints Analysis), kadınlara ve erkeklere göre kalkınmayı (daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşmayı engelleyen) sınırlayan faktörlerdir. Bu yöntemdeki her bir unsur, gelecekte bu bölge için planlanan yayım çalışmalarında kullanılmak üzere birincil veri oluşturmaktadır (Overholt vd 1985, FAO 1992). Elde edilen verilerle bölgenin durum analizi yapılmakta, böylece yayım çalışmalarının programlanmasında üzerinde önemle durulması gereken konular önceden tespit edilmektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998). Ayrıca kime, ne zaman, hangi konularda yayım çalışması yapılması gerektiği de bu yöntemden elde edilen veriler doğrultusunda planlanabilmektedir.

Birliğe üye olmayan işletmelerde örnek hacminin belirlenebilmesi için popülasyonu oluşturan işletmelerin sahip oldukları sağmal inek sayılarını gösteren frekans tablosu düzenlenmiştir. Daha sonra işletmeler frekans eğrisi yardımıyla 1-2 baş, 3-5 baş, 6-10 baş ve 11 baş ve üzeri olanlar şeklinde 4 tabakaya ayrılmıştır. Dağılım bu gruplar içinde normal dağılım eğrisine daha yakın görüldüğünden, böyle bir tabakalama yapılması uygun bulunmuştur. Tabakalı örneklemenin amacı, ana kitleye ait tahminlerin doğruluk derecesini artırmak ve araştırmada ana kitledeki farklı grupların yeterince temsil edilmesini sağlamaktır. Ayrıca bu yöntemin temel ilkesi; ana kitleyi homojen tabakalara ayırıp tabakalar içi varyansı düşürmektir. Böylece daha az örnekle, sağlıklı ve ayrıntılı bir çalışma mümkün olabilmektedir (Güneş ve Arıkan 1985).

Birliğe üye olan işletmeler için tamsayım uygulanmış ve 26 işletme sahibine anket uygulanmıştır. Birliğe üye olmayan 590 işletmeden tabakalı tesadüfi örnekleme ile Neyman Eşitliğine göre aşağıdaki formül kullanılarak uygun örnek hacmi hesaplanmıştır (Yamane 2001).

$$n = \frac{\sum(N_h \cdot S_h)^2}{N^2 \cdot D^2 + \sum(N_h \cdot S_h)^2} = \frac{(545.452)^2}{(590)^2 \cdot (0.114)^2 + 641.614} = 58 \text{ işletme}$$

$$D^2 = d^2 / z^2 \quad D^2 = (4.48 \cdot 0.05)^2 / 1.96^2 = 0.013 \quad \text{Formülde;}$$

n: Örnek hacmi,

N: Ana kitledeki birim sayısı,

N_h : h'inci tabakadaki birim sayısı

S_h^2 : h'inci tabakadaki varyans

S_h : h'inci tabakadaki standart hata

D^2 : d^2/z^2 dir ve d: Ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarını,

z: İzin verilen güvenlik sınırının t dağılım tablosundaki değeri

Örnek hacminin hesaplanmasında hata payı ortalama sağmal inek sayısının %5'i kabul edilmiş ve % 95 güvenirlilik sınırları içinde çalışılmıştır. Buna göre Birliğe üye olmayan işletmelerde örnek hacmi 58 işletme olarak belirlenmiştir. Belirlenen örnek hacminin "Neyman Eşitliği" kullanılarak tabakalara dağıtımı yapılmış ve belirlenen tabaka genişliklerine göre anket uygulanan işletme sayısı çizelge 3.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. Birliğe üye olmayan işletmelerde örnek hacminin belirlenmesi

Tabakalar (Baş)	Ortalama	N_h	S_h	$N_h S_h$	$N_h S_h^2$	Yapılan Anket Sayısı
1-2	1.526	201	0.512	102.912	52.690	11
3-5	3.708	230	0.750	172.500	129.375	18
6-10	7.500	112	1.649	184.688	304.550	20
11-+	13.400	47	1.816	85.352	154.999	9
Toplam	4.480	590	-	545.452	641.614	58

Ayrıca köylere göre anket uygulanan işletme sayısı da çizelge 3.2’de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Köylere göre anket uygulanan işletme sayısı

Köy adı	Üye olan işletme sayısı (a)	Üye olmayan işletme sayısı	Yapılan anket sayısı (b)	Toplam anket sayısı (a+b)
Yeşilbayır	2	118	11	13
Yeniköy	7	107	11	18
Yağca	1	66	6	7
Bıyıklı	1	26	3	4
Kovanlık	5	170	17	22
Karataş	2	40	4	6
Dereli	2	15	1	3
Aşağıoba	6	48	5	11
Toplam	26	590	58	84

Araştırmada kullanılan anket formlarının Toplumsal Cinsiyet Analizi ile ilgili bölümlerin hazırlanmasında FAO’nun bu konuda yapmış olduğu çalışmalardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın temel veri tabanını oluşturan anket uygulaması 24 Ağustos- 04 Eylül 2000 tarihleri arasında araştırma alanı olan 8 köyde gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması işletmecilerin evinde ya da avlusunda yapılmış, anket soruları tüm aile bireylerine yöneltilmiştir.

Anket çalışması sonucunda 26 adet birliğe üye olan ve 58 adet birliğe üye olmayan toplam 84 adet süt sığırcı yetiştiricisi işletmeden elde edilen veriler "SPSS 9.0 for Windows" istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgiler birliğe üye olma ve olmama durumuna göre gruplandırılmıştır. Ayrıca sağmal inek sayısına göre de 1-2 baş, 3-5 baş, 6-10 baş ve 11 baş ve üzeri olmak üzere 4 gruba

ayrılmıştır. Araştırma sonuçlarının analizinde, seçilmiş bazı özellikler ile birliğe üye olup olmama arasındaki olası istatistikî ilişki ki-kare testi¹ ile saptanmıştır.

Bu araştırmada, beklenen frekanslar (f^1) ile gözlenen frekanslar (f) arasında bir ilişki olup olmadığını kontrol etmek için ki-kare ilişki testi (association) uygulanmıştır (Yoğurtçugil 1978). Ancak beklenen frekansın 5'den küçük olduğu durumlarda hücreleri birleştirme yoluna gidilmiştir. Ayrıca serbestlik derecesinin 1 olduğu 2x2 ki-kare tablolarında Yates düzeltmesi uygulanmıştır. Ki-kare testinin uygulanmadığı durumlarda ise, oransal değerlerden hareketle oranlar arasındaki farkın önemli olup olmadığı Z dağılımından (Oranlar Arası Farka Ait Hipotez Kontrolleri) yararlanılarak test edilmiştir (Kesici ve Kocabaş 1998). Sosyal bilimler alanındaki çalışmalarda genellikle önem seviyesinin 0.05 alınması nedeniyle (Tatlıdil ve Aksoy 1980) çalışmada bu değer alınmıştır.

İncelenen işletmelerde ki-kare testinin uygulanabilmesi için aile genişliği, çekirdek aile (1-4 kişi) ve geniş aile (5 ve üzeri kişi), büyükbaş hayvan sayısı 1-10 baş ve 11+ baş, aile bireylerinin bilgi kaynakları ise yerel bilgi (kendi deneyimi, komşu ve aile büyükleri) ve uzman bilgi (Süt Sığırcı Yetiştiriciliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları, diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları ve özel Veteriner) olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca aile bireylerinin eğitim durumu resmi eğitim almamış (okur yazar değil, okur yazar) ve resmi eğitim almış (ilkokul, ortaokul, lise ve yüksek öğretim) şeklinde ifade edilmiştir.

¹ Ki-kare testi: Parametrik olmayan bir istatistiksel test olup verilerin frekansları gösterir biçimde olmasını gerektirir. Ki-kare testinin uygulanabilmesi için her hücrede beklenen değerin sıfır olmaması ve beklenen değeri 5'in altında olan hücre sayısının toplam hücre sayısının %20'sini geçmemesi gerekir. Ayrıca serbestlik derecesi 1 olduğunda hesaplanan ki-kare değerlerinin teorik ki-kare değerlerine daha iyi yaklaşması için Yates düzeltmesi yapılmalıdır.

$$\chi^2 = \frac{((f - f^1))^2}{(f^1)} \quad (\text{Ki-kare testi})$$

$$\chi^2 = \frac{((f - f^1) - 0.5)^2}{(f^1)} \quad (\text{Yates Düzeltmesi})$$

$$Z = \frac{(P_1 - P_2)}{\sqrt{P(1-P)\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)}} \quad (\text{Z dağılımı})$$

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1.İncelenen İşletmelere Ait Özellikler

4.1.1. Sosyo-Ekonomik Özellikler

4.1.1.1. Süt sığırı yetiştiriciliği deneyimi ve yaş durumu

İşletmecilerin yaş ortalamaları incelendiğinde birliğe üye olan 46.7, birliğe üye olmayan işletmeciler ise 44.7 yaşındadır. İncelenen işletmelerde birliğe üye olan işletmelerin % 46.2'si 11-20 yıl, birliğe üye olmayan işletmelerin ise % 56.9'u 21 yıl ve üzeri süt sığırı yetiştiriciliği deneyimine sahiptir (Çizelge 4.1). Ayrıca genel olarak işletmelerin ortalama süt sığırı yetiştiriciliği deneyim süresi 21.5 yıldır. Bu değer birliğe üye olan işletmeciler için 17.4 yıl, birliğe üye olmayan işletmeciler için ise 23.4 yıldır.

Yapılan ki-kare testi ile süt sığırı yetiştiriciliği deneyimi açısından birliğe üye olan işletmeler ve birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olmayan işletmecilerin birliğe üye olanlara göre daha deneyimli olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.1. Süt sığırı yetiştiriciliği deneyimi ve yaş durumu (yıl)

İşletmeler	Mesleki deneyim (yıl)								Ortalama deneyim (yıl)	Ortalama yaş (yıl)
	1-10		11-20		21-+		Toplam			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Üye olan	7	26.9	12	46.2	7	26.9	26	100.0	17.4	46.7
Üye olmayan	8	13.8	17	29.3	33	56.9	58	100.0	23.4	44.7
Toplam	15	17.9	29	34.5	40	47.6	84	100.0	21.5	45.3

SD = 2 $\chi^2 = 6.595$ $\chi^2_{0.95} = 5.991$ Sonuç: İlişkili

4.1.1.2. Aile genişliği

Kırsal aile anne, baba, zaman zaman ev işleri ya da tarımsal faaliyetlere katılan çocuklar ve birinci dereceden yakın akrabalarından oluşan bir grup olarak tanımlanmıştır (Earhart vd 1994). Bu araştırmada ise aile bireyleri kadın (evin hanımı), erkek (aile reisi), diğer kadınlar (kız çocuklar, gelin, kayınvalide) ve diğer erkekler (erkek çocuklar, oğul, kayınpeder) olarak kabul edilmiştir.

İncelenen işletmelerde ortalama aile genişliği 4.92 kişi olup bu nüfusun % 51.0'ini kadınlar, % 49.0'unu ise erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca işletmelerdeki toplam aile bireylerinin % 55.7'si 15-49 yaş grubundadır (Çizelge 4.2). Antalya ilinde

yapılan bir çalışmada işletmelerde aile bireylerinin % 58.7'si 15-49 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir (Özkan vd 2000). Antalya ilinde sebze üretimi yapan işletmelere yönelik yapılan bir başka araştırmada ise işletmelerin ortalama aile genişliğinin 4.46 kişi olduğu ve bu nüfusun % 48.0'ini kadınların, % 52.0'sini ise erkeklerin oluşturduğu saptanmıştır (Özkan 2000).

İncelenen işletmeler aile genişlik gruplarına göre çekirdek aile (1-4 kişi) ve geniş aile (5 kişi ve üzeri) olarak ayrılmış; aile genişliği açısından birliğe üye olan ve birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olmadığı ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan işletmeler ile birliğe üye olmayan işletmeler arasında aile genişliği bakımından önemli bir fark olmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge 4.2. Aile genişliği (kişi)

Yaş grupları	Üye olan		Üye olmayan		Toplam		Toplam aile genişliği
	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler	
0-6	0.19	0.23	0.14	0.17	0.15	0.19	0.34
7-14	0.31	0.31	0.47	0.33	0.42	0.32	0.74
15-49	1.58	1.31	1.38	1.29	1.44	1.30	2.74
50-+	0.50	0.50	0.50	0.64	0.50	0.60	1.10
Toplam	2.58	2.35	2.49	2.43	2.51	2.41	4.92
G.Toplam	4.93		4.92		4.92		

SD = 1 $\chi^2 = 0.000$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç : İlişki yok

İzmir yöresinde pazara yönelik süt sığırları yetiştiriciliği yapan işletmelerin incelendiği bir araştırmada ortalama çiftçi aile genişliğinin 5.27 kişi olduğu ve bu nüfusun % 46.1'ini kadınlar, % 53.9'unu erkekler oluşturmaktadır (Saner 1993).

4.1.1.3. Süt sığırları yetiştiriciliğinde çalışma durumu

4.1.1.3.1. Aile işgücü

İncelenen işletmelerde birliğe üye olan işletmelerde süt sığırları yetiştiriciliğinde ailede çalışan ortalama birey sayısı 3.19 kişi; birliğe üye olmayan işletmelerde 3.64 kişi ve işletmeler ortalaması ise 3.50 kişi olarak bulunmuştur. Toplam işgücü kullanımının % 55.1'ini kadınlar, % 44.9'unu ise erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca toplam aile işgücü

potansiyelinin % 76.4'ünün kullanıldığı, % 23.6'lık kısmının ise değerlendirilmediği tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerde aile bireylerinden kadınların ve erkeklerin süt sığırı yetiştiriciliğinde çalışma durumu 10 başa kadar artma, 11 baş ve üzerinde ise azalma eğilimindedir (Çizelge 4.3). Bunun nedeni ise 11 baş ve üzeri süt sığına sahip işletmelerde aile işgücünün yanında yabancı işgücünün de kullanılması ile açıklanabilir. Oransal değerler itibariyle görülen eğilimin istatistiki olarak önemli olup olmadığı ki-kare testi ile araştırılmıştır. Bunun için işletmenin sahip olduğu büyükbaş hayvan sayısı 1-10 baş ve 11+ baş olarak iki gruba ayrılmıştır. Buna göre erkeklerin süt sığırı yetiştiriciliğinde çalışma durumu dikkate alındığında 1-10 baş ve 11+ baş büyükbaş hayvana sahip olma ile birliğe üye olup olmama arasında ilişki saptanmıştır. Aynı şekilde kadınların da süt sığırı yetiştiriciliğinde çalışma durumu dikkate alındığında 1-10 baş ve 11+ baş büyükbaş hayvana sahip olma ile birliğe üye olup olmama arasında ilişki saptanmıştır. Diğer bir ifade ile birliğe üye olmayan işletmelerde aile bireylerinin süt sığırı yetiştiriciliğinde daha fazla çalıştığı söylenebilir.

Çizelge 4.3. Aile Bireylerinin Süt Sığırı Yetiştiriciliğinde Çalışma Durumu (kişi)

Tabakalar (Baş)	Üye olan			Üye olmayan			Toplam		
	Kadınl.	Erkekl.	Topl.	Kadınl.	Erkekl.	Topl.	Kadınl.	Erkekl.	Topl.
1-2	1.00	1.50	2.50	1.73	1.09	2.82	1.62	1.15	2.77
3-5	1.71	1.29	3.00	2.11	1.39	3.50	2.00	1.36	3.36
6-10	2.27	1.73	4.00	2.15	1.90	4.05	2.19	1.84	4.03
11-+	0.67	1.50	2.17	2.11	1.89	4.00	1.53	1.73	3.27
Ortalama	1.65	1.54	3.19	2.05	1.59	3.64	1.93	1.57	3.50

Kadınlar için; SD:1 $\chi^2 = 6.485$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişkili

Erkekler için; SD:1 $\chi^2 = 5.879$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişkili

İzmir yöresinde yapılan bir araştırmada aile işgücü potansiyelinin % 36.8'inin işletmede kullanıldığı, % 63.2'lik kısmının ise değerlendirilmediği belirlenmiştir (Saner 1993). Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde süt sığırı yetiştiriciliği yapan işletmelere yönelik yapılan bir araştırmada aile işgücünün % 33'ünün süt sığırı yetiştiriciliğinde kullanıldığı saptanmıştır (Şahin ve Yurdakul 1995). Konya yöresinde yapılan bir başka çalışmada ise toplam işgücü kullanımının % 40.75'ini kadın aile işgücünün oluşturduğu tespit edilmiştir (Mülayim 1999). Kastamonu merkez ilçesinde yapılan bir çalışmada ise işletmelerin çoğunda yemleme, bakım, temizlik, sağım vb. işlerin kadın ve çocuklarca yürütülmesine rağmen yayım çalışmalarına katılan deneklerin yalnızca % 2.9'unun süt

sığırı yetiştiriciliğine ilişkin işlemleri (yemleme, bakım, temizlik, sağım vd) bizzat yaptıkları belirlenmiştir (Erel 1993). Yapılan araştırmalar, işletmelerde aile işgücü kullanımında kadınların ağırlığını ortaya koymaktadır. Özellikle küçük aile işletmelerinde tarımsal faaliyetlerde kadınların erkekler kadar hatta bazı durumlarda onlardan daha fazla çalıştığı görülmektedir.

4.1.1.3.2. Yabancı işgücü

İncelenen işletmelerin % 4.8'inde yabancı işgücü bulunmaktadır. İşletmede daimi yabancı işgücü olarak bulunan bakıcıların süt sığırı yetiştiriciliği yanında diğer hayvansal ve bitkisel üretim faaliyetlerine de katıldığı belirlenmiştir. İncelenen işletmelerde süt sığırı yetiştiriciliğinde çalışan yabancı işgücünün % 44.4'ünü kadınlar, % 55.6'sını erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca incelenen işletmelerde çalışan yabancı işgücünün yaş ortalaması işletmecinin yaş ortalamasından düşüktür (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Yabancı işgücünün işletmede çalışma durumu ve yaşı (% ve yaş)

İşletmeler	Var		Yok		Toplam		Ortalama Yaş
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Üye Olan	3	11.5	23	88.5	100.0	26	39.4
Üye Olmayan	1	1.7	57	98.3	100.0	58	45.0
Toplam	4	4.8	80	95.2	100.0	84	40.3

Birliğe üye olan işletmelerde yabancı işgücünün günlük çalışma saatleri incelenmiş ve kadınların günde 1.07 saat, erkeklerin ise 1.74 saat çalıştığı tespit edilmiştir. Süt sığırı yetiştiriciliğinde kadınlar günde 0.60 saat, erkekler ise 0.96 saat çalışmaktadır. İşletmelerde özellikle erkekler yemleme ve temizlik işi ile daha çok ilgilenmekte, kadınlar ise sağım, su verme ve hayvanları meraya günlük götürüp getirme işi ile uğraşmaktadırlar (Çizelge 4.5).

Ankara ilinde yapılan bir çalışmada küçük işletmelerde genel olarak aile işgücünün kullanıldığı, işletmeler büyüdükçe geçici veya sürekli çoban tutma yoluna gidildiği tespit edilmiştir (Erdem ve Arıkan 1984).

Çizelge 4.5. Yabancı işgücünün günlük çalışma süresi (saat/gün)

Faaliyetler	Üye olan		Üye olmayan	
	Kadınlar	Erkekler	Kadınlar	Erkekler
Bitkisel üretim	0.34	0.54	-	0.07
Hayvansal üretim	0.73	1.20	0.04	0.07
-Büyükbaş	0.60	0.96	0.04	0.07
-Yemleme	0.20	0.50	0.02	0.03
-Sağım	0.22	-	0.02	-
-Su verme	0.04	0.04	-	-
-Temizlik	0.11	0.42	-	0.03
-Merada kalma	0.03	-	-	0.01
-Küçükbaş	0.05	0.14	-	-
-Kümes hayvanları	0.08	0.10	-	-
Toplam	1.07	1.74	0.04	0.14

İzmir yöresinde pazara yönelik süt sığırcılığı işletmelerinin ekonomik açıdan değerlendirildiği bir araştırmada, işletme büyüklüğü arttıkça aile işgücünün yerini dışarıdan ücretle tutulan bakıcı ve ailesinin aldığı belirlenmiştir. Yapılan analizlerde, işletmelerin nüfus sayısı, işgücü durumu ortaya konmuş, aile işgücü potansiyelinin tam olarak değerlendirilmediği, işletmede kullanılan toplam işgücünün % 28.57'sinin aile işgücünden karşılandığı saptanmıştır. Yabancı işgücünün % 68'inin süt sığırcılığı üretim dalında değerlendirildiği, ayrıca 18-59 yaş grubunun dışındaki nüfusun da süt sığırcılığı işletmelerinde faal olarak çalıştıkları belirlenmiştir (Saner 1993).

Adana ilinde yapılan bir araştırmada süt sığırcılığı faaliyet kolunda kullanılan yabancı işgücünün % 76.7'sinin erkek, % 23.3'ünün kadın olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yabancı işgücünün yaş ortalamasının 31.9 olup aile işgücünün yaş ortalamasından oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir (Şahin ve Yurdakul 1995). Yapılan bu çalışmalara göre süt sığırcılığı yetiştiriciliğinde özellikle ihtisaslaşmış işletmelerde yabancı işgücüne ihtiyaç duyulduğu, küçük aile işletmelerinde ise aile işgücü dışında zorunlu olmadıkça yabancı işgücü kullanımının yaygın olmadığı görülmüştür.

4.1.1.4. Eğitim durumu

Yapılan araştırmalar, tarım sektöründe okuma yazma oranının diğer sektörlerle göre daha düşük olduğunu göstermektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998). Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: İzmir yöresinde yapılan bir araştırmada üreticilerin %

72.0'sinin ilkökul, % 10.0'unun ortaokul, % 9.17'sinin lise, % 4.59'unun yüksekökol mezunu olduğu belirlenmiştir (Saner 1993). Konya yöresinde kadınlara yönelik bir çalışmada ise kadınların % 11.62'sinin okur yazar olmadığı, % 72.89'unun okur yazar veya ilkökul mezunu, % 14.79'unun ortaokul ve lise, % 0.70'inin ise yüksekökol mezunu olduğu tespit edilmiştir (Oğuz vd 1998). Konya yöresinde yapılan bir başka çalışmada kadınların % 14'ünün okur yazar olmadığı, % 3'ünün okur yazar, % 77'sinin ilkökul, % 4'ünün ortaokul ve % 2'sinin ise lise mezunu olduğu belirlenmiştir (Mülayim 1999). Ayrıca kırsal alan kadınlarının okuma yazma oranının erkeklere göre daha az olduğu da bilinen bir gerçektir (İnan 1998). Tarımsal işgücünün yarısını oluşturan kadınların eğitim düzeyinin düşük olması tarım sektöründeki gelişmelerin sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

İncelenen işletmelerde erkeklerin % 74.4'ü ilkökul, % 13.4'ü ortaokul, % 6.1'i lise mezunu ve % 1.2'si yüksek öğretim mezunudur. Kadınların ise % 61.9'u ilkökul, % 22.8'i okur yazar değil, % 14.3'ü okur yazar ve % 1.2'si lise mezunudur (Çizelge 4.6). Çizelge 4.6'da eğitim durumu resmi eğitim almamış (okuryazar değil, okuryazar) ve resmi eğitim almış (ilkökul, ortaokul, lise ve yüksek öğretim) olarak iki gruba ayrılmıştır. Buna göre oranlar arasındaki farklarla z dağılımından yararlanılarak yapılan istatistiki test sonucuna göre erkeklerin ve kadınların resmi eğitim alıp almaması ile birliğe üye olma ve olmama arasındaki fark önemsiz bulunmuştur. Diğer bir ifade ile birliğe üye olan ve birliğe üye olmayan işletmelerde erkeklerin ve kadınların resmi eğitim aldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.6. Eğitim durumu (%)

Eğitim Durumu	Üye olan				Üye olmayan				Toplam			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1	5	19.2	-	-	14	24.1	-	-	19	22.8	-	-
2	4	25.4	1	3.8	8	13.8	3	5.4	12	14.3	4	4.9
3	16	61.6	20	77.0	36	62.1	41	73.2	52	61.9	61	74.4
4	-	-	2	7.7	-	-	9	16.0	-	-	11	13.4
5	1	3.8	2	7.7	-	-	3	5.4	1	1.2	5	6.1
6	-	-	1	3.8	-	-	-	-	-	-	1	1.2
Toplam	26	100.0	26	100.0	58	100.0	56	100.0	84	100.0	82	100.0

1.Okur yazar değil 2.Okur yazar (1: Resmi eğitim almamış)
3.İlkökul 4.Ortaokul 5.Lise 6.Yüksek Öğretim (2:Resmi eğitim almış)
Kadın için; z= 0.29 z_{0.95} = 1.96 Sonuç: Önemsiz
Erkek için; z= 0.29 z_{0.95} = 1.96 Sonuç: Önemsiz

4.1.1.5. Arazi varlığı

İncelenen işletmelerde birliğe üye olan işletmeler ortalama 93.5 da, birliğe üye olmayan işletmeler ise 51.9 da araziye sahiptir. Ayrıca işletmeler ortalaması 64.8 da, parça sayısı ise 8.5 adettir. Hayvansal üretim faaliyeti için son derece önemli olan yem bitkileri ekiliş alanları incelendiğinde işletmelerin arazilerinin % 22.7'sine yem bitkileri ekildiği tespit edilmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Arazi varlığı (da)

İşletmeler	Parça sayısı (adet)	Tarla arazisi (da)		Sebze arazisi (da) (3)	Meyve arazisi (da) (4)	Yem Bitkileri (da)	Diğer Tarla Bitkileri (da)	Toplam Arazi (da) (1+2+3+4)
		Sulu (1)	Kuru (2)					
Üye olan	9.4	81.5	10.4	1.3	0.3	21.5	70.4	93.5
Üye olmayan	8.1	35.9	14.0	1.5	0.5	11.7	38.2	51.9
Ortalama	8.5	50.0	12.9	1.4	0.5	14.7	48.2	64.8

Çizelge 4.7.1. Yem bitkileri ekiliş alanı (da)

Tabakalar (Baş)	Üye olan				Üye olmayan			
	Mısır	Yonca	Fiğ-Yulaf	Sudan otu	Mısır	Yonca	Fiğ-Yulaf	Sudan otu
1-2	5.0	-	-	1.5	1.2	-	-	1.1
3-5	5.4	0.3	-	2.4	5.6	0.4	0.4	1.1
6-10	15.7	1.1	4.2	1.8	12.0	0.2	1.4	1.8
11+	27.8	3.5	4.2	4.2	17.2	0.8	2.2	2.8
Toplam	14.9	1.3	2.8	2.5	8.8	0.3	1.0	1.6

Birliğe üye olan işletmeler, birliğe üye olmayan işletmelere göre daha fazla büyükbaş hayvan varlığına sahip olmaları nedeniyle yem bitkilerine daha fazla ağırlık vermektedirler (Çizelge 4.7). İncelenen işletmelerde yem bitkisi olarak mısır, fiğ-yulaf, yonca ve sudan otu ekildiği, özellikle 11 baş ve üzeri büyükbaş hayvanı olan işletmelerde yem bitkileri ekim miktarında artış görülmüştür (Çizelge 4.7.1).

4.1.1.6. Hayvan varlığı

Türkiye’de 1970 yılından 1991 yılı Tarım Sayımına kadar toplam işletme sayısı % 20.5 artış göstererek 3 376 587’den 4 068 432’ye ulaşmıştır. İşletmeler içinde büyükbaş hayvan bulunduranların oranının % 66.0 ve işletmeler içinde küçükbaş hayvan bulunduranların oranının % 30.0 olduğu görülmektedir. Büyükbaş hayvan

bulunduran işletmelerdeki ortalama hayvan varlığı 5 baştır. Ayrıca işletmelerin % 90.65'inde 10 baştan daha az, % 7.76'sında ise 10-20 baş sığır bulunmaktadır (Anonim 1979, Anonim 1994a).

Çizelge 4.8'de birliğe üye olan işletmelerin, birliğe üye olmadan önce ve birliğe üye olduğu zaman ki büyükbaş hayvan sayıları cinslerine göre verilmiştir. Buna göre birliğe üye olmadan önce işletmelerin kültür ırkı büyükbaş hayvan varlığı (3.2 baş), birliğe üye olduğu zaman (4.9 baş) % 53.1 oranında artmıştır. Ayrıca çizelgenin son sütununda da birlik üyesi işletmelerin mevcut toplam büyükbaş hayvan sayısı ırklarına göre belirtilmiştir. Elde edilen veriler birlik üyesi olduktan sonra işletmelerde kültür melezi büyükbaş hayvan varlığına yer verilmediğini göstermektedir.

Çizelge 4.8. Birlik üyesi işletmelerde büyükbaş hayvan varlığı (Baş)

Cinsi		Birliğe üye olmadan önce		Birliğe üye olduğu zaman		Mevcut toplam hayvan sayısı	
		K.Melezi	Kültür	K.Melezi	Kültür	K.Melezi	Kültür
B	-Sağmal inek	0.1	1.5	-	2.4	-	8.0
Ü	-Düve	-	0.4	-	0.5	-	2.2
Y	-Tosun	-	-	-	-	-	0.3
Ü	-D.Dana	-	0.3	-	0.4	-	1.7
K	-E.Dana	-	0.2	-	0.5	-	2.2
B	-Dişi buzağı	-	0.5	-	0.7	-	2.3
A	-Erkek buzağı	-	0.3	-	0.4	-	2.0
Ş							
Toplam büyükbaş hayvan sayısı (baş)		0.1	3.2	-	4.9	-	18.7

İncelenen işletmelerin % 15.5'inde 1-2, % 29.8'inde 3-5, % 36.9'unda 6-10, % 17.8'inde 11 baş ve üzeri sağmal süt sığırı bulunmaktadır. Birliğe üye olan işletmelerin % 7.7'sinde 1-2, % 26.9'unda 3-5, % 42.3'ünde 6-10 ve % 23.1'inde 11 baş ve üzeri, birliğe üye olmayan işletmelerin ise % 19.0'unda 1-2, % 31.0'inde 3-5, % 34.5'inde 6-10 ve % 15.5'inde 11 baş ve üzeri sağmal süt sığırı bulunduğu saptanmıştır (Çizelge 4.8.1).

Çizelge 4.8.1. Tabakalara göre sağmal süt sığırı varlığı (%)

Tabakalar (Baş)	Üye olan		Üye olmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-2	2	7.7	11	19.0	13	15.5
3-5	7	26.9	18	31.0	25	29.8
6-10	11	42.3	20	34.5	31	36.9
11-+	6	23.1	9	15.5	15	17.8
Toplam	26	100.0	58	100.0	84	100.0

Çizelge 4.8.2. Sağmal süt sığırı sayısı ve büyükbaş hayvan sayısı (Baş)

İşletmeler	Sağmal süt sığırı (Baş)			Büyükbaş hayvan sayısı
	Kültür	Kültür Melezi	Ortalama	
Üye olan	8.0	-	8.0	18.7
Üye olmayan	5.9	0.3	6.2	12.2
Ortalama	6.5	0.2	6.7	14.2

Ayrıca birliğe üye olan işletmelerde ortalama 8 baş, birliğe üye olmayan işletmelerin ise ortalama 6.2 baş sağmal süt sığırı bulunmaktadır. Deneklerin sahip olduğu sağmal süt sığırının % 97'sinin kültür ırkı, % 3'ünün kültür melezi olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.8.2).

İncelenen işletmelerde ortalama küçükbaş hayvan sayısı 3 olup, birliğe üye olan işletmelerde 6.1, birliğe üye olmayan işletmelerde 1.7'dir. İncelenen işletmelerde kümes hayvanı sayısı ise ortalama 12.4'tür. Ayrıca birliğe üye olan bir işletmede bıldırcın üretimi yapılmakta ve bu işletmede 4 400 adet bıldırcın bulunmaktadır (Çizelge 4.8.3).

4.1.1.7. Alet makina varlığı

İncelenen işletmelerde ortalama 0.7 adet süt sağım makinası, 0.9 adet yayık makinası, 0.2 adet silaj makinası ve 0.6 adet yem kırma makinası vardır. Ayrıca işletmelerde hayvansal üretim yanında bitkisel üretim de yapılmakta ve ortalama 1 adet traktör bulunmaktadır (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.8.3. Küçükbaş hayvan ve kümes hayvanı varlığı (adet)

Küçükbaş Hayvanlar	Üye olan	Üye olmayan	Ortalama
-Koç	0.2	0.1	0.1
-Koyun	2.8	0.2	1.0
-Toklu	0.2	-	0.1
-Dişi kuzu	0.4	-	0.1
-Erkek kuzu	0.5	-	0.1
Toplam (A)	4.1	0.2	1.4
-Teke	0.1	0.1	0.1
-Keçi	1.6	1.0	1.2
-Çebiş	-	0.3	0.2
-Dişi oğlak	0.2	0.1	0.1
-Erkek oğlak	0.1	-	-
Toplam (B)	2.0	1.5	1.6
Toplam (A+B)	6.1	1.7	3.0
Kümes hayvanları			
-Tavuk	11.7	11.8	11.8
-Kaz	0.6	0.4	0.4
-Ördek	0.1	-	-
-Hindi	0.5	-	0.2
-Arı	-	-	-
Toplam	12.9	12.2	12.4

Çizelge 4.9. Alet makina varlığı (adet)

Alet makina cinsi	Üye Olan	Üye Olmayan	Ortalama
Süt sağım makinası	0.8	0.7	0.7
Yayık makinası	0.8	0.9	0.9
Silaj makinası	0.2	0.1	0.2
Yem kırma makinası	0.7	0.5	0.6
Yan tırmık	0.3	0.1	0.1
Çayır-biçme makinası	0.4	0.2	0.2
Traktör	0.9	1.0	1.0
Diğer	7.6	7.0	7.2
Genel Ortalama	11.7	10.5	10.9

İncelenen işletmelerin alet makina kullanım durumuna göre birliğe üye olan işletmelerin % 80.8'inde, birliğe üye olmayan işletmelerin ise % 69'unda süt sağım makinası vardır. Ayrıca birliğe üye olan işletmelerin % 84.6'sında birliğe üye olmayan işletmelerin ise % 94.8'inde yayık makinası bulunmaktadır. Birliğe üye olan işletmelerin % 88.5'inde, birliğe üye olmayan işletmelerin ise % 91.4'ünde traktör

vardır. Bu durum birliğe üye olmayan işletmelerin, birliğe üye olan işletmelere göre bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetine daha önce başladığını göstermektedir (Çizelge 4.9.1).

Çizelge 4.9. Alet makina kullanım durumu (%)

Alet makina cinsi	Üye Olan	Üye Olmayan
Süt sağım makinası	80.8	69.0
Yayık makinası	84.6	94.8
Silaj makinası	19.2	12.1
Yem kırma makinası	73.1	51.7
Yan tırmık	26.9	5.2
Çayır-biçme makinası	34.6	13.8
Traktör	88.5	91.4

Bu konuda yapılmış diğer çalışmaları incelediğimizde Samsun ilinde yapılan bir araştırmada işletmelerin % 16.66'sında süt sağım makinası ve % 83.33'ünde traktör bulunduğu saptanmıştır (Uçak 1992). Ayrıca Türkiye Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Merkez Birliğine bağlı birliklere üye olan işletmelerin bazı özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada ise birliğe üye olan işletmelerin % 94'ünde süt sağım makinası olduğu belirlenmiştir (Kumlu 2000).

İncelenen işletmelerde süt sığırı yetiştiriciliğinde kullanılan alet makina varlığının, toplam alet makina varlığı içindeki oranının düşük olması (% 24.8), bu işletmelerin sadece hayvancılık üretim faaliyeti ile uğraşan ihtisaslaşmış işletmeler olmadığı hakkında bilgi vermektedir.

4.1.1.8. Bina varlığı

İncelenen işletmelerdeki ahırların % 79.8'i, samanlıkların ise % 85.7'si briketten yapılmıştır (Çizelge 4.10). Ayrıca ahırların önünde yazın kullanılmak üzere yarı açık serbest duraklı ahır sisteminin de bulunduğu görülmüştür. İşletmelerin sahip olduğu hayvan barınakları oransal değerler itibariyle incelendiğinde birliğe üye olan ve olmayan işletmeler arasında belirgin farklar görülmemektedir.

Çizelge 4.10. Bina varlığı (%)

Bina varlığı	Üye olan			Üye olmayan			Toplam		
	Taş	Briket	Beton	Taş	Briket	Beton	Taş	Briket	Beton
Konut	3.8	-	96.2	1.7	-	98.3	2.4	-	97.6
Ahır	19.2	80.8	-	20.7	79.3	-	20.2	79.8	-
Samanlık	15.4	73.1	11.5	8.6	91.4	-	10.7	85.7	3.6

İzmir yöresinde yapılan araştırma sonuçlarına göre İzmir yöresinde daha çok kapalı barınak tipinin yaygın olduğu belirlenmiştir. İşletme büyüklüğü arttıkça, daha az yatırımı gerektiren ve ekonomik olan açık ahırlara yer verilmeye başlandığı da gözlenmiştir (Saner 1993). Kastamonu ilinde yapılan bir çalışmada incelenen işletmelerdeki ahırların % 90.5'inin betonarme olduğu belirlenmiştir (Erel, 1994). Burdur ilinde yapılan bir çalışmada sürü varlığı arttıkça yarı açık serbest duraklı ahır sisteminin tercih edildiği saptanmıştır (Doğan 1998). İzmir ilinde yapılan bir araştırma da ise 50 baş ve üzeri büyükbaş hayvanı bulunan büyük işletmelerin açık (serbest) ahır olarak planlanmasının, gerek tesis maliyetini ve gerekse işçilik masraflarını azaltması açısından önemli olduğu tespit edilmiştir (Çolak 1991).

Yapılan araştırmalar büyük işletmelerin yarı açık serbest duraklı ahır sistemini tercih ettiğini, ahırların bölgelere göre briket ve betonarme yapı malzemesinden yapıldığını göstermiştir. Antalya yöresi için ahırların hangi yapı malzemesinden yapıldığından daha çok yarı açık serbest duraklı olması daha önemlidir. Özellikle Haziran ayından sonra sıcakların başlaması ile sığırların açık havada durmaları hayvanların hijyen ve sağlıkları açısından gereklidir.

4.1.2. İşletmelerin genel özellikleri

4.1.2.1. Kültür ırkı sığırların ilk temin yeri

Türkiye'de damızlık gebe düvelerin üreticilere dağıtımı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve özel sektör aracılığıyla yapılmaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı illerde Tarım İl Müdürlüğü aracılığıyla "Ortaklar Mülkiyetinde Damızlık Süt Sığırı Yetiştiriciliği Projesi" kapsamında 100 işletmeye 2 baş (100x2) veya 50 işletmeye 4 baş (50x4) şeklinde üreticilere damızlık gebe düve dağıtımını gerçekleştirmektedir. Ayrıca Bakanlık özel firmalar adına damızlık gebe düve dağıtımını yapmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri ise TAREKS isminde tüzel kişilik şeklinde kurdukları firma aracılığıyla

dağıtım yapmaktadır. Bunun yanında Bakanlık, izin verdiği özel sektör firmalarının da dağıtım yapmasını desteklemektedir. Damızlık gebe düveleri alan üreticiler 2 yıl sadece faiz ödemeli, 4 yıl ise faiz+ana para ödemeli T.C.Ziraat Bankası'na borçlanmaktadır. Ancak, Bakanlık ya da Bakanlığın izin verdiği özel sektör aracılığıyla damızlık gebe düve almayan, tüccar aracılığıyla damızlık gebe düve alan yetiştiriciler T.C.Ziraat Bankası'nın hayvancılık kredisinden yararlanamamaktadırlar (Anonim 2001).

İncelenen işletmelerin % 7.1'inde (birliğe üye olmayan 6 işletmede) kültür ırkı sığırları bulunmamaktadır. İşletmesinde kültür ırkı sığır bulunan işletmecilere "kültür ırkı sığırları ilk nereden temin ettikleri" sorulmuş ve deneklerin % 47.4'ü Tarım Kredi Kooperatifi, % 33.3'ü tüccar ve % 19.3'ü Tarım İl Müdürlüğü aracılığı ile temin ettiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.11).

İşletmedeki kültür ırkı sığırların ilk temin yeri açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olduğu ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olmayan işletmelerin kültür ırkı sığırları ilk olarak tarım kredi kooperatifi (% 50.0) ve tüccar (%38.5) aracılığıyla, birliğe üye olan işletmelerin ise tarım kredi kooperatifi (%42.3) ve tarım il müdürlüğü (%34.6) aracılığıyla temin ettikleri söylenebilir.

Çizelge 4.11. Kültür ırkı sığırların ilk temin yeri (%)

İşletmeler	Tarım kredi kooperatifi		Tüccar		Tarım il müdürlüğü		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	11	42.3	6	23.1	9	34.6	26	100.0
Üye olmayan	26	50.0	20	38.5	6	11.5	52	100.0
Toplam	37	47.4	26	33.3	15	19.3	78	100.0

SD=2 $\chi^2=6.247$ $\chi^2_{0.95}=5.991$ Sonuç : İlişkili

4.1.2.2. Süt sığırları yetiştiriciliği ile uğraşma amacı

İncelenen işletmelerin % 73.8'i süt sığırları yetiştiriciliği ile uğraşma amacını aile geçimini sağlama olarak belirtmiştir. Geriye kalan % 26.2'si ise ek gelir elde etme, işletmede üretilen süt ve ürünlerinden yararlanma ve hayvancılıkla uğraşmayı sevme gibi konuları ifade etmiştir (Çizelge 4.12). Ayrıca birliğe üye olan işletmelerin tarım dışı geliri birliğe üye olmayan işletmelere göre daha fazladır (Bkz. Çizelge 4.48).

Birliğe üye olmayan işletmelerin (% 77.6) süt sığırları yetiştiriciliği ile uğraşma amacının öncelikle geçimi sağlama olması bu durum ile uyumludur.

Süt sığırları yetiştiriciliği ile uğraşma amacı açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olmadığı ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan ve olmayan işletmelerin süt sığırları yetiştiriciliği ile uğraşma amacının aile geçimini sağlama olduğu söylenebilir.

Çizelge 4.12. Süt sığırları yetiştiriciliği ile uğraşma amacı (%)

	Geçimi sağlamak		Diğer		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	17	65.4	9	34.6	26	100.0
Üye olmayan	45	77.6	13	22.4	58	100.0
Toplam	62	73.8	22	26.2	84	100.0

SD = 1 $\chi^2 = 0.823$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç : İlişki yok

4.1.2.3. Üretilen sütün değerlendirilme ve satılma durumu

İncelenen işletmelerde ortalama olarak elde edilen süt miktarının % 96.6'sının satıldığı, % 3.3'ünün ailede tüketildiği, % 0.1'inin ise işçiye verildiği saptanmıştır. Ayrıca süt sığırları yetiştiriciliğinin önemli bir yan ürünü olan ahır gübresi ise işletmelerde değerlendirilmektedir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Üretilen sütün değerlendirilme durumu (kg/ gün)

İşletmeler	Satılan süt		Ailede tüketilen süt		İşçiye verilen süt		Toplam üretilen süt	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Üye olan	125.4	96.9	3.7	2.9	0.3	0.2	129.4	100.0
Üye olmayan	110.3	96.5	4.0	3.5	-	-	114.3	100.0
Toplam	115.0	96.6	3.9	3.3	0.1	0.1	119.0	100.0

İzmir ilinde yapılan bir çalışmada incelenen işletmelerde ortalama olarak elde edilen süt miktarının % 85.12'sinin satıldığı, % 2.13'ünün ailede tüketildiği tespit edilmiştir. Süt sığırcılığı faaliyetinin önemli bir yan ürünü olan ahır gübresini ise, kendi işletmelerinde değerlendirenlerin ortalama % 89.90 oranında olduğu belirlenmiştir (Saner 1993).

İncelenen işletmelerde üretilen sütün büyük bir kısmının satılması, geriye kalan sütün aile içinde tüketilmesi ve işçiye verilmesi bu işletmelerin aile geçimini sağlama amacıyla süt sığırcılığı yetiştiriciliği ile uğraştığını göstermektedir.

İncelenen işletmelerde üretilen sütün satılmasında süt toplayıcılarının (% 41.7), işletmecinin kendisinin (% 34.5) perakende olarak ve mandıraların (% 23.8) payı bulunmaktadır. Özellikle birliğe üye olmayan işletmelerin ürettikleri sütü günlük olarak şehir merkezindeki belirli mahallelerde sokak sütü olarak satıldığı (% 41.4) ya da köye gelen süt toplayıcısına verdiği belirlenmiştir (% 41.4) (Çizelge 4.14). Köye gelen süt toplayıcılarının da satın aldıkları sütü şehir merkezinde sokak sütü olarak sattıkları görülmüştür. Birliğe üye olan büyük işletmelerin üretilen sütü, süt toplayıcısı veya mandıralar aracılığıyla satmayı tercih ettiği, küçük işletmelerin ise şehir merkezinde sokak sütü olarak (perakende) satıldığı saptanmıştır.

İşletmede üretilen sütün satılma şekli açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olduğu ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan işletmelerin ürettikleri sütü, süt toplayıcısı (% 42.3) ve mandıralar (% 38.5) aracılığıyla; birliğe üye olmayan işletmelerin ise süt toplayıcısı aracılığıyla (% 41.4) ve işletmecinin kendisi tarafından satıldığı söylenebilir.

Çizelge 4.14. Üretilen sütün satılma şekli (%)

İşletmeler	1		2		3		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	11	42.3	5	19.2	10	38.5	26	100.0
Üye olmayan	24	41.4	24	41.4	10	17.2	58	100.0
Toplam	35	41.7	29	34.5	20	23.8	84	100.0

SD = 2 $\chi^2 = 8.280$ $\chi^2_{0.95} = 5.991$ Sonuç : İlişkili

- 1.Süt toplayıcısı aracılığıyla (toptan)
- 2.İşletmecinin kendisi tarafından (perakende)
- 3.Mandıralara (toptan)

İzmir yöresinde pazara yönelik süt sığircılığı yapan işletmelerin ekonomik açıdan değerlendirildiği bir çalışmada işletmede üretilen sütün pazarlanmasında mandıraların (% 40.37) ve aracı kesimin (% 25.69) payının fazla olduğu belirlenmiştir (Saner 1993). Elde edilen sonuçlara göre küçük işletmelerin pazar ve fiyat konusunda belirsizlik içinde oldukları büyük işletmelerin ise fazla miktarlarda süt teslimi yaptıklarından daha avantajlı fiyatlarla sütlerini pazarlayabildikleri tespit edilmiştir.

Ayrıca işletmesinde üretilen sütü perakende olarak kendi pazarlayan işletmelerin de fiyat avantajından yararlandıkları belirlenmiştir.

4.1.2.4. Süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar

İncelenen işletmelere süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili karşılaştıkları sorunlar araştırılmış ve deneklerin % 35.7'si süt sığırları yetiştiricilerinin sahipsiz olduğunu, kredi almada sorun yaşandığını, % 33.3'ü hayvan hastalıklarında özel veterinerlerin bilgisinin yetersiz kaldığını, il müdürlüğünde kalifiye eleman bulunmadığını ve veterinerlerin ilgisiz olduğunu, % 31.0'i ise süt fiyatlarındaki artışın yem fiyatlarındaki artıştan daha az olduğunu ve pazar sıkıntısı yaşandığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.15).

Süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olmadığı ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan işletmeler ile birliğe üye olmayan işletmelerin süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili sorunları arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.15. Süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili sorunlar (%)

İşletmeler	1		2		3		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	9	34.6	8	30.8	9	34.6	26	100.0
Üye olmayan	21	36.2	20	34.5	17	29.3	58	100.0
Toplam	30	35.7	28	33.3	26	31.0	84	100.0

SD = 2 $\chi^2 = 0.250$ $\chi^2_{0.95} = 5.991$ Sonuç: İlişki yok

1. Süt sığırları yetiştiricileri sahipsiz, kredi almada sorun yaşıyoruz
2. İl Müdürlüğü Veterinerleri ve özel Veterinerlerin bilgisi yetersiz, kalifiye eleman yok
3. Süt fiyatlarındaki artış yem fiyatlarındaki artıştan daha az oluyor, pazar sıkıntısı var

4.1.2.5. Aile bireylerinin karara katılım durumu

İncelenen işletmelerde erkeklerle süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili konularda karar verirken kimlerin fikrini aldığı sorulmuş ve deneklerin % 45.2'si aile bireylerinin, % 26.8'i ise eşlerinin (kadın) fikrini aldığını, % 28.0'i ise hiç kimsenin fikrine başvurmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.16).

Süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili konularda karara katılım açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olmadığı ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde, erkeklerin süt sığırları

yetiştiriciliği ile ilgili konularda karar verirken fikrini aldığı kişiler arasında fark olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.16. Aile bireylerinin karara katılım durumu (%)

İşletmeler	Hiç kimsenin		Eşinin (kadın)		Aile bireylerinin		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	9	34.6	6	23.1	11	42.3	26	100.0
Üye olmayan	14	25.0	16	28.6	26	46.4	56	100.0
Toplam	23	28.0	22	26.8	37	45.2	82	100.0

SD = 2 $\chi^2 = 0.852$ $\chi^2_{0.95} = 5.991$ Sonuç : İlişki yok

Amerika Birleşik Devletlerinde kırsal alanda yaşayan kadınların tarımsal faaliyetlere ve kararlara katılımının araştırıldığı bir çalışmada, işletmede uygulamaya yönelik kararları genellikle eşin ya da aile büyüğü olan başka bir erkeğin verdiği, kadınların % 2-4 oranıyla son derece düşük bir katılıma sahip olduğu belirlenmiştir (Rosenfeld 1986).

Kentucky’de yapılan bir çalışmada kırsal alan kadınlarının işletmede işlerin paylaşımı ve karara katılımı konusunda etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Buna göre kadınların bizzat işleri yapan taraf olmalarına rağmen, işletmeye ilişkin kararlara düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır (Bokemier ve Garkouich 1987).

Trinidad’da yapılan bir başka çalışmada ise kadınların % 51.5’inin tarımsal faaliyetlere eşlerine yardımcı olarak katıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yetiştirilecek ürün çeşidine erkeklerin (% 49.2) ya da eşlerin birlikte (% 26.2) karar verdikleri, hayvan bakımına ilişkin sorumlulukları kadınların çocukları ile paylaştıkları görülmüştür (Harry ve Thorpe 1990).

Konya yöresinde yapılan bir çalışmada erkeklerin tarım dışı işlere yönelmesinin işletmelerde kadın işgücü kullanımını arttırdığı, ancak kadınların işletme ile ilgili kararlarda etkili olmadıkları belirlenmiştir (Mülayim 1999).

Ankara ili Kızılcahamam ilçesinde (kırsal ailede kadının iş modelleri ve kararlara katılımı konulu) yapılan bir çalışmada; kadınların ve erkeklerin % 67.44’ünün yeni bir tarımsal ürün çeşidinin üretimine genellikle erkeğin, % 15.34’ünün bazen eşlerin birlikte, bazen de erkeğin tek başına, % 7.98’inin aile üyeleriyle birlikte ve

% 2.31'inin erkeğin evin büyük erkek çocuğu ile birlikte karar verdiği belirlenmiştir (Hablemitoğlu 1996).

Elde edilen veriler kadınların tarımsal üretim faaliyetine katılmalarına rağmen, karar mekanizmasında yeterince etkili olamadıklarını göstermiştir.

4.1.2.6. İşbirliği ve yardımlaşma eğilimleri

4.1.2.6.1. Süt sığırı yetiştiriciliğinde yardımlaşma

İncelenen işletmelerde süt sığırı yetiştiriciliğinde yardımlaşma durumu araştırılmış ve işletmelerin sadece inek doğumunda (% 96.4) yardımlaştığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.17). Köy içinde doğum sırasında deneyimli komşu ve akrabalarından yardım istenildiği, bunun dışında süt sığırı yetiştiriciliğinde yardımlaşma olmadığı görülmüştür.

Çizelge 4.17. Süt sığırı yetiştiriciliğinde yardımlaşma (%)

İşletmeler	Yardımlaşma yok		Yardımlaşma var *		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	1	3.8	25	96.2	26	100.0
Üye olmayan	2	3.4	56	96.6	58	100.0
Toplam	3	3.6	81	96.4	84	100.0

*İnek doğumunda

4.1.2.6.2. Diğer konularda yardımlaşma

İncelenen işletmelerin süt sığırı yetiştiriciliği dışında hangi konularda yardımlaştıkları araştırılmış ve deneklerin % 35.0'inin ekmek yapımında, % 20.5'inin maddi konularda, % 17.0'sinin bitkisel üretim faaliyetinde ve % 16.5'inin kışlık yiyecek hazırlığında yardımlaştıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.18). Bu durum günümüzde de kırsal alanda üreticilerin aylık ekmek yapımı, tarhana, turşu, konserve ve bitkisel üretimde çapalama, hasat gibi işlerde yardımlaşma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.18. Diğer konularda yardımlaşma (%)

İşletmeler	1		2		3		4		5		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	3	3.7	21	25.6	25	30.4	15	18.3	18	22.0	82	100.0
Üye olmayan	9	8.3	49	45.4	16	14.8	19	17.6	15	13.9	108	100.0
Cevap sayısı*	12	11.0	70	35.0	41	20.5	34	17.0	33	16.5	200	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir.

1.Yardımlaşma yok

3.Maddi konularda

5.Kışlık yiyecek hazırlığında

2.Ekmek yapımında

4.Bitkisel üretim faaliyetinde

4.1.2.7. Aile bireylerinin eğitim aldıkları kurslar

Birliğin üyelerine kurs, seminer vd. faaliyetlerle eğitim hizmeti sunmak durumunda olmasına rağmen, belirtilen alanlarda faaliyette bulunmadığı görülmüştür. Esas olarak ilgili kesime eğitim hizmeti Tarım İl Müdürlüğü ve ilgili birimler tarafından sunulmaktadır.

İncelenen işletmelerde aile bireylerine tarım ile ilgili ve tarım dışı konularda eğitim alıp almadıkları sorulmuş ve birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 7.6'sı, erkeklerin % 80.7'si, birliğe üye olmayan işletmelerde ise erkeklerin % 33.9'u tarım ile ilgili konularda eğitim almışlardır. Ancak birliğe üye olmayan işletmelerde kadınlar şu ana kadar tarım ile ilgili konularda düzenlenmiş hiçbir eğitim kursuna katılmamıştır. Birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 46.2'sinin, birliğe üye olmayan işletmelerde % 5.2'sinin tarım dışı konularda düzenlenmiş eğitim kurslarına katıldıkları, erkeklerin ise tarım dışı hiçbir konuda eğitim almadıkları saptanmıştır. Ayrıca birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 46.2'sinin, erkeklerin % 19.3'ünün; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 94.8'inin, erkeklerin % 66.1'inin tarım ile ilgili ve tarım dışı konularda düzenlenmiş hiçbir kursa katılmadıkları belirlenmiştir. Çizelge 4.19'da ailedeki diğer bireylerin tarım ile ilgili ve tarım dışı konularda eğitim alma durumu verilmiştir. Ayrıca aile bireylerine yönelik olarak verilmekte olan kursların Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi (ÇEYŞ) elemanları tarafından verildiği saptanmıştır.

Ankara ili Elmadağ ilçesinde yapılan bir araştırmada, ele alınan köylerde biçki-dikiş-ev ekonomisi, aile planlanması, halıcılık, peynir, turşu, salça, konserve yapımı, arıcılık ve eğitim konularını içeren kurslar verildiği ve bu kurslardan en az birine kadınların % 60'ının katıldığı tespit edilmiştir (Özbay 1995). Konya yöresinde yapılan

bir araştırmada ise kadınların % 41'inin köyde düzenlenen dikiş-nakiş kurslarına katıldığı, % 59'unun ise hiçbir kursa katılmadığı tespit edilmiştir (Mülayim 1999). Bu durum kırsal alan kadınlarının tarım ile ilgili konularda düzenlenen kurslara katılımlarının, tarım dışı konularda düzenlenen kurslara göre daha az olduğunu göstermektedir.

4.1.2.8. Yararlanılan bilgi kaynakları

Araştırmanın bu bölümünde üreticilerin, süt sığıı yetiştiriciliğı ile ilgili konularda başvurdukları ve yararlandıkları bilgi kaynakları belirlenmiştir. Burada amaç üreticilerin daha çok hangi (yerel bilgi veya uzman bilgi) bilgi kaynaklarını kullandıklarını ortaya koymaktır.

Tarımsal bilgi, çiftçiler için toprak, su, tohum gibi son derece önemli bir kaynaktır. Çiftçilerin bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri ile ilgili teknik veya ekonomik konularda bilgiye sahip olmadan, ellerindeki kaynakları verimli ve etkin bir şekilde kullanmaları oldukça güçtür. Çiftçi kendisi için gerekli olan bilgileri kendi deneyimlerinden, gözlemlerinden ya da yayım elemanlarından öğrenir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998).

Kırsal topluma ulaşan bilgiler, kırsal toplumun içinde yaratılabileceğı gibi kırsal toplum dışında da yaratılabilir. Kırsal toplum içinde yaratılan bilgi, yerel koşullarda ortaya çıkan sorunları çözümlmek üzere tecrübe edilerek geliştirilir. Elde edilen bu bilgi (yerel bilgi) akraba, komşu ve yakın çevreden (Soysal 1986), sonra daha geniş bir kullanıcı kitlesine yayılır. Hatta daha sonra bu tür bilgi bir araştırma konusu haline getirilir ve sonra daha geliştirilmiş bir şekilde ilk yaratıldığı yere döner. Kırsal toplumdan birisi başka sosyal sistemlerle kurduğı ilişkiler sonucu yeni edindiğı bilgileri yaşadığı kırsal topluma getirebilir. Böylece diğerkleri de bu yeni bilgileri öğrenir. Tarımsal bilgi edinmenin diğerk yolları ise, tarım kuruluşları ve üretici örgütleri ile ilişkilerin artırılmasıdır (Özçatalbaş ve Gürgen 1998). Bilimsel araştırma ve geliştirme çabalarının ürünü olarak ortaya çıkan bu bilgi ise uzman bilgi olarak tanımlanabilir.

İncelenen işletmelerde birliğe üye olan işletmelerin aile bireylerine süt sığıı yetiştiriciliğı ile ilgili bilgi kaynakları sorulmuş ve kadınların % 42.4'ünün kendi deneyiminden, erkeklerin % 53.4'ünün süt sığıı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanlarından yararlandığı belirlenmiştir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.19. Aile bireylerinin eğitim aldıkları kurslar (%)

Kurs konuları	Üye olan								Üye olmayan							
	Kadın		Erkek		Diğ. Kadınlar		Diğ. Erkekler		Kadın		Erkek		Diğ. Kadınlar		Diğ. Erkekler	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarım ile ilgili	2	7.6	21	80.7	-	-	3	12.5	-	-	19	33.9	-	-	8	14.3
Tarım dışı	12	46.2	-	-	12	38.7	-	-	3	5.2	-	-	19	28.4	-	-
Katılmayanlar	12	46.2	5	19.3	19	61.3	21	87.5	55	94.8	37	66.1	48	71.6	48	85.7
Toplam	26	100.0	26	100.0	31	100.0	24	100.0	58	100.0	56	100.0	67	100.0	56	100.0

Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin tarım dışı alanlarda da çalışıyor olması nedeniyle kadınların bilgi kaynağı olarak diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları ile erkeklere göre daha fazla görüşmektedir. Ayrıca erkekler şehir merkezine gittiğinde diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları ve süt sığırı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanlarını ziyaret ettiğinde istediği bilgiye ulaşmaktadır. Yetiştiricilerin bilgi kaynağı olarak başvurduğu birlik elemanları Tarım İl Müdürlüğü'nde Ziraat Mühendisi ve teknisyeni olup ancak birlik bünyesinde çalışmaktadırlar.

Birliğe üye olmayan işletmelerde süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili konularda bilgi kaynağı olarak kadınlar komşu ve aile büyüklerinden (% 41.4), erkekler özel Veterinerden (% 26.8) yararlanmaktadır.

Bilgi kaynakları ile ilgili çizelgelerde hücrelerdeki beklenen frekansın 5'in altında olması nedeniyle satırdaki hücrelerde birleştirme yoluna gidilmiştir. Buna göre bilgi kaynakları; yerel bilgi (*Kendi deneyimi+Komşu ve aile büyükleri*) ve uzman bilgi (*Süt sığırı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları+ Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları+ Özel Veteriner*) olarak iki grupta toplanmıştır.

Oransal değerler itibariyle incelendiğinde birliğe üye olan (% 68.2) ve olmayan (% 62.5) işletmelerde kadınların süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili konularda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu yönünde bir eğilim görölmektedir. Ancak yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre kadınların birliğe üye olup olmama durumu ile yararlanan bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Veriler erkekler bakımından incelendiğinde farklı bir durum görölmektedir. Buna göre oransal değerler itibariyle birliğe üye olan (% 68.0) ve olmayan (% 60.4) işletmelerde erkeler süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili konularda kadınların aksine uzman bilgi kaynaklarından yararlandıkları görölmektedir. Ancak erkeklerin birliğe üye olup olmama durumu ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı yapılan ki-kare testi ile saptanmıştır. Kadınların üretim faaliyetinde daha çok yerel bilgi kaynaklarından yararlanmalarına karşılık, erkekler uzman bilgi kaynaklarından daha çok yararlanmaktadırlar. Ancak yapılan istatistiki test sonuçları birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilememekte olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.20. Yararlanılan bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan						Üye olmayan					
	Kadın		Erkek		Diğ.Kadınlar		Diğ.Erkekler		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	11	50.0	5	20.0	1	4.8	1	7.1	11	19.6	7	14.6
Süt sığırcı yetiştiricileri												
birliği adına çalışan	2	9.1	14	56.0	1	4.8	4	28.6	-	-	-	-
Tarım İl Müdürlüğü												
elemanları												
Diğer Tarım İl	4	18.2	2	8.0	1	4.8	2	14.3	4	7.1	14	29.2
Müdürlüğü elemanları												
Özel Veteriner	1	4.5	1	4.0	3	14.3	3	21.4	17	30.4	15	31.2
Komşu ve aile bilyükleri	4	18.2	3	12.0	15	71.3	4	28.6	24	42.9	12	25.0
Toplam Cevap Sayısı	22	100.0	25	100.0	21	100.0	14	100.0	56	100.0	48	100.0
Kadın için; SD:1	$\chi^2_{0.95} = 3.841$		$\chi^2 = 0.043$		Sonuç: ilişki yok							
Erkek için; SD:1	$\chi^2_{0.95} = 3.841$		$\chi^2 = 0.145$		Sonuç: ilişki yok							

Kastamonu ilinde yapılan bir çalışmada, üreticilerin kültür ırkı inekler konusunda ilk bilgiyi yayım elemanları dışındaki diğer kaynaklardan (komşular, akrabalar vb.) aldığı tespit edilmiştir (Erel 1994). İzmir yöresinde yapılan bir araştırmada, büyük ölçüde ihtisaslaşmış işletmelerde üreticilerin, hayvan hastalıkları ve suni tohumlama gibi zorunlu hallerde teknik hizmet sağlayan kamu kurumlarına başvurdukları, bunun dışında kendi bilgi ve deneyimlerinden yararlandıkları saptanmıştır (Saner 1993).

4.1.2.8.1. Yemleme tekniği konusunda

İncelenen işletmelerde deneklere yemleme tekniği (Hayvan başına günlük yem miktarı ve yemleme sıklığı gibi) konusundaki bilgi kaynakları sorulmuş ve deneklerin bu soruya birden fazla cevap verdikleri belirlenmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 44.9'u komşu ve aile büyüklerinden, erkeklerin % 31.9'u kendi deneyimlerinden yemleme tekniği konusunda bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadırlar. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 41.2'si komşu ve aile büyüklerinden, erkeklerin % 38.9'u özel Veterinerden yemleme tekniği konusunda bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadır (Çizelge 4.21).

Birliğe üye olan (% 87.8) ve olmayan (% 84.9) işletmelerde kadınların yemleme tekniği konusunda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu yönünde bir eğilim görülmektedir. Ancak yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre kadınların birliğe üye olup olmama durumu ile yararlanan bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Veriler erkekler bakımından incelendiğinde farklı bir durum görülmektedir. Buna göre oransal değerler itibariyle birliğe üye olan (% 66.7) ve olmayan (% 61.1) işletmelerde erkeklerin yemleme tekniği konusunda kadınların aksine uzman bilgi kaynaklarından yararlandıkları görülmektedir. Ancak erkeklerin birliğe üye olup olmama durumu ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı yapılan ki-kare testi ile saptanmıştır. Kadınların yemleme tekniği konusunda daha çok yerel bilgi kaynaklarından yararlanmalarına karşılık, erkekler uzman bilgi kaynaklarından daha çok yararlanmaktadırlar. Ancak yapılan istatistiki test sonuçları birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilememekte olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.21. Yemleme tekniği konusundaki bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	21	42.9	23	31.9	55	43.7	30	27.8
Süt sığırları yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları	1	2.0	17	23.6	-	-	-	-
Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları	3	6.1	17	23.6	3	2.4	24	22.2
Özel Veteriner	2	4.1	14	19.5	16	12.7	42	38.9
Komşu ve aile büyükleri	22	44.9	1	1.4	52	41.2	12	11.1
Cevap vermeyenler	5	-	1	-	2	-	8	-
Cevap sayısı*	49	100.0	72	100.0	126	100.0	108	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir

Kadın için; SD:1 $\chi^2 = 0.578$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: İlişki yok
 Erkek için; SD:1 $\chi^2 = 0.482$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: İlişki yok

Kastamonu ili Merkez ilçesinde yapılan bir araştırmada deneklerin tamamının süt yemine ait ilk bilgileri yayım elemanlarından aldıkları, süt yemini benimseme konusunda % 91.4'ünün yayım elemanlarından etkilendikleri belirlenmiştir. Ayrıca kurumsal yayım çalışmaları içerisine girmemekle birlikte yetiştiricilerin bireysel olarak ücret karşılığı Veteriner hekimlerden de bilgi aldıkları ve öğrendikleri bilgileri işletmelerinde uyguladıkları saptanmıştır (Erel 1994).

İncelenen işletmelerde deneklerin yemleme tekniği konusundaki bilgi kaynakları öğrenildikten sonra, üreticilerden sahip oldukları bilgi ve deneyimleri ile yerel ve uzman bilgi kaynaklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 95.2'si yemleme tekniği konusundaki bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu, erkeklerin % 52'si yeterli olmadığını ifade etmiştir. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 58.9'u yemleme tekniği konusundaki bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu, erkeklerin % 70.8'i yeterli olmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.22).

Ayrıca araştırma yöresinde süt sığırları yetiştiriciliği konusunda bir kurs düzenlenmesi durumunda erkekler eğitim almak istediği en önemli konunun yemleme tekniği (% 34.6) olduğu belirlenmiştir. Bu durum erkeklerin yemleme tekniği konusunda kendi bilgi kaynağı dışındaki bilgi kaynaklarına da ihtiyaç duyduğunun bilincinde olduğunu göstermektedir (Bkz. Çizelge 4.33).

Çizelge 4.22. Yemleme tekniği konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%)

Bilgi Kaynağının Yeterliliği	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	20	95.2	12	48.0	33	58.9	14	29.2
Hayır	1	4.8	13	52.0	23	41.1	34	70.8
Toplam	21	100.0	25	100.0	56	100.0	48	100.0

4.1.2.8.2. Su verme konusunda

İncelenen işletmelerden birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 48.6'sı, erkeklerin % 34.0'ü su verme konusunda (Günlük verilmesi gerekli su miktarı, şekli ve sıklığı gibi) bilgi kaynağı olarak kendi deneyimlerinden yararlanmaktadırlar. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 45.2'si, erkeklerin % 39.3'ü su verme konusunda bilgi kaynağı olarak kendi deneyimlerinden yararlanmaktadır (Çizelge 4.23).

Birliğe üye olan (% 91.4) ve olmayan (% 82.7) işletmelerde kadınların su verme konusunda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu yönünde bir eğilim görülmektedir. Ancak yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre kadınların birliğe üye olup olmama durumu ile yararlanan bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Oransal değerler itibariyle birliğe üye olan (% 66.0) ve olmayan (% 58.0) işletmelerde erkeklerin su verme konusunda kadınların aksine uzman bilgi kaynaklarından yararlandıkları görülmektedir. Ancak erkeklerin birliğe üye olup olmama durumu ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı yapılan ki-kare testi ile saptanmıştır. Kadınların su verme konusunda daha çok yerel bilgi kaynaklarından yararlanmalarına karşılık, erkekler uzman bilgi kaynaklarından daha çok yararlanmaktadırlar. Ancak yapılan istatistiki test sonuçları birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilememekte olduğunu göstermiştir.

İncelenen işletmelerde deneklerin su verme konusundaki bilgi kaynakları öğrenildikten sonra, üreticilerden sahip oldukları bilgi ve deneyimleri ile yerel ve uzman bilgi kaynaklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 94.1'i, erkeklerin % 56.5'i su verme konusunda bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 58.2'si

bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu, erkeklerin % 71.7'i yeterli olmadığını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.23. Su verme konusundaki bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	17	48.6	16	34.0	52	45.2	44	39.3
Süt sığırı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları	1	2.9	7	15.0	-	-	-	-
Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları	2	5.7	12	25.5	5	4.3	24	21.4
Özel Veteriner	-	-	12	25.5	15	13.0	41	36.6
Komşu ve aile büyükleri	15	42.8	-	-	43	37.5	3	2.7
Cevap vermeyenler	9	-	3	-	3	-	10	-
Cevap sayısı*	35	100.0	47	100.0	115	100.0	112	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir

Kadın için; SD:1 $\chi^2 = 1.000$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişki yok

Erkek için; SD:1 $\chi^2 = 0.568$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişki yok

Çizelge 4.24. Su verme konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%)

Bilgi kaynağının yeterliliği	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	16	94.1	13	56.5	32	58.2	13	28.3
Hayır	1	5.9	10	43.5	23	41.8	33	71.7
Toplam	17	100.0	23	100.0	55	100.0	46	100.0

4.1.2.8.3. Süt sağım tekniği konusunda

İncelenen işletmelerde deneklere süt sağım tekniği (Sağım öncesi ve sonrası hayvanın sağıma hazırlanması ve sağım sıklığı gibi) konusundaki bilgi kaynakları sorulmuş ve deneklerin bu soruya birden fazla cevap verdikleri belirlenmiştir. Buna göre; birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 61.3'ü, erkeklerin % 31.8'i süt sağım tekniği konusunda kendi deneyimlerinden yararlanmaktadırlar. Ayrıca erkeklerin %

31.8'i diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanlarından da bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadır (Çizelge 4.25).

Birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların % 52.6'sı, erkeklerin % 40'ı süt sağım tekniği konusunda kendi deneyimlerinden bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadır. Ayrıca bu konuda erkeklerin % 40'ı özel Veterinerlerden de bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadır (Çizelge 4.25).

Birliğe üye olan (% 77.4) ve olmayan (% 75.8) işletmelerde kadınların süt sağım tekniği konusunda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu yönünde bir eğilim görülmektedir. Ancak yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre kadınların birliğe üye olup olmama durumu ile yararlanan bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Süt sağım işinin geleneksel olarak yıllardan beri kadınlar tarafından yapılmakta olması, kadınların uzman bilgi kaynağına fazla ihtiyaç duymamalarına neden olmaktadır diyebiliriz. Birliğe üye olan (% 68.2) ve olmayan (% 53.3) işletmelerde erkeklerin süt sağım tekniği konusunda kadınların aksine uzman bilgi kaynaklarından yararlandıkları görülmektedir. Ancak erkeklerin birliğe üye olup olmama durumu ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı yapılan ki-kare testi ile saptanmıştır. Kadınların süt sağım tekniği konusunda daha çok yerel bilgi kaynaklarından yararlanmalarına karşılık, erkekler uzman bilgi kaynaklarından daha çok yararlanmaktadır. Ancak yapılan istatistiki test sonuçları birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilememekte olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.25. Süt sağım tekniği konusundaki bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	19	61.3	7	31.8	50	52.6	12	40.0
Süt sığırcı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları	-	-	3	13.7	-	-	-	-
Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları	4	12.9	7	31.8	5	5.3	4	13.3
Özel Veteriner	3	9.7	5	22.7	18	18.9	12	40.0
Komşu ve aile büyükleri	5	16.1	-	-	22	23.2	2	6.7
Cevap vermeyenler	4	-	15	-	3	-	39	-
Cevap sayısı*	31	100.0	22	100.0	95	100.0	30	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir

Kadın için; SD:1 $\chi^2 = 0.000$

Erkek için; SD:1 $\chi^2 = 0.627$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişki yok

Sonuç: İlişki yok

İncelenen işletmelerde deneklerin süt sağım tekniği konusundaki bilgi kaynakları öğrenildikten sonra, üreticilerden sahip oldukları bilgi ve deneyimleri ile yerel ve uzman bilgi kaynaklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 95.5'i, erkeklerin % 63.6'sı; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 61.8'i, erkeklerin % 52.9'u süt sağım tekniği konusunda bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. Süt sağım tekniği konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%)

Bilgi kaynağının yeterliliği	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	21	95.5	7	63.6	34	61.8	9	52.9
Hayır	1	4.5	4	36.4	21	38.2	8	47.1
Toplam	22	100.0	11	100.0	55	100.0	17	100.0

4.1.2.8.4. Süt sağım hijyeni konusunda

Birliğe üye olan işletmelerde deneklere süt sağım hijyeni (Sağım öncesi ortamın hazırlanması ve meme başlarının temizliği gibi) konusunda bilgi kaynakları sorulmuş ve deneklerin bu soruya birden fazla cevap verdikleri belirlenmiştir. Buna göre kadınların % 51.4'ü, erkeklerin % 31.8'i süt sağım hijyeni konusunda kendi deneyimlerinden yararlanmaktadırlar. Ayrıca erkeklerin % 31.8'i diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanlarından da bu konuda bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadır. Birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların % 52.2'si kendi deneyiminden, erkeklerin ise % 46.2'si özel Veterinerden süt sağım hijyeni konusunda bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadırlar (Çizelge 4.27).

Birliğe üye olan (% 75.7) ve olmayan (% 76.1) işletmelerde kadınların süt sağım hijyeni konusunda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu yönünde bir eğilim görülmektedir. Ancak yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre kadınların birliğe üye olup olmama durumu ile yararlanan bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Ayrıca oransal değerler itibarıyla birliğe üye olan (% 68.2) ve olmayan (% 57.7) işletmelerde erkeklerin süt sağım hijyeni konusunda

kadınların aksine uzman bilgi kaynaklarından yararlandıkları görülmektedir. Ancak erkeklerin birliğe üye olup olmama durumu ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı yapılan ki-kare testi ile saptanmıştır. Kadınların süt sağım hijyeni konusunda daha çok yerel bilgi kaynaklarından yararlanmalarına karşılık, erkekler uzman bilgi kaynaklarından daha çok yararlanmaktadırlar. Ancak yapılan istatistiki test sonuçları birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilememekte olduğunu göstermiştir.

Çizelge 4.27. Süt sağım hijyeni konusundaki bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	19	51.4	7	31.8	48	52.2	9	34.5
Süt sığırı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü Elemanları	-	-	3	13.6	-	-	-	-
Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları	5	13.5	7	31.8	5	5.4	3	11.5
Özel Veteriner	4	10.8	5	22.8	17	18.5	12	46.2
Komşu ve aile büyükleri	9	24.3	-	-	22	23.9	2	7.8
Cevap vermeyenler	4	-	15	-	4	-	40	-
Cevap sayısı*	37	100.0	22	100.0	92	100.0	26	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir

Kadın için; SD:1 $\chi^2 = 0.000$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: İlişki yok
 Erkek için; SD:1 $\chi^2 = 0.201$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: İlişki yok

Ayrıca üreticiler sahip oldukları bilgi ve deneyimleri ile yerel ve uzman bilgi kaynaklarını değerlendirmişlerdir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 95.5'i, erkeklerin % 63.6'sı, birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 61.1'i, erkeklerin % 50'si süt sağım hijyeni konusunda bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. Süt sağım hijyeni konusunda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%)

Bilgi kaynağının yeterliliği	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	21	95.5	7	63.6	33	61.1	8	50.0
Hayır	1	4.5	4	36.4	21	38.9	8	50.0
Toplam	22	100.0	11	100.0	54	100.0	16	100.0

4.1.2.8.5. Doğum konusunda

İncelenen işletmelerde deneklere doğum (Doğum zamanının belirlenmesi, doğumda meydana gelebilecek sorunların çözümü ve doğum hijyeni gibi) konusundaki bilgi kaynakları sorulmuş ve deneklerin bu soruya birden fazla cevap verdikleri saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 39.3'ü komşu ve aile büyüklerinden, erkeklerin % 34.4'ü ise özel Veterinerlerden doğum konusunda bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadırlar (Çizelge 4.29).

Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 46.9'u komşu ve aile büyüklerinden, erkeklerin % 34.7'si kendi deneyimlerinden bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadırlar (Çizelge 4.29)

Birliğe üye olan (% 71.4) ve olmayan (% 79.0) işletmelerde kadınların doğum konusunda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu yönünde bir eğilim görülmektedir. Ancak yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre kadınların birliğe üye olup olmama durumu ile yararlandıkları bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Ayrıca birliğe üye olan (% 65.7) işletmelerde erkeklerin doğum konusunda uzman bilgiye başvurduğu; birliğe üye olmayan (%60.0) işletmelerde ise yerel bilgi kaynaklarından yararlandığı yönünde bir eğilim görülmektedir. Erkeklerin birliğe üye olup olmama durumu ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olduğu yapılan ki-kare testi ile saptanmıştır. Yapılan istatistiki test sonuçları kadınların birliğe üye olmasının bilgi kaynağını etkilemediğini ancak erkeklere göre birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilediğini göstermiştir.

Çizelge 4.29. Doğum konusundaki bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	9	32.1	8	25.0	26	32.1	33	34.7
Süt sığırı yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları	-	-	2	6.3	-	-	-	-
Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları	4	14.3	8	25.0	3	3.7	5	5.3
Özel Veteriner	4	14.3	11	34.4	14	17.3	33	34.7
Komşu ve aile büyükleri	11	39.3	3	9.3	38	46.9	24	25.3
Cevap vermeyenler	14	-	13	-	18	-	15	-
Cevap sayısı*	28	100.0	32	100.0	81	100.0	95	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir

Kadın için; SD:1 $\chi^2 = 0.315$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişki yok

Erkek için; SD:1 $\chi^2 = 5.330$

$\chi^2_{0.95} = 3.841$

Sonuç: İlişkili

Ayrıca birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 91.7'si, erkeklerin % 61.5'i doğum konusunda sahip oldukları bilgi ve deneyimlerine göre bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 60.0'ı doğum konusunda bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu, erkeklerin % 63.4'ü ise yeterli olmadığını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Doğum konusundaki bilgi kaynağının yeterli olma durumu (%)

Bilgi kaynağının yeterliliği	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	11	91.7	8	61.5	24	60.0	15	36.6
Hayır	1	8.3	5	38.5	16	40.0	26	63.4
Toplam	12	100.0	13	100.0	40	100.0	41	100.0

4.1.2.8.6. Diğer konularda

İncelenen işletmelerde deneklerin süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili incelenen konuların dışındaki diğer konularda (Hastalık teşhisi ve ilk müdahale, hayvanların temizliği gibi) bilgi kaynakları araştırılmış ve deneklerin bu soruya birden fazla cevap verdikleri tespit edilmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 75.0'i, erkeklerin % 31.8'i diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanlarından hastalık, bakım gibi konularda bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadırlar. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların tamamı komşu ve aile büyüklerinden, erkeklerin % 40.0'ı özel Veterinerden bilgi kaynağı olarak yararlanmaktadırlar (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31'de yeterli sayıda örnek olmaması nedeni ile ki-kare testi uygulanamamıştır. Ancak oransal değerler itibarıyla birliğe üye olan işletmelerde kadınların ve erkeklerin uzman bilgi kaynaklarından, birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların ve erkeklerin yerel bilgi kaynaklarından yararlandıkları söylenebilir.

Çizelge 4.31. Diğer konulardaki bilgi kaynakları (%)

Bilgi Kaynakları	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendi deneyimi	-	-	3	13.6	-	-	1	20.0
Süt sığırları yetiştiricileri birliği adına çalışan Tarım İl Müdürlüğü elemanları	-	-	5	22.7	-	-	-	-
Diğer Tarım İl Müdürlüğü elemanları	3	75.0	7	31.8	-	-	-	-
Özel Veteriner	-	-	6	27.3	-	-	2	40.0
Komşu ve aile büyükleri	1	25.0	1	4.6	1	100.0	2	40.0
Cevap vermeyenler	23	-	14	-	57	-	51	-
Cevap sayısı*	4	100.0	22	100.0	1	100.0	5	100.0

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir

İncelenen işletmelerde deneklerin süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili diğer konulardaki bilgi kaynakları öğrenildikten sonra, üreticilerden sahip oldukları bilgi ve deneyimleri ile yerel ve uzman bilgi kaynaklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların tamamı, erkeklerin % 75.0'i, birliğe üye

olmayan işletmelerde ise kadınların tamamı, erkeklerin % 80.0'i bilgi kaynağının yeterli olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. Diğer konularda bilgi kaynağını yeterli görme durumu (%)

Bilgi kaynağının yeterliliği	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	3	100.0	9	75.0	1	100.0	4	80.0
Hayır	-	-	3	25.0	-	-	1	20.0
Toplam	3	100.0	12	100.0	1	100.0	5	100.0

Elde edilen veriler, incelenen işletmelerde birliğe üye olup olmama ile bilgi kaynakları arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Diğer bir ifade ile genel olarak birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde kadınların süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili konularda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu; birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde erkeklerin uzman bilgi kaynaklarına başvurduğu tespit edilmiştir. Sadece doğum konusunda birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin uzman bilgi kaynağından, birliğe üye olmayan işletmelerde ise yerel bilgi kaynağından yararlandığı belirlenmiştir.

4.1.2.9. Aile bireylerinin ihtiyaç duyduğu eğitim konuları

Mevcut bilgi kaynaklarının yeterli olmadığı konularda üreticilerin bilgiye ihtiyaç duymaları kaçınılmazdır. Bu kapsamda aile bireylerinin ihtiyaç duydukları konular “yörede süt sığırları yetiştiriciliği konusunda bir kurs düzenlenmesi durumunda eğitim almak istediğiniz 3 konuyu önem derecesine göre belirtir misiniz” sorusu ile öğrenilmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 38.4’ünün, erkeklerin % 34.6’sının; birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların % 48.3’ünün, erkeklerin ise % 28.6’sının 1.derecede “yemleme” konusunda eğitim almak istediği belirlenmiştir.

Birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 38.4’ünün, erkeklerin % 30.8’inin, birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 39.6’sının, erkeklerin % 19.6’sının 2.derecede “bakım” konusunda; birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 23’ünün,

erkeklerin % 19.3'ünün, birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların % 31'inin, erkeklerin % 30.3'ünün 3.derecede "hastalık" konusunda eğitim almak istediği tespit edilmiştir. Ayrıca deneklerin süt ürünleri, silaj yapımı ve diğer konularda da eğitim almak istediği saptanmıştır. Elde edilen veriler yörede süt sığırları yetiştiriciliği konusunda bir kurs düzenlenmesi durumunda kadınların ve erkeklerin böyle bir organizasyona katılmaya istekli olduğunu göstermiştir. Ancak daha önceki yıllarda yörede bu konuda düzenlenen kurslara kadınların katılımının oldukça düşük olduğu saptanmıştır (Bkz. Çizelge 4.19).

Buradan elde edilen veriler süt sığırları yetiştiriciliği yapan işletmelere yönelik olarak yeni eğitim programlarının belirlenmesinde dikkate alınması gerekli konulara ışık tutmaktadır.

Özetle; incelenen işletmelerde yörede daha önceki yıllarda tarım ile ilgili ve tarım dışı konularda düzenlenen kurslara aile bireylerinin katılımın genel olarak düşük olduğu görülmüştür. Kırsal alanda üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olması, iş yoğunluğu ve uğraştıkları üretim faaliyeti ile ilgili konularda bilgiye ihtiyaç duyup duymadıklarının bilincinde olmamaları gibi nedenlerle kurslara katılımın düşük olduğu söylenebilir.

Üreticilerin süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili konulardaki bilgi kaynaklarının özellikle kadınlarda yerel bilgi olduğu, erkeklerde ise uzman bilgi olduğu görülmüştür. Bu durum kadınların kendi deneyimlerinden ve kırsal toplum içinde yaratılan yerel bilgi kaynaklarından yararlandığını, erkeklerin ise kırsal toplum dışında yaratılan uzman bilgi kaynaklarından yararlandığını göstermektedir. Ayrıca kadınların ve erkeklerin sahip oldukları bilgi ve deneyimleri ile bilgi kaynaklarını yeterli görme durumu birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde incelenmiştir. Buna göre kadınların süt sığırları yetiştiriciliği konusunda başvurduğu bilgi kaynaklarını yeterli gördüğü belirlenmiştir. Birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde ise erkeklerin yemleme tekniği konusunda başvurdukları bilgi kaynaklarını yetersiz gördüğü, su verme ve doğum konusunda ise birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin başvurduğu bilgi kaynaklarını yeterli gördüğü, birliğe üye olmayan işletmelerde ise erkeklerin bu konularda başvurduğu bilgi kaynaklarını yetersiz gördüğü tespit edilmiştir.

Bölüm 4.1.2.8.1'de incelendiği gibi yemleme konusunda üreticilerin bilgi kaynakları nitelik olarak kadınlar için yerel; erkekler için ise yüksek oranda uzman

bilgi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum kadınların yemleme konusunda bilgi edinmeye erkeklere oranla daha fazla ihtiyaç duyduklarını açıklamaktadır.

Bu kapsamda, üreticilerin bilgi kaynakları ve ihtiyaç duydukları eğitim konuları dikkate alınarak, tarımsal yayım çalışmalarının planlanması ve uygulanması, üretim faaliyetinde verimliliğin artmasını ve dolayısıyla sosyal ve ekonomik kalkınmayı beraberinde getirecektir.

4.1.2.10. Gelecekte süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili düşünceleri

İncelenen işletmelerin % 78.6'sı süt sığırları yetiştiriciliğine devam etmeyi, % 21.4'ü ise süt sığırları yetiştiriciliğini bırakmayı düşünmektedir (Çizelge 4.34).

İncelenen işletmelerin gelecekte süt sığırları ile ilgili düşünceleri açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olmadığı ki-kare testi ile saptanmıştır. Buna göre birliğe üye olan ve olmayan işletmelerin gelecekte süt sığırları yetiştiriciliğine devam etmeyi düşündükleri söylenebilir.

Çizelge 4.34. Gelecekte süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili düşünceleri (%)

	Devam etmeyi düşünüyor		Bırakmayı düşünüyor		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	20	77.0	6	23.0	26	100.0
Üye olmayan	46	79.4	12	20.6	58	100.0
Toplam	66	78.6	18	21.4	84	100.0

SD = 1 $\chi^2 = 0.000$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç : İlişki yok

4.1.2.10.1. Gelecekte kapasite genişletme düşünceleri

Gelecekte süt sığırları yetiştiriciliğine devam etmeyi düşünen işletmelere kapasitelerini genişletme konusundaki düşünceleri sorulmuş ve deneklerin % 43.9'u kapasitelerini genişletmeyi düşünürken, % 56.1'i düşünmemektedir (Çizelge 4.35).

Oransal değerler itibarıyla görülen eğilimin istatistiki olarak önemli olup olmadığı ki-kare testi ile araştırılmıştır. Buna göre gelecekte süt sığırları yetiştiriciliğine devam etmeyi düşünen işletmelerin kapasitelerini genişletme konusundaki düşünceleri açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 4.33. Aile bireylerinin ihtiyaç duyduğu eğitim konuları (%)

Önem derecesi	Konular	Üye olan				Üye olmayan			
		Kadın	Erkek	Dig.Kadınlar	Dig.Erkekler	Kadın	Erkek	Dig.Kadınlar	Dig.Erkekler
1	Yemleme	38.4	34.6	32.2	12.5	48.3	28.6	43.3	23.3
	Bakım	34.6	23.0	9.7	4.2	13.8	5.3	6.0	9.0
	Hastalık	3.8	11.5	-	4.2	3.4	16.3	3.0	1.8
	Süt ürünleri yapımı	3.8	-	16.1	-	13.8	-	11.9	-
	Tohumlama	-	11.5	-	16.7	-	19.6	-	14.3
	Silaj yapımı	-	7.7	-	12.5	-	5.3	-	10.7
	Diğer konular	3.8	7.7	-	4.2	17.3	5.3	9.0	5.3
2	Yemleme	23.0	26.9	9.7	16.7	24.1	14.3	4.5	7.1
	Bakım	38.4	30.8	6.4	4.2	39.6	19.6	29.8	19.6
	Hastalık	11.5	11.5	25.8	-	19.1	1.8	17.9	7.1
	Süt ürünleri yapımı	3.8	-	3.2	-	-	-	10.4	-
	Tohumlama	-	15.4	9.7	8.4	-	16.3	-	16.3
	Silaj yapımı	-	-	-	12.5	-	12.1	-	5.3
	Diğer konular	7.7	11.5	3.2	12.5	13.8	16.3	10.4	9.0
3	Yemleme	19.0	15.4	16.1	20.8	5.2	7.1	9.0	18.0
	Bakım	11.5	15.4	9.7	8.4	12.1	7.1	11.9	3.6
	Hastalık	23.0	19.3	12.9	16.7	31.0	30.3	26.9	19.6
	Süt ürünleri yapımı	3.8	3.8	9.7	-	24.2	1.8	20.7	-
	Tohumlama	11.5	15.4	6.4	4.2	-	12.7	-	1.8
	Silaj yapımı	-	15.4	-	4.2	-	10.7	-	10.7
	Diğer konular	15.6	11.5	3.2	-	24.1	10.7	4.5	10.7
Cevap vermeyenler (%)		15.6	3.8	42.0	45.7	3.4	19.6	27.0	35.6
Toplam (sayı)		26	26	31	24	58	56	67	56

Çizelge 4.35. Gelecekte kapasitelerini genişletme konusundaki düşünceleri (%)

İşletmeler	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	10	50.0	10	50.0	20	100.0
Üye olmayan	19	41.3	27	58.7	46	100.0
Toplam	29	43.9	37	56.1	66	100.0

SD = 1 $\chi^2 = 0.147$ $\chi^2_{0.95} = 3.841$ Sonuç: İlişki yok

İncelenen işletmelere gelecekte kapasitelerini genişletmeyi neden istemedikleri sorulmuş ve birliğe üye olan işletmelerin % 70.0'i kapasitelerinin yeterli olduğunu, % 30.0'u süt sığırı yetiştiriciliğinin gelir getirmediğini, birliğe üye olmayan işletmelerin ise % 70.4'ü kapasitelerinin yeterli olduğunu, % 29.6'sı süt sığırı yetiştiriciliğinin gelir getirmediğini belirtmişlerdir (Çizelge 4.36). Buna göre işletmelerin kapasiteleri yeterli olduğu için genişletmeme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Çizelge 4.36. Gelecekte kapasitelerini genişletmeme nedenleri (%)

İşletmeler	1		2		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	7	70.0	3	30.0	10	100,0
Üye olmayan	19	70.4	8	29.6	27	100,0
Toplam	26	70.3	11	29.7	37	100,0

1. Kapasitemiz yeterli

2. Süt sığırı yetiştiriciliği gelir getirmiyor

Ankara ilinde yapılan bir araştırmada deneklere gelecekte kapasitelerini genişletmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda, % 85'i yem fiyatlarındaki artışın süt fiyatlarındaki artıştan yüksek seyretmesi durumunda düşünmediklerini ifade etmişlerdir (Erdem ve Arıkan 1984). Elde edilen veriler süt sığırı yetiştiriciliğinin sorunları (yetiştiricilerin sahipsiz olması ve kredi almada güçlük çekmeleri vb.) nedeniyle işletmelerin mevcut kapasitelerini koruma yoluna gittikleri, kapasitelerini genişletme durumunda yem giderlerinin, süt pazarlamasından elde edecekleri gelirden düşük olacağı kaygısı taşıdıkları saptanmıştır.

İncelenen işletmelere gelecekte kapasitelerini genişletmeyi neden istedikleri sorulmuş birliğe üye olan işletmelerin % 70.0'i gelecekte sadece hayvancılıkla uğraşmak, % 30.0'u daha fazla gelir elde etmek için, birliğe üye olmayan işletmelerde

ise % 52.6'sı gelecekte sadece hayvancılıkla uğraşmak, % 47.4'ü daha fazla gelir elde etmek için kapasitelerini genişletmeyi istediklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.37). Buna göre işletmelerin gelecekte sadece hayvancılıkla uğraşmayı düşündükleri söylenebilir.

Çizelge 4.37. Gelecekte kapasitelerini genişletme nedenleri (%)

İşletmeler	1		2		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Üye olan	7	70.0	3	30.0	10	100.0
Üye olmayan	10	52.6	9	47.4	19	100.0
Toplam	17	58.6	12	41.4	29	100.0

1. Sadece hayvancılıkla uğraşmak

2. Daha fazla gelir elde etmek

4.1.2.11. Birlik üyesi işletmelerin birlikten sağladıkları yararlar

Süt sığırı yetiştirici birlikleri, yetiştiricilerin kendi aralarında teşkilatlanarak üstün verimli hayvanlar yetiştirmek, bunların soy kütüğü ve verim kayıtlarını tutmak, üyelerine teknik, sağlık ve eğitim hizmetlerini sunmak, ucuz girdi temin etmek, ürünlerini yurt içi ve yurt dışında pazarlamak, hayvan ıslahı çalışmalarına katılmak veya bu çalışmaları yürütmek amacıyla kurulmuş sivil toplum örgütleridir (Anonim 1995).

Çiftçilerin devletin teşvik ve yardımlarından kolay yararlanabilmesi, sahip olunan hayvan varlığının ıslah edilmesi ve buna çiftçilerin katılımının sağlanması, üreticilerin yönlendirilmesi, küçük ve dağınık bir yapıdaki işletmelerin rasyonel bir yapıya kavuşturulması ancak yetiştiricilerin etkili bir organizasyon içinde örgütlenmeleri ile sağlanabilir (Mülayim 1998). Ancak ülkemizde hayvancılık sektörü yıllarca örgütsüz bir yapı içinde faaliyetlerini sürdürmüştür. 1980'li yılların sonunda ise Türk-İtalyan ve Türk -Alman Tekniği işbirliği ile iki proje başlatılmıştır. Bu projelerden Türk-İtalyan işbirliği anlaşması çerçevesinde 1989 yılında İzmir ili merkez olmak üzere 9 ilde başlatılan ANAFİ projesine 1995 yılında Antalya ili de dahil edilmiştir. Bu proje Türkiye genelinde ulusal soy kütüğü sistemini oluşturmak amacıyla başlatılmıştır. Ayrıca ıslah çalışmalarının etkin hale getirilmesi, hayvan besleme olanaklarının artırılması, süt veriminin yükseltilmesi, üreticilerin işletme ile ilgili döl ve verim kayıtlarını tutma alışkanlığının oluşturulması da bu projenin amaçlarını oluşturmuştur. Belirtilen bu çalışmalar bir süre Tarım İl Müdürlükleri bünyesinde yürütüldükten sonra

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın desteği ile 1995 yılında yetiştirici birlikleri kurulmuştur. Birlikler kendi kaynaklarını kullanarak ekonomik ve mali durumlarını güçlendirene kadar soykütüğü verim kayıtlarının tutulmasında, suni tohumlama hizmetlerinin yürütülmesinde yine Tarım İl Müdürlükleri araç, alet ekipman ve teknik eleman desteğinden yararlanmışlardır. Bu kapsamda Türkiye'de kurulan yetiştirici birliklerinden biri de Antalya ilinde kurulmuştur.

Antalya ilinde 1995 yılında "Siyah Alaca Damızlık Sığır Yetiştiricileri" ismi ile kurulan birliğin ismi, 1997 yılında "Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği" olarak değiştirilmiştir. Türkiye Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliğinin ana sözleşmesinde yer alan hükümlere göre; bir yetiştiricinin birliğe üye olabilmesi için öncelikle en az 5 baş saf ırk sağmal ineği bulunması gerekmektedir. Ancak araştırmada, birliğe üye olan işletmelerden 5 başın altında saf ırk sağmal ineği bulunan işletmeye rastlanılmıştır. İşletmecilere bunun nedeni sorulduğunda ise " ya hayvanları öldüğü yada verimden düşen hayvanları elden çıkarttıkları için" şu anda 5 baş saf ırk sağmal ineğe sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Birlik, Türkiye Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği'nin ana sözleşmesinde yer alan hükümlere tabi olması nedeniyle 9 Ağustos 1995 tarihinde (22369 sayılı) Resmi Gazetede yayınlanan yetiştirici birliklerinin çalışma konularının ve hizmetlerinin yer aldığı bölüm aşağıda maddeler halinde verilmiştir (Anonim 1995). Buna göre;

1. Birlik üyeleri arasında dayanışmayı sağlamak,
2. Üyelerin mesleki eğitimlerini sağlamak, bilgi ve becerilerini arttırmak,
3. Kurs, seminer vb. düzenlemek, göze ve kulağa hitap eden yayın araçları üretmek, dağıtmak ve her türlü basın yayın ve haberleşmeyi sağlamak,
4. Soy kütüğü ve suni tohumlama faaliyetlerini yürütmek,
5. Üyelerin hayvanlarının sağlık hizmetlerini gerçekleştirmek
6. İhtiyaçları olan aşı, serum, ilaç vb. girdileri sağlamak ve dağıtmak
7. Yetiştirilen damızlık hayvan, alet ve ekipman, kaba yem, kesif yem, yem bitkileri tohumlukları vs ihtiyaçlarını temin etmek,
8. Yurt içinden veya gerekli hallerde yurt dışından döl kontrolü yapılmış boğa spermaları kullanarak Milli Soy Kütüğü hizmetleri ile bütünleşen bir suni tohumlama organizasyonu kurmak,

9.Yetiştiriciler için soy kütüğü ve suni tohumlama hizmetleri hakkında kurslar düzenlemek,

10.Hayvanların bakım ve beslenmesi ile ilgili her türlü teknik ve idari tedbirleri almak veya aldirmek

11.Soy kütüğüne kayıtlı hayvanların satışını organize etmek, bunun için fuarlar, yarışmalar düzenlemek, ödülleri vermek

12.Yetiştiricilerin ürünlerini değer fiyata satışını sağlayacak pazarlama organizasyonları kurmak

13.Yetiştiricilerin ihtiyacı olan projelendirme hizmetlerini yapmak

14.Hayvanlar ve hayvancılık işletmeleriyle ilgili her türlü sigorta hizmetlerini yapmak

15.Hayvancılığın gelişmesi için gerekli tedbirler, politikalar üretmek tesisler kurmak, ortak olmak veya işletmek gibi hizmetlerinin olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerde işletmecilere birlikten sağladıkları yararlar sorulmuş ve deneklerin özellikle ilk yıllarda % 46.1'i birliğin ücret karşılığı yeni doğan buzağılara küpe taktığını, % 42.3'ü yemleme, hastalık gibi konularda teknik bilgi aldığını ve % 11.6'sı da tohumlamayı birliğe yaptırdığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.38).

İşletmecilerin birlikten sağladıkları yararlar ile birliğin üyelerine verdiği hizmetler karşılaştırılmıştır. Ancak birliğin teknik ve ekonomik güçlükler yüzünden üyelerine ana sözleşmede yer alan hizmetleri tam anlamıyla götüremediğini O.KARAMAN² (2000) belirtmiştir. Özellikle suni tohumlama, hayvan sağlığı ve koruyucu hekimlik hizmetleri ile işletmelerin tüm girdi ihtiyaçları birlik tarafından karşılanamamaktadır. Elde edilen veriler birlik üyelerinin verilen hizmetlerden yararlanma eğiliminde olduğunu, birliğin finansman ve diğer sorunlarını çözümledikten sonra üyelerine daha fazla hizmet götürmek için çalışmalarını hızlandıracağını göstermektedir.

² 2000 yılında Antalya İli Holstein Damızlık Süt Sığırcı Yetiştiricileri Birliğı Başkanı Orhan Karaman ile yapılan sözlü konuşmadan elde edilen bilgiler. Antalya Tarım İl Müdürlüğü, /Antalya.

Çizelge 4.38. Birlik üyesi işletmelerin birlikten sağladıkları yararlar (%)

Yararlar	Sayı	%
Teknik bilgi (yemleme, hastalık vb.)	11	42.3
Yeni doğan buzağılara küpe takımı (soy kütüğü için)	12	46.1
Tohumlama	3	11.6
Toplam	26	100.0

4.1.2.12. Birlik üyesi işletmelerin birliğe karşı sorumlulukları

Birliğe üye olan işletmelerin birliğe karşı sorumlulukları ile birliğin yönetmeliğine göre üyelerinin yerine getirmesi gereken sorumluluklar karşılaştırılmak amacıyla aşağıda belirtilmiştir (Anonim 2001). Buna göre;

- 1.İşletmedeki her türlü doğum, ölüm, tohumlama, hastalık vb. olayları kayıt altına almak ve ilgililere bildirmek,
- 2.İşletmedeki tüm sığırlara kulak küpesi taktırmak ve belirlenen bedeli ödemek,
- 3.Genel kurulca tespit edilen miktarlarda soy kütüğü faaliyetlerinin finansmanına katılmak,
- 4.Sağmal tüm ineklerin laktasyon süresince, ayda en az bir kere sağılarak sağım sonucunu ilgililere bildirmek,
- 5.Birlik tarafından süt ölçümüyle ilgili satılan araç-gereçleri almak,
- 6.Birlik tarafından yapılması planlanan protein, yağ, kuru madde oranı ölçümelerini ücret karşılığı yaptırmak,
- 7.Hayvanlarını suni tohumlama ile tohumlattırmak ve belgelerini saklamak,
- 8.Birlikçe düzenlenen gösteri ve sergilere katılmak,
- 9.Yıllık, aylık aidatları zamanında ödemek olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerde işletmecilere “sizin birliğe karşı sorumluluklarınız nedir?” diye sorulduğunda deneklerin % 46.1’i yeni doğan buzağuları bildirme, % 30.8’i birliğin düzenlediği toplantılara katılma ve % 23.1’i de aidat ödeme olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.39).

Ancak birliğe üye işletmelerde işletmecilerin birliğe karşı sorumluluklarını yerine getirmedikleri, üye aidatlarını zamanında ödemedikleri, yeni doğan buzağuları bildirmeyip küpe almadıkları, süt sağım ölçüm sonuçlarını birliğe bildirmediikleri,

işletme içindeki tüm olayları kayıt altına almadıkları, düzenlenen gösteri ve sergilere katılmadıkları O.KARAMAN³ (2000)'ın verdiği bilgilerden elde edilmiştir.

Çizelge 4.39. Birlik üyesi işletmelerin birliğe karşı sorumlulukları (%)

Sorumluluklar	Sayı	%
Aidat ödeme	6	23.1
Birliğin düzenlediği toplantılara katılmak	8	30.8
Yeni doğan buzağları bildirmek	12	46.1
Toplam	26	100.0

4.1.2.13. Birlik üyesi işletmelerin soy kütüğü kaydı tutma durumu

İncelenen işletmelerde işletmecilerin % 76.9'unun soy kütüğü kaydı tuttuğu, % 23.1'inin ise gelecekte süt sığırı yetiştiriciliğini bırakmayı düşündüğü gerekçesiyle soy kütüğü kaydı tutmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.40). Ayrıca birlik üyelerine işletmelerindeki hayvanları soy kütüğüne kayıt ettirmeleri konusunda yaptırımını olmadığı, işletmelerin isteğe bağlı olarak hayvanlarını soy kütüğüne kayıt ettirdikleri saptanmıştır.

Çizelge 4.40. Birlik üyesi işletmelerin soy kütüğü kaydı tutma durumu (%)

Soy kütüğü kaydı tutma durumu	Sayı	%
Evet	20	76.9
Hayır	6	23.1
Toplam	26	100.0

İzmir yöresinde yapılan bir araştırmada incelenen işletmelerde düzenli bir kayıt sistemi olmadığı, sadece projeli işletmelerde yem ve süt verimi kayıtlarının tutulduğu belirlenmiştir (Saner 1993). Burdur yöresinde yapılan bir başka çalışmada ise işletmelerin büyük çoğunluğunda soy kütüğü kaydı tutulmadığı, sadece ithal sığır alan işletmelerdeki dişi damızlıkların Tarım İl Müdürlüğü elemanları tarafından numaralandırılıp kaydı tutulduğu tespit edilmiştir (Oluğ 1996). Elde edilen veriler Türkiye'de düzenli bir şekilde soy kütüğü kaydı tutulmadığını göstermiştir.

³ 2000 yılında Antalya İli Holstein Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği Başkanı Orhan Karaman ile yapılan sözlü konuşmadan elde edilen bilgiler. Antalya Tarım İl Müdürlüğü, Antalya.

4.2. İncelenen İşletmelerde Toplumsal Cinsiyet Analizi

Son yıllarda Toplumsal Cinsiyet Analizi (TCA) olarak da tanımlanan Gender Analizi, iki temel kavramın esasını oluşturmaktadır. İlki cinsiyet (Gender) ve görünüm (Sex) arasındaki farktır, ikincisi ise işgücünün cinsiyete dayalı bölümüdür. Görünüm kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklardan bahseder ki bunlar genel ve değişmeyen farklardır. Özellikle tıp alanında yapılan cinsiyet analizi çalışmalarında kadınların ve erkeklerin yaşa göre anatomilerinde meydana gelen fiziksel farklılıklar incelenmektedir. Cinsiyet ise kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal tanımdan bahseder. Sosyal alanda yapılan cinsiyet analizi çalışmalarında kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve kültürel rol farklılıkları ülkelerin gelişmişlik durumuna göre ortaya konulmaya çalışılmaktadır (FAO 1992).

İşgücünün cinsiyete dayalı bölümünde ise kim? nerede? ne zaman? ve hangi kaynaklarla ne yapar? Sorularına karşılık aranmakta ve zaman-kaynak yönetiminin yapısı açıklanmaktadır. Böylece kadınların ve erkeklerin faaliyet profili ortaya çıkarılmaktadır. Bu çalışmada, 1985 yılında Harvard Üniversitesi öğretim üyelerinden Overholt, Anderson, Cloud ve Austin tarafından geliştirilmiş ve FAO'nun Cinsiyet Analizi Eğitim Programlarında kullanılmak üzere adapte edilmiş Toplumsal Cinsiyet Analizi'nde Harvard (Analitik) Yöntemi (An Analytical Framework for Gender Analysis) kullanılmıştır (FAO 1992). Bu yöntemle göre yapılan TCA, toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesinde ya da değişmesinde etkili olan faktörleri ortaya koymaktadır (Anonim 1994c).

TCA, üç unsurdan oluşmaktadır. 1. Faaliyet profili (Activity Profile), İlk unsur olan faaliyet profilinde cinsiyete dayalı iş gücü bölümünde kimin ne ile meşgul olduğu, hangi faaliyetleri yaptığı, bu faaliyetleri yapmak için ne kadar zaman harcadığı ve onları nerede yaptığı belirlenmektedir. 2. Kaynaklar/faydalar profili (Resources/benefits profile), kadınların ve erkeklerin hangi kaynaklara sahip olduğu ve ne gibi faydalar sağladığı, kaynakları kullanma ve kontrol etme yetkisinin kimin olduğu incelenmektedir. 3. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profili (Development Constraints Analysis), kadınlara ve erkeklere göre kalkınmayı (daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşmanızı engelleyen) sınırlayan faktörler saptanmaktadır. Belirlenen bu faktörler daha sonra ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal olarak gruplandırılmaktadır.

Böylece kadınların ve erkeklerin sahip olduğu kaynaklar ile kadınlara ve erkeklere göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörler arasında ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca kadınların ve erkeklerin faaliyet profilinde tespit edilen günlük çalışma süreleri ile aile gelirine katkısı karşılaştırılmaktadır (FAO 1992).). Elde edilen verilerle bölgenin sosyo-ekonomik yapısının durum analizi yapılmakta, böylece yayım çalışmalarının programlanmasında üzerinde önemle durulması gereken konular önceden tespit edilmektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998). Ayrıca kime, ne zaman, hangi konularda yayım çalışması yapılması gerektiği de bu yöntemden elde edilen veriler doğrultusunda planlanabilmektedir.

4.2.1. Faaliyetler profili

4.2.1.1. Aile bireylerinin günlük çalışma süreleri

Her toplumda işgücünün kullanımında cinsiyet ayrımı vardır. Bu geleneksel toplumun bir özelliğidir. Tarımsal üretim faaliyetinde, erkekler toprak hazırlığı, ilaçlama, gübreleme, hasat ve pazarlama gibi kaçınılmaz görevlerden sorumludur, kadınlar ise eşlerine yardımcı olarak diğer tarımsal faaliyetlerden ve ev işlerinden. Ancak işlerin yoğun olduğu zamanlarda kadınlar ve erkekler birbirlerinin görevlerini üstlenebilirler (FAO 1992).

Son yıllarda hemen hemen her toplumda cinsiyete göre işgücü bölümü hızlı bir değişime uğramıştır. Kadınlar küçük çaplı sebze ve meyve pazarlamasında mahalli olarak yer almaktadırlar. Fakat hala hayvanların ve hayvansal ürünlerin pazarlamasında cinsiyete göre işgücü bölümünde belirgin bir farklılık gözlenmektedir. Besi ve kasaplık hayvanların pazarlanması erkekler tarafından, kümes hayvanı ürünleri ve işlenmiş süt ürünleri küçük çaplı pazarlarda kadınlar tarafından yapılmaktadır (Rad 1999).

İncelenen işletmelerde aile bireylerinin günlük çalışma süreleri ortaya konulmuştur. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadın günde 7.87 saat, erkek 7.34 saat; birliğe üye olmayan işletmelerde kadın günde 9.42 saat, erkek ise 8.60 saat çalışmaktadır (Çizelge 4.41). Çeşitli bölgelerde yapılan (42 köyde 420 kadından) araştırma sonuçlarına göre kadınların günlük çalışma süresi 7.5-9.5 saat arasında değiştiği belirlenmiştir (Soysal 1998). Antalya ilinde örtü altı sebze üretiminde kadınların görev ve rollerinin araştırıldığı bir çalışmada kadınların günde ortalama 8.9

saat (Özkan vd 2000), Konya yöresinde yapılan bir çalışmada ise 12 saat çalıştığı tespit edilmiştir (Mülayim 1999). Elde edilen veriler kırsal alanda yaşayan kadınların, erkekler kadar hatta bazı üretim faaliyetlerinde daha da fazla çalıştıklarını, bunun yanında ev işlerini de aksatmadan yaptıklarını göstermektedir.

Birliğe üye olan işletmelerde kadının günlük çalışma saatinin % 52.6'sını üretim ve pazarlama, % 34.3'ünü ev işleri, % 13.1'ini ise işletme dışı ücretli çalışma, çocuk bakımı ve diğer işlerin aldığı, erkeğin günlük çalışma saatinin ise % 71.4'ünü üretim ve pazarlama, % 21.9'unu işletme dışı ücretli çalışma, % 6.7'sini ev işleri, çocuk bakımı ve diğer işlerin aldığı saptanmıştır. Birliğe üye olmayan işletmelerde kadının günlük çalışma saatinin % 62'sini üretim ve pazarlama, % 27.4'ünü ev işleri, % 10.6'sını işletme dışı ücretli çalışma, çocuk bakımı ve diğer işlerin aldığı, erkeğin günlük çalışma saatinin % 75.2'sini üretim ve pazarlama, % 19'unu işletme dışı ücretli çalışma, % 5.8'ini ev işleri, çocuk bakımı ve diğer işlerin aldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.41). İzmir yöresinde yapılan bir çalışmada kadınların günde ortalama 4.43 saat ev işleri ile uğraştığı belirlenmiştir. Ayrıca bu araştırmada, kadınların ev temizliğine günde 1.06 saat, çamaşır yıkamaya 0.95 saat ve yemek pişirmeye 0.80 saat zaman ayırdıkları saptanmıştır (Soysal 1998).

İncelenen işletmelerde büyükbaş hayvancılık faaliyetinin, üretim ve pazarlama içindeki oranı araştırılmıştır. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadın üretim ve pazarlamaya ayırdığı zamanın % 51.4'ünü, erkek % 42.2'sini; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadın % 40.2'sini, erkek % 37.4'ünü büyükbaş hayvancılık faaliyetinde değerlendirmektedir. Bölüm 4.1.6'da büyükbaş hayvan varlığının birliğe üye olan işletmelerde birliğe üye olmayan işletmelere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Birliğe üye olan işletmelerde kadın büyükbaş hayvancılık faaliyetine günde 2.13 saat, erkek 2.21 saat; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadın 2.35 saat, erkek 2.42 saat zaman ayırmaktadırlar. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadının ve erkeğin büyükbaş hayvancılık faaliyetine oransal değerler itibariyle daha fazla zaman ayırdıkları söylenebilir. . Adana ve İçel illeri dağ köylerinde yapılan bir araştırmada, kadınların tarımsal üretim faaliyetlerinden bitkisel üretim faaliyetine günde ortalama 4.9 saat, hayvansal üretim faaliyetine ise 1.7 saat zaman ayırdıkları tespit edilmiştir (Kantar 1996).

Birliğe üye olan işletmelerde kadın büyükbaş hayvancılık faaliyetinde zamanının % 40.5'ini yemleme, % 34.9'unu sağım, erkek ise % 52.5'ini ahır temizliği ve % 30.8'ini yemleme işine ayırmaktadır. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadın zamanının % 39.1'ini yemleme, % 33.2'sini sağım, erkek ise % 47.5'ini ahır temizliği ve % 36.4'ünü yemleme işine ayırmaktadır (Çizelge 4.41).

Ankara ili Elmadağ ilçesinde yapılan bir araştırmada kadınların hayvancılık faaliyetinde en fazla sağım işine (%72.2) zaman ayırdıkları görülmüştür (Özbay 1995). Yıldırak (1992)'ın Türkiye genelinde yaptığı bir çalışmada ise kadınların sağım işini sabah ve akşam olmak üzere günde 2 defa yaptığı, bunun dışında ahır temizliği ve sulama gibi işleri de üstlendiği tespit edilmiştir. TYUAP II Projesinin uygulandığı Tokat, Nevşehir ve İçel illerinde, projenin kırsal kesim kadını üzerindeki etkisini ölçmek üzere yapılan bir araştırmada kadınların % 52.5'sinin, eşlerinin (erkek) % 11'inin, tüm ailenin % 28'inin, ailedeki diğer kişilerin % 8'inin hayvancılık faaliyetinde çalıştığı belirlenmiştir (Anonim 2000a). Elde edilen veriler genel olarak hayvanların bakımının kadınlar tarafından yapıldığını göstermiştir

Birliğe üye olan işletmelerde kadın ev işlerine günde 2.70, birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadın 2.58 saat zaman ayırmaktadırlar. Adana yöresinde yapılmış bir çalışmada kadınların ev işlerine günde 3,8 saat (Sarptürk 1990), Türkiye genelinde yapılan bir çalışmada 6.25-7.50 saat (Yıldırak 1992), Afrika ve Asya ülkelerini kapsayan bir başka çalışmada ise 4.9 saat ile 5.5 saat arasında zaman ayırdıkları belirlenmiştir (Moore 1974).

İncelenen işletmelerden elde edilen verilere göre birliğe üye olan ve olmayan işletmelerde kadın bitkisel üretim (sebze ve diğer bitkisel üretim) faaliyeti yanında süt sığırları yetiştiriciliğinde (Büyükbaş hayvancılık) de erkek kadar hatta bazı işlerde (yemleme, süt sağım gibi) daha fazla çalışmaktadır. Ancak süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili konularda erkek kadar uzman bilgi kaynaklarından yararlanamamaktadırlar. Bu yüzden aile bireylerinin süt sığırları yetiştiriciliğine katılım düzeyleri dikkate alınarak kadınlara ve erkeklere yönelik farklı zaman, yer ve konularda yada birlikte katılabilecekleri tarımsal yayım çalışmalarının düzenlenmesi gerekli görülmektedir.

Çizelge 4.41. Aile bireylerinin günlük çalışma süreleri (saat/gün)

Faaliyetler	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Diğ.Erkekler	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Diğ.Erkekler
A. Üretim ve Pazarlama	4.14	5.24	3.02	3.22	5.84	6.47	4.90	5.05
1.Sebeze üretimi	0.56	0.61	0.38	0.40	1.48	1.32	1.18	0.91
2.Diğer bitkisel üretim	1.00	2.00	0.61	1.21	1.01	2.31	0.71	1.63
3.Hayvancılık	2.44	2.48	1.75	1.57	2.55	2.46	2.20	2.28
3.1.Büyükbaş (Süt Sığırtı Yetiştiriciliği)	2.13	2.21	1.63	1.42	2.35	2.42	2.03	2.21
-Yemleme	0.87	0.68	0.67	0.23	0.92	0.88	0.66	0.79
-Sağım	0.75	-	0.54	-	0.78	-	0.53	-
-Su verme	0.28	0.32	0.33	0.27	0.55	0.34	0.60	0.28
-Temizlik	0.17	1.16	0.04	0.78	0.09	1.15	0.14	1.04
-Merada kalma	0.06	0.05	0.05	0.14	0.01	0.05	0.10	0.10
3.2.Küçükbaş	0.25	0.19	0.07	0.10	0.14	0.02	0.08	0.03
3.3.Kümes Hayvanları	0.06	0.08	0.05	0.05	0.06	0.02	0.09	0.04
4.Süt ürünleri işleme (satış için)	-	-	-	-	0.04	-	0.03	-
5.Süt ürünleri pazarlama (ürün satışı)	-	-	-	-	0.06	0.01	0.03	0.01
6.Sebeze pazarlama (ürün satışı)	0.03	0.15	0.08	0.04	0.35	0.37	0.36	0.22
7.El sanatları üretimi	0.11	-	0.20	-	0.35	-	0.39	-
B. Ürettili Çalışma	0.02	0.02	-	-	0.01	0.01	-	-
(İşletme dışı)								
Tarım dışı Faa.	-	1.59	-	2.39	-	1.62	0.29	1.00
C. Ev İşleri	2.70	0.06	2.25	0.01	2.58	0.05	1.92	0.18
1. Yemek pişirme	1.75	0.06	0.99	0.01	1.73	0.04	0.81	0.18
2. Temizlik	0.77	-	1.07	-	0.67	0.01	0.95	-
3. Çamaşır yıkama	0.18	-	0.19	-	0.18	-	0.16	-
D. Çocuk Bakımı	0.85	0.35	1.25	0.31	0.83	0.34	0.73	0.35
E. Diğer İşler	0.16	0.08	0.15	0.06	0.16	0.11	0.13	0.09
1.İmece	0.04	0.03	0.02	0.02	0.03	0.03	0.02	0.02
2.Gıda depolama/işleme (evde tüket.)	0.06	-	0.06	-	0.05	-	0.03	-
3.Bina bakım ve onarımı	0.06	0.05	0.07	0.04	0.08	0.08	0.08	0.07
Toplam Çalışma Saati	7.87	7.34	6.67	5.99	9.42	8.60	7.97	6.67

4.2.2. Kaynaklar -Faydalar profili

4.2.2.1. Kaynaklara sahip olma durumu

İşletmenin sahip olduğu tarım arazisi, üretim faaliyetinde kullanılan modern teknoloji (yayık makinası, mikser gibi) ve geleneksel teknoloji araçları (elle sağım, elek, tuluk gibi), büyükbaş hayvan varlığı ve diğer unsurlar kaynaklar-faydalar profilini oluşturmaktadır. Buna göre aile bireylerinin işletmede bulunan kaynakları bizzat kullanma durumu, yani kullanım hakkına sahip olma durumu incelenmiş ve birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 96.2'si işletmenin sahip olduğu aile işgücüne, % 84.6'sı geleneksel teknoloji araçlarına ve % 76.9'u büyükbaş hayvan varlığına; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların tamamı aile işgücüne, % 94.8'i büyükbaş hayvan varlığına ve % 91.4'ü geleneksel teknoloji araçlarına sahiptir (Çizelge 4.42).

Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin tamamı işletmenin sahip olduğu aile işgücüne ve büyükbaş hayvan varlığına, %96.2'si modern teknoloji araçlarına ve % 88.5'i tarım arazisine; birliğe üye olmayan işletmelerde ise erkeklerin tamamı aile işgücüne, % 94.6'sı büyükbaş hayvan varlığına, % 80.4'ü tarım arazisine sahiptir (Çizelge 4.42).

Ayrıca birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 3.8'i, erkeklerin % 84.6'sı; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 3.4'ü, erkeklerin % 62.5'i tarım konusunda faaliyet gösteren herhangi bir kooperatife üyedir (Çizelge 4.42).

4.2.2.2. Kaynakları kontrol etme durumu

İşletmedeki kaynakları kullanım hakkına sahip olmak onların kontrolünü de elinde bulundurmak anlamına gelmemektedir. Aile bireyleri işletmedeki bazı kaynakları kullanım hakkına sahip olmalarına rağmen bu kaynakları kontrol etme yetkisine sahip olmayabilirler ya da işletmedeki bazı kaynakların kullanım hakkına sahip olmadıkları halde onları kontrol etme yetkisine sahip olabilirler (FAO 1992). İncelenen işletmelerde aile bireylerine hangi kaynakları kontrol etme yetkisine sahip oldukları sorulmuş ve birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 76.9'u sahip olduğu geleneksel teknoloji araçlarını, % 36.8'i aile işgücünü, % 34.6'sı kümes hayvanı varlığını ve % 15.4'ü büyükbaş hayvan varlığını; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların % 89.7'si geleneksel teknoloji araçlarını, % 65.5'i süt sığırları yetiştiriciliğinde kullanılan sermayeyi ve % 48.3'ü büyükbaş hayvan varlığını kontrol etmektedir (Çizelge 4.43).

Çizelge 4.42. Kaynaklara sahip olma durumu (%)

Kaynaklar	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Diğ.Erkekler	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Diğ.Erkekler
1.Tarım arazisi	42.3	88.5	12.9	16.7	32.8	80.4	17.9	21.4
2.Teknoloji (Süt sığır yetiştiriciliği ile ilgili)	46.2	96.2	38.7	33.3	74.1	71.4	26.9	33.9
	84.6	3.8	25.8	-	91.4	10.7	25.4	1.8
3.Tarımsal işgücü	96.2	100.0	83.9	87.5	100.0	100.0	91.0	91.1
	3.8	19.2	-	-	3.4	25.0	-	-
4.Süt Sığır Yetiştiricileri Birliği	26.9	57.7	16.1	-	62.1	19.6	20.9	-
5.Kooperatif üyesi	3.8	84.6	-	12.5	3.4	62.5	3.0	19.6
6.Süt Sığır Yetiştiricileri Birliği Üyesi	-	100.0	-	-	-	-	-	-
7.Kredi	3.8	38.5	-	-	-	17.9	-	3.6
8.Büyükbaş hayvan varlığı	76.9	100.0	41.9	50.0	94.8	94.6	59.7	58.9
9.Küçükbaş hayvan varlığı	26.9	34.6	6.5	8.3	13.8	12.5	10.4	7.1
10.Kümes hayvanı varlığı	34.6	38.5	16.1	8.3	37.9	16.1	29.9	16.1
Toplam Sayı	26	26	31	24	58	56	67	56

Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin tamamı sahip olduğu tarım arazisini ve modern teknoloji araçlarını, % 96.2'si aile işgücünü ve % 88.5'i büyükbaş hayvan varlığını ve % 42.3'ü aldığı krediyi; birliğe üye olmayan işletmelerde ise erkeklerin % 91.1'i aile işgücünü, % 87.5'i tarım arazisini, % 82.1'i büyükbaş hayvan varlığını ve % 17.9'u aldığı krediyi kontrol etme yetkisine sahiptir (Çizelge 4.43).

4.2.2. 3. Kaynaklardan yararlanma durumu

İşletmelerin sahip olduğu kaynakların getirilerinden aile bireylerinin yararlanma durumu araştırılmıştır. Örneğin aile bireylerinden biri kümes hayvanı varlığının sahibi olabilir. Yani "bu hayvanlar kimin" diye sorulduğunda cevap veren kişi aynı zamanda bu hayvanların beslenme ve bakımından da sorumlu olabilir. Ancak bu hayvanların yumurtasının satışından elde edilen gelirden yararlanmayabilir. Bu durumun ölçülmesi için incelenen işletmelerde aile bireylerinin işletmede bulunan kaynaklardan yararlanma durumu sorulmuş ve birliğe üye olan işletmelerde kadınların tamamı işletmenin sahip olduğu tarım arazisi ve büyükbaş hayvan varlığının getirisinden, % 88.5'i aile işgücünden ve kümes hayvanı varlığından, % 84.6'sı geleneksel teknoloji araçlarından; birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınların tamamı işletmenin sahip olduğu tarım arazisinden ve aile işgücünden, % 96.6'sı kümes hayvanı varlığından, % 93.1'i geleneksel teknoloji araçlarından yararlanmaktadır (Çizelge 4.44).

Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin tamamı işletmenin sahip olduğu tarım arazisi, modern teknoloji araçları ve aile işgücünden, % 88.5'i kümes hayvanı varlığından; birliğe üye olmayan işletmelerde ise erkeklerin tamamı tarım arazisi, büyükbaş hayvan varlığı ve aile işgücünden, % 96.4'ü kümes hayvanı varlığından yararlanmaktadır (Çizelge 4.44).

Çizelge 4.45'de kadınların ve erkeklerin işletmede bulunan kaynakların kullanım hakkına sahip olma, kontrol etme ve getirisinden yararlanma durumu toplu olarak verilmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 42.3'ü işletmenin sahip olduğu tarım arazisini kullanım hakkına sahiptir, ancak % 3.8'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Aynı şekilde kadınların % 96.2'si aile işgücünü kullanım hakkına sahiptir, % 36.8'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, % 88.5'i ise bu kaynakların getirisinden

yararlanmaktadır. Ayrıca kadınların % 76.9'u işletmenin sahip olduğu büyükbaş hayvan varlığına sahiptir ve % 15.4'ü bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır.

Birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların % 32.8'i işletmenin sahip olduğu tarım arazisini kullanım hakkına sahiptir, ancak % 5.2'si bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Aynı şekilde kadınların tamamı aile işgücünü kullanım hakkına sahiptir, % 15.5'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Ayrıca kadınların % 94.8'i işletmenin sahip olduğu büyükbaş hayvan varlığına sahiptir, % 48.3'ü bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır.

Elde edilen veriler kadınların işletmede bulunan kaynakları kullanım hakkına sahip olduğu orandan daha az oranda bu kaynakları kontrol edebilme yetkisine sahip olduğunu göstermiştir (Çizelge 4.45).

Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin % 88.5'i işletmenin sahip olduğu tarım arazisini kullanım hakkına sahiptir, tamamı ise bu kaynakları hem kontrol edebilmekte, hem de bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Aynı şekilde erkeklerin tamamı aile işgücünü kullanım hakkına sahiptir, % 96.2'si bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Ayrıca erkeklerin tamamı işletmenin sahip olduğu büyükbaş hayvan varlığına sahiptir, % 88.5'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Birliğe üye olmayan işletmelerde erkeklerin % 80.4'ü işletmenin sahip olduğu tarım arazisini kullanım hakkına sahiptir, % 87.5'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Aynı şekilde erkeklerin tamamı aile işgücünü kullanım hakkına sahiptir, % 91.1'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır. Ayrıca erkeklerin % 94.6'sı işletmenin sahip olduğu büyükbaş hayvan varlığına sahiptir ve % 82.1'i bu kaynakları kontrol edebilmekte, tamamı ise bu kaynakların getirisinden yararlanmaktadır (Çizelge 4.45).

Çizelge 4.43. Kaynakları kontrol etme durumu (%)

Kaynaklar	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın	Erkek	Diğ. Kadınlar	Diğ. Erkekler	Kadın	Erkek	Diğ. Kadınlar	Diğ. Erkekler
1. Tarım arazisi	3.8	100.0	-	4.2	5.2	87.5	1.5	19.6
2. Teknoloji (Süt	15.4	100.0	9.7	20.8	37.9	64.3	6.0	12.5
sığın yetiştiriciliği	76.9	3.8	6.5	-	89.7	7.1	20.9	-
ile ilgili)								
2.2. Geleneksel								
3.1. Aile	36.8	96.2	9.7	12.5	15.5	91.1	3.0	19.6
3.2. Ücretli	-	19.2	-	-	1.7	25.0	-	-
4. Süt Sığın Yetiştir. Kullanılan Sermaye	30.8	53.8	3.2	-	65.5	7.1	13.4	3.6
5. Kredi	-	42.3	-	-	-	17.9	-	3.6
6. Büyükbaş hayvan varlığı	15.4	88.5	-	12.5	48.3	82.1	9.0	30.4
7. Küçükbaş hayvan varlığı	7.7	42.3	-	4.2	12.1	16.1	1.5	5.4
8. Kümes hayvanı varlığı	34.6	42.3	6.5	8.3	37.9	30.4	13.4	12.5
Toplam Sayı	26	26	31	24	58	56	67	56

Çizelge 4.44. Kaynaklardan yararlanma durumu (%)

Kaynaklar	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın	Erkek	Dig. Kadınlar	Dig. Erkekler	Kadın	Erkek	Dig. Kadınlar	Dig. Erkekler
1. Tarım arazisi	100.0	100.0	93.5	100.0	100.0	100.0	94.0	96.4
2. Teknoloji (Süt	61.5	100.0	71.0	70.8	81.0	73.2	49.3	50.0
2.1. Modern								
2.2. Geleneksel	84.6	15.4	57.7	33.3	93.1	35.7	47.8	23.2
3. Tarımsal işgücü	88.5	100.0	83.9	87.5	100.0	100.0	91.0	85.7
3.1. Aile								
3.2. Ücretli	-	23.0	-	-	3.4	25.0	-	-
4. Süt Sığırtı . Yetişt. Kullanılan Sermaye	57.7	65.4	48.4	37.5	63.8	19.6	40.3	12.5
5. Kooperatif üyeliği	-	88.4	-	12.5	-	68.9	-	19.6
6. Kredi	-	42.3	-	-	-	17.9	-	3.6
7. Büyükbaş hayvan varlığı	100.0	100.0	93.5	100.0	100.0	100.0	94.0	96.4
8. Küçükbaş hayvan varlığı	38.5	53.8	38.7	45.8	22.4	30.4	25.4	25.0
9. Kümes hayvanı varlığı	88.5	88.5	83.9	87.5	96.6	96.4	92.5	91.1
Toplam Sayı	26	26	31	24	58	56	67	56

Çizelge 4.45. Kaynaklara sahip olma, kontrol etme ve yararlanma durumu (%)

Kaynaklar	Üye olan						Üye olmayan					
	Kadın			Erkek			Kadın			Erkek		
	Sahip Olma	Kontrol Etme	Yarar lanma	Sahip Olma	Kontrol Etme	Yarar lanma	Sahip Olma	Kontrol Etme	Yarar lanma	Sahip Olma	Kontrol Etme	Yarar lanma
1.Tarım arazisi	42.3	3.8	100.0	88.5	100.0	100.0	32.8	5.2	100.0	80.4	87.5	100.0
2.Teknoloji (Süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili)	46.2	15.4	61.5	96.2	100.0	100.0	74.1	37.9	81.0	71.4	64.3	73.2
	84.6	76.9	84.6	3.8	3.8	15.4	91.4	89.7	93.1	10.7	7.1	35.7
3.Tarımsal işgücü	96.2	36.8	88.5	100.0	96.2	100.0	100.0	15.5	100.0	100.0	91.1	100.0
	3.8	-	-	19.2	19.2	23.0	3.4	1.7	3.4	25.0	25.0	25.0
4.Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliği	26.9	30.8	57.7	57.7	53.8	65.4	62.1	65.5	63.8	19.6	7.1	19.6
5.Kooperatif üyeliği	3.8	-	-	84.6	-	88.4	3.4	-	-	62.5	-	68.9
6.Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliği Üyeliği	-	-	-	100.0	-	100.0	-	-	-	-	-	-
7.Kredi	3.8	-	-	38.5	42.3	42.3	-	-	-	17.9	17.9	17.9
8.Büyükbaş hayvan varlığı	76.9	15.4	100.0	100.0	88.5	100.0	94.8	48.3	100.0	94.6	82.1	100.0
9.Küçükbaş hayvan varlığı	26.9	7.7	38.5	34.6	42.3	53.8	13.8	12.1	22.4	12.5	16.1	30.4
10.Kümes hayvanları varlığı	34.6	34.6	88.5	38.5	42.3	88.5	37.9	37.9	96.6	16.1	30.4	96.4
Toplam Sayı	26	26	26	26	26	26	58	58	58	56	56	56

Elde edilen verilere göre incelenen işletmelerde kadınların işletmede bulunan geleneksel teknoloji araçlarından erkeklere oranla daha fazla yararlandıkları belirlenmiştir. Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin, kadınlara oranla modern teknoloji araçlarından daha fazla yararlanmalarına rağmen birliğe üye olmayan işletmelerde kadınlar modern ve geleneksel teknoloji araçlarından erkeklere göre daha fazla yararlanmaktadırlar. Bunun yanında incelenen işletmelerde aile bireylerinin yaklaşık tamamının işletmenin sahip olduğu tarım arazisi, aile işgücü ve büyükbaş hayvan varlığının getirisinden yararlandığı görülmüştür. Bu kapsamda aile bireylerinin sahip oldukları kaynaklar, bu kaynakları kontrol etme ve getirisinden yararlanma durumu dikkate alınarak tarımsal yayım hizmetlerinin sunulması gerekli görülmektedir.

4.2.3. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profili

Bu bölümde aile bireylerinin kendi gelir düzeylerinin artmasını, dolayısıyla kalkınma ve refah düzeyinin artmasını (daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşılmasını) engelleyen ve sınırlayan faktörler saptanmıştır. Bu faktörler 4 başlık altında toplanmakta olup bunlar ekonomik, sosyal, kurumsal ve bunlar dışında kalan diğer faktörlerdir. Buna göre incelenen işletmelerde birliğe üye olan işletmelerde kadınlara “size göre ailenizin gelir seviyesinin artmasını, kalkınmanızı sınırlayan faktörler nelerdir” diye sorulmuş, deneklerin % 31.6’sı ekonomik, % 23.7’si sosyal, % 23.7’si diğer ve % 21’i ise kurumsal olduğunu belirtmişlerdir. Aynı soru erkeklere sorulduğunda deneklerin % 27.1’i kurumsal, % 26’sı diğer, % 25’i ekonomik ve % 21.9’u sosyal olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.46).

Çizelge 4.46. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler (%)

Faktörler	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın	Erkek	Diğ. Kadınlar	Diğ. Erkekler	Kadın	Erkek	Diğ. Kadınlar	Diğ. Erkekler
Ekonomik	31.6	25.0	31.3	24.7	32.4	25.5	30.1	26.5
Sosyal	23.7	21.9	23.9	23.3	25.6	24.5	25.5	24.5
Kurumsal	21.0	27.1	22.4	27.4	22.2	25.5	25.5	25.2
Diğer	23.7	26.0	22.4	24.6	19.8	24.5	18.9	23.8
T.Cevap Sayısı	76	96	107	73	176	200	153	151

Antalya ilinde yapılan bir çalışmada, kadınlara göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörlerin % 21'inin ekonomik, % 35'inin sosyal, % 39'unun kurumsal ve % 5'inin çevresel; erkeklere göre ise % 44'ünün ekonomik, % 15'inin sosyal, % 29'unun kurumsal ve % 12'sinin çevresel olduğu saptanmıştır (Özkan 2000).

Çizelge 4.47'de aile bireylerine göre kalkınmayı sınırlayıcı faktörler detaylı olarak verilmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde deneklere size göre “kalkınmanızı sınırlayıcı ekonomik faktörler nelerdir” diye sorulduğunda kadınların % 50'si süt fiyatlarının düşüklüğünü, % 38.5'i yem fiyatlarının yüksekliğini; erkeklerin % 42.3'ü kredi alma güçlüklerini, % 38.5'i de pazar problemlerini göstermiştir. Kadınların süt satışı ile doğrudan ilgilendiği için süt fiyatları ve yem fiyatlarındaki dengesizlik kadınlara göre kalkınmayı sınırlayıcı ekonomik faktörlerin başında gelmektedir.

Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kalkınmayı sınırlayıcı ekonomik faktörlerin kadınlara göre yem fiyatlarının yüksekliği (% 51.7) ve süt fiyatlarının düşüklüğü (% 46.6); erkeklere göre kredi alma güçlükleri (% 53.6) ve pazar problemleri (% 23.2) olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.47).

Birliğe üye olan işletmelerde kalkınmayı sınırlayıcı sosyal faktörlerin kadınlara (% 69.2) ve erkeklere (% 76.9) göre örgün eğitim eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kalkınmayı sınırlayıcı sosyal faktörlerin kadınlara (% 77.6) ve erkeklere (% 87.5) göre örgün eğitim eksikliği olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.47).

Birliğe üye olan işletmelerde kalkınmayı sınırlayıcı kurumsal faktörlerin kadınlara (% 30.8) ve erkeklere (% 57.7) göre bilgi kaynağının yetersiz olması yani üreticilere bilgi kaynağı olabilecek alternatiflerin sınırlı olduğu saptanmıştır. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kadınlara (% 46.6) göre bilgi kaynağının yetersiz olduğu, erkeklere (% 44.6) göre ise devlet kurumlarının üreticilerin sorunlarına eğilmedikleri, ilgisiz olduklarıdır (Çizelge 4.47).

Birliğe üye olan işletmelerde kalkınmayı sınırlayıcı diğer faktörlerin kadınlara (% 57.7) ve erkeklere (% 65.4) göre işletmedeki süt sığırlarında verim düşüklüğü olduğu belirlenmiştir. Birliğe üye olmayan işletmelerde ise kalkınmayı sınırlayıcı diğer faktörlerin kadınlara (% 48.3) ve erkeklere (% 58.9) göre işletmedeki süt sığırlarında verim düşüklüğüdür (Çizelge 4.47).

Elde edilen verilere göre işletmelerin refah düzeylerinin artmasını sınırlayan faktörler ile bölüm 4.1.2.4’de tespit edilen süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili sorunların birbirine yakın olduğu görülmüştür. Ayrıca incelenen işletmelerde aile bireylerinin sahip olduğu kaynaklar, bu kaynakları kontrol etme ve yararlanma durumu dikkate alınarak uygulanması düşünülen tarımsal yayım çalışmalarında kadınların ve erkeklerin beklentilerine, ihtiyaçlarına cevap verebilecek konulara ağırlık verilmelidir.

4.2.4. Aile bireylerinin toplam aile gelirin katkısı

Birliğe üye olan işletmelerde aile bireylerinin toplam aile gelirin katkısı konusundaki görüşleri incelenmiş, kadınların % 21.09, erkeklerin % 48.91, ailedeki diğer kadınların % 12.25 ve diğer erkeklerin % 17.75 katkısı bulunmaktadır (Çizelge 4.48). Birliğe üye olmayan işletmelerde ise toplam aile gelirin kadınların % 29.91, erkeklerin % 36.41, ailedeki diğer kadınların % 16.12 ve diğer erkeklerin % 17.56 katkısı olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.48).

Birliğe üye olan işletmelerde toplam aile gelirin % 80.69’unu tarımsal gelirin, % 0.77’sini işletme dışı tarımsal gelirin ve % 18.54’ünü tarım dışı gelirin oluşturduğu saptanmıştır. Ayrıca birliğe üye olan işletmelerde toplam aile gelirin % 44.04’ünün süt sığırı yetiştiriciliği faaliyetinden elde edildiği tespit edilmiştir. Bu gelirin de % 11.73’ünü kadınların, % 18.85’ini ise erkeklerin sağlandığı belirlenmiştir. Bu durumda her iki grup içinde süt sığırı yetiştiriciliği en önemli gelir kaynağı durumundadır. Bunu diğer bitkisel ürünler ve işletme dışı tarımsal gelir izlemektedir. Birliğe üye olan işletmelerde kadınların halı dokuyarak (el sanatları) toplam aile gelirin % 1.15, erkeklerin ise tarım dışında bir işte çalışarak % 11.23 katkı sağladığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.48).

Birliğe üye olmayan işletmelerde ise toplam aile gelirin % 85.15’ini tarımsal gelirin, % 0.86’sını işletme dışı tarımsal gelirin ve % 13.99’unu tarım dışı gelirin oluşturduğu saptanmıştır. Ayrıca birliğe üye olmayan işletmelerde toplam aile gelirin % 35.61’inin süt sığırı yetiştiriciliği faaliyetinden elde edildiği tespit edilmiştir. Bu gelirin de % 11.84’ünü kadınların, % 10.79’unu ise erkeklerin sağladığı belirlenmiştir. Birliğe üye olmayan işletmelerde de kadınlar halı dokuyarak (el sanatları) toplam aile gelirin % 3.33, erkekler ise tarım dışı bir işte çalışarak % 6.10 katkı sağlamaktadır (Çizelge 4.48).

Çizelge 4.47. Kalkınmayı sınırlayıcı faktörler profili (%)

Faktörler	Üye olan			Üye olmayan		
	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar
Ekonomik						
-Kredi alma güçlükleri	-	42.3	-	-	53.6	-
-Pazar problemleri	3.8	38.5	-	-	23.2	-
-İşgücü verimliliğinin düşüklüğü	-	-	-	-	1.8	-
-Yem fiyatlarının yüksekliği	38.5	7.8	51.6	51.7	10.7	50.7
-Süt fiyatlarının düşüklüğü	50.0	7.7	16.1	46.6	1.8	17.9
-Cevap vermeyenler	7.7	7.7	32.3	1.7	8.9	31.4
Sosyal						
-Eğitim (örgün) eksikliği	69.2	76.9	51.6	77.6	87.5	58.2
-Sağlık problemleri	-	3.8	-	-	-	-
-Kültürel problemler	-	-	-	-	-	-
-Hızlı nüfus artışı	-	-	-	-	-	-
-Cevap vermeyenler	30.8	19.3	48.4	22.4	12.5	41.8
Kurumsal						
-Bilgi kaynağının yetersizliği	30.8	57.7	22.6	46.6	5.4	31.3
-Devlet kurumlarının ilgisizliği	19.2	42.3	25.8	1.7	44.6	3.0
-Hayvancılık konusunda yetmişmiş eleman eksikliği	11.5	-	-	19.0	41.1	23.9
-Cevap vermeyenler	38.5	-	51.6	32.7	8.9	41.8
Diğer						
-Meraların yok olması	3.8	7.7	19.4	1.7	-	4.5
-Hayvanlarda verim düşüklüğü	57.7	65.4	29.0	48.3	58.9	34.3
-Ahırların uygun olmaması	7.7	23.1	-	10.3	28.6	4.5
-Cevap vermeyenler	30.8	3.8	51.6	39.7	12.5	56.7
Toplam Sayı	26	26	31	58	56	67
						56

Çizelge 4.48. Aile bireylerinin toplam aile gelirine katkıları (%)

Gelir kaynakları	Üye olan						Üye olmayan					
	Kadın	Erkek	Diğ. Kadınlar	Diğ. Erkekler	Toplam		Kadın	Erkek	Diğ. Kadınlar	Diğ. Erkekler	Toplam	
Tarımsal Gelir	19.75	37.10	10.90	12.94	80.69		25.98	29.88	13.66	15.63	85.15	
Sebze	1.62	2.23	0.95	1.18	5.98		4.05	4.43	2.34	2.40	13.22	
Diğer bitkisel ürünler	4.00	12.23	1.69	4.46	22.38		5.22	9.95	2.95	4.79	22.91	
Süt sığırcılığı	11.73	18.85	7.69	5.77	44.04		11.84	10.79	6.55	6.43	35.61	
Diğer hayvancılık faaliyeti	1.63	1.75	0.19	1.15	4.72		0.78	0.72	0.13	0.26	1.89	
İşlenmiş süt ürünü satışı	-	-	-	-	-		0.93	0.06	0.19	0.06	1.24	
Diğer ürün satışı	0.77	2.04	0.38	0.38	3.57		3.16	3.93	1.50	1.69	10.28	
İşletme Dışı Tarımsal Gelir	0.19	0.58	-	-	0.77		0.43	0.43	-	-	0.86	
Ücretli işçilik	0.19	0.19	-	-	0.38		0.43	0.43	-	-	0.86	
Diğer (makina kiralama vb.)		0.39	-	-	0.39			-	-	-		
Tarım Dışı Gelir	1.15	11.23	1.35	4.81	18.54		3.50	6.10	2.46	1.93	13.99	
El sanatları	1.15	-	1.35	-	2.50		3.33	-	1.79	-	5.12	
Diğer (ticaret, kira, bağkur vb.)	-	11.23	-	4.81	16.04		0.17	6.10	0.67	1.93	8.87	
Toplam	21.09	48.91	12.25	17.75	100.00		29.91	36.41	16.12	17.56	100.00	

4.2.5. Aile bireylerinin toplam aile gelirini harcama ve tasarruf durumu

İncelenen işletmelerde aile bireylerinin toplam aile gelirini harcama (giyinme, barınma ve yiyecek dışında) ve tasarruf etme durumu araştırılmıştır. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların çocukların çeyizi (% 34.6) ve eğitimi (% 15.4) için harcama yaptığı, tasarruflarını ise altın olarak (% 69.2) değerlendirdiği tespit edilmiştir. Birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların çocukların çeyizi (% 25.9) ve eğitimi için (% 32.8) harcama yaptığı, tasarruflarını ise altın olarak (% 69.0) değerlendirdiği saptanmıştır (Çizelge 4.49).

Birliğe üye olan işletmelerde erkeklerin çocukların eğitimi (% 38.5) ve işletmenin kapasitesini artırmak (% 34.6) için harcama yaptığı belirlenmiştir. Birliğe üye olmayan işletmelerde erkeklerin tarımsal girdi, alet vb. alımı (% 50.0) ve çocukların eğitimi (% 42.9) için harcama yaptığı, tasarruflarını ise döviz olarak değerlendirdiği (% 33.9) tespit edilmiştir (Çizelge 4.49).

Çizelge 4.49. Aile bireylerinin toplam aile gelirini harcama ve tasarruf durumu (%)

Harcama ve Tasarruf Şekilleri	Üye olan				Üye olmayan			
	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Diğ.Erkekler	Kadın	Erkek	Diğ.Kadınlar	Diğ.Erkekler
Harcama Şekilleri								
Çocukların eğitimi	15.4	38.5	-	12.5	32.8	42.9	6.3	16.1
Çocukların çeyizi	34.6	26.9	19.4	20.8	25.9	25.0	10.4	16.1
İşletmenin kapasitesini artırma	-	34.6	-	8.3	1.7	23.2	-	5.4
Sağlık giderleri	11.5	11.5	6.5	4.2	10.3	7.1	7.5	5.4
Tarımsal girdi –alet vb. alımı	-	30.8	-	16.7	-	50.0	-	17.9
Tasarruf Şekilleri								
Banka hesabı	-	3.8	-	-	-	1.8	-	-
Altın alma	69.2	-	32.3	-	69.0	-	25.4	-
Döviz alma	-	50.0	-	29.2	-	33.9	1.5	10.7
Diğer (araba, arazi alımı, ev yapırma	-	11.5	-	8.3	-	16.1	-	21.4
Tasarruf yok	7.7	7.7	3.2	8.3	1.7	1.8	-	-
Toplam Sayı	26	26	31	24	58	56	67	56

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de hayvancılık kesimi örgütsüz bir yapı içinde yıllardır gelişimini sürdürmüştür. Üretici örgütlerinin yeterli düzeyde gelişmemesinin nedenlerinden biri devletin bu konuda destekleyici politikalar belirleyememiş olmasıdır. Ayrıca yetiştiricilerin eğitim düzeyinin düşük, işletmelerin küçük ve dağınık olması yetiştirici örgütlerinin kurulması ve işlevlerini yerine getirmesini engellemiştir. Bunun sonucunda da ülke hayvancılığı istenilen seviyeye gelememiştir.

Bu araştırmada Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliğine üye olan işletmeler ile bağımsız olarak süt sığırları yetiştiren işletmeler karşılaştırılmıştır. Buna göre Antalya ili Holstein Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliği ve bu birliğe üye olan yetiştiricilerin; Türkiye Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliğinin ana sözleşmesinde yer alan hükümleri teknik ve ekonomik güçlükler yüzünden yerine getirememeleri nedeniyle arzu ettikleri başarıya ulaşamadıkları tespit edilmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerle birliğe üye olmayan işletmeler arasında önemli düzeyde bir fark görülmemiştir. Ancak işletmelerdeki kültür ırkı sığırların ilk temin yeri ve işletmede üretilen sütün satışa sunulma şekli açısından birliğe üye olan işletmelerle, birliğe üye olmayan işletmeler arasında ilişki olduğu ki-kare testi ile saptanmıştır.

Bu kapsamda hayvancılığımızın içindeki güçlükleri aşmada hükümetler istikrarlı politikalar oluşturup, yetiştiricilerin imkanlarına uygun desteklemelerle üretimi teşvik etmeli, yetiştiricilerin örgütlenmesini desteklemelidir (Anonim 1996). Böylece sorunun asıl sahipleri örgütlenmenin kendilerine sağlayacağı faydalar konusunda bilinçlenmiş olacaklardır. Mevcut birliğin de biran önce finansman problemini çözümlmeye, nitelikli yöneticilere, elemanlara ve üyelere ihtiyacı bulunmaktadır. Bu sorunlar çözümlendiği takdirde yetiştiriciler örgütlü olmanın faydalarını göreceklerdir. Ayrıca yöredeki süt sığırları yetiştiricilerine devletin ilgili kuruluşlarınca örgütlenmeye ilişkin yayım çalışmaları planlanmalı ve sistematik olarak verilmelidir.

Bu araştırmada işletmedeki aile bireylerinin bilgi kaynakları tespit edilmiştir. Buna göre birliğe üye olan (% 68.2) ve olmayan (% 62.5) işletmelerde kadınların süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili konularda yerel bilgi kaynaklarına başvurduğu, birliğe üye olan (% 68.0) ve olmayan (% 60.4) işletmelerde ise erkeklerin süt sığırları yetiştiriciliği ile ilgili

konularda kadınların aksine uzman bilgi kaynaklarından yararlandıkları görülmüştür. Ancak yapılan istatistiki test sonuçları birliğe üye olmanın bilgi kaynağını etkilememekte olduğunu göstermiştir. Mevcut bilgi kaynaklarının yeterli olmadığı konularda üreticilerin bilgiye ihtiyaç duymaları kaçınılmazdır (Özçatalbaş 1990). Bu kapsamda yörede süt sığırları yetiştiriciliği konusunda bir kurs düzenlenmesi durumunda, birliğe üye olan işletmelerde kadınların % 38.4'ünün, erkeklerin % 34.6'sının; birliğe üye olmayan işletmelerde kadınların % 48.3'ünün, erkeklerin ise % 28.6'sının 1.derecede "yemleme" konusunda eğitim almak istediği belirlenmiştir. Buradan elde edilen veriler süt sığırları yetiştiriciliği yapan işletmelere yönelik olarak yeni eğitim programlarının belirlenmesinde dikkate alınması gerekli konulara ışık tutmaktadır.

Ayrıca bu araştırmada, kadınların işletmedeki konumu Toplumsal Cinsiyet Analizine (Gender Analysis) dayandırılarak belirlenmiştir. Buna göre birliğe üye olan işletmelerde kadınların günde ortalama 7.87 saat, erkeklerin ise 7.43 saat, birliğe üye olmayan işletmede kadınların 9.42 saat, erkeklerin 8.60 saat çalıştığı tespit edilmiştir. Buna göre kadınların erkekler kadar bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetine katıldığı ve önemli roller üstlendiği ancak; yayım, eğitim, bilgi, kredi ya da gerekli teknoloji gibi tarımsal kaynaklara sahip olamadıkları ve destek hizmetlerine doğrudan ulaşamadıkları görülmüştür. Bu durum dikkate alınarak tarımsal yayım çalışmalarının doğrudan bu gruba yönelik olarak yapılması yayımın başarısını artıracaktır (Erel 1994).

Kırsal alan kadınının birey olarak kabul edilmesi, hayvansal üretimin ve bitkisel üretimin ekilişinden hasadına, depolanmasına ve pazarlanmasına kadar geçen sürecin tüm aşamalarında, eşi (erkek) ile birlikte ya da tek başına karar verme düzeyine gelebilmesi, kadının her yönü ile eğitilmesi sağlanmalıdır. Bir diğer deyişle, kadının kırsal alan istihdam yapısındaki yerinin değiştirilmesi, kadınlara yeni becerilerin kazandırılması, üretimin ve istihdamın her aşamasına katılması ve kararlarda söz sahibi olması ile mümkündür. Bu ise hedef kadın kitlesinin özelliklerinin dikkate alınarak hazırlanacak çok yönlü eğitim projeleri ile gerçekleştirilebilir (Anonim 2000a).

Ancak Türkiye'de yapılan tarımsal yayım çalışmalarında hedef kitle ya sadece erkekler olarak ya da cinsiyet farkı gözetilmeden belirlenmektedir. Ayrıca çoğu tarımsal yayım çalışması köy kahvelerinde düzenlendiği için kadınlar böyle ortamlara isteselerde

kırsal alan yapısı gereği girememektedir (Anonim 1995). Bunun için tarımsal yayım çalışmaları planlanırken, kadının yayımın ana ekseninde yer alması sağlanmalıdır (Özçatalbaş 2001).

Sonuç olarak, tarımsal yayım alışmaları Toplumsal Cinsiyet Analizinden elde edilen veriler doğrultusunda kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı veya birlikte düşünölerek planlanmalıdır. Ayrıca kadınların ev işleri yanında tarımsal faaliyetlere katılım ve rolleri dikkate alınarak yayım programları uygulanmalıdır. Bunun yanında kadınların da erkekler kadar devlet ve özel sektörde çalışan teknik elamanlardan, bilgi kaynağı olarak yararlanabilmesi için gerekli alt yapı oluşturulmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- ANONİM. 1979. Genel Tarım Sayımı. Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 904, s.350, Ankara.
- ANONİM. 1994a. Genel Tarım Sayımı Hane Halkı Anketi Sonuçları. Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 1691, s.180, Ankara.
- ANONİM. 1994b. Egypt Women, Agriculture and Rural Development. National Sectoral Report on Women Agriculture and Rural Development, pp.265, Egypt.
- ANONİM. 1994c. Enhancing Women's Participation in Economic Development. A World Bank Policy Paper, pp. 387, ISBN: 0-8213-2903-4, Washington.
- ANONİM. 1995. T.C. Resmi Gazete. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. 9 Ağustos 1995, Sayı: 22369, s. 7-32, Ankara.
- ANONİM. 1996. Hayvancılık. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın no: DPT:2444-ÖİK:501, Ankara .
- ANONİM. 1999. İzmir'de Kırsal Kadına Yönelik Eğitimin İstihdama Etkisi. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, s.156, ISBN: 975-19-2301-8, Ankara.
- ANONİM. 2000a. Kırsal Alan Kadınının İstihdama Katılımı. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, s.233, ISBN: 975-19-2325-2, Ankara.
- ANONİM. 2000b. Antalya Tarım İl Müdürlüğü kayıtları, Antalya
- ANONİM. 2001. Antalya Tarım İl Müdürlüğü kayıtları, Antalya.
- ARIKBAY, N.1990. Türkiye'de Hayvancılığın Bugünkü Durumu, Sorunları ve Çözüm Yolları. *Milli Produktivite Merkezi Verimlilik Dergisi*, Sayı: 1990/4, Ankara.
- BOKEMEIER, J. and GARKOVICH, L. 1987. Assessing the Influence of Farm Women's Self-Identity on Task Allocation and Decision Making. *Rural Sociology*, 52(1): 13-36.
- CHAVENGI, N. and HANSSEN, A. 1985. Women in Livestock Production with Particular Reference to Dairying. Women in Agricultural Production. Food and Agricultural Organization of United Nations.

- ÇETİN, B. Ve KOYUNCU, M. 1991. Bursa İli Merkez İlçesi Entansif Süt Sığırıcılığı Üretim Faaliyetinde İşgücü Kullanım Düzeylerinin Saptanması. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, sayfa: 29-38, Bursa.
- ÇOLAK, A. 1991. İzmir İlinde Süt İnekçiliği Yapan İşletmelerde Mevcut Ahırların Durumu ve Bu Ahırların Geliştirilmesi İmkanları Üzerinde Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- DEBNATH, B. 1992. Gender Inequities and Development Strategies. *National Bank News Review Bimbay*. 8:8, 29-31.
- DEMİRBAŞ, N.1999. Türkiye Hayvancılığı Geliştirme Projesinin Genel Hatlarıyla Değerlendirilmesi. *Tarım ve Mühendislik Dergisi*, Sayı: 60, sayfa: 25-31, Ankara.
- DOĞAN, Ş. 1998. Burdur İli Süt Sığırıcılığı İşletmelerinde Sürü Yönetiminin Verimliliğe Etkisi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- EARTHART, C.C., WEBER, M.J. and MCCRAY, J.W. 1994. Life Cycle Differences in Housing Perspective of Rural Households. *Home Economics Research Journal*, 2 (3): 309-323.
- ENGİNDENİZ, S., GÜLER, S., OKTAY, E., KARAHAN, Ö. 1994. Tarımda Üretici Örgütlenmesine Yönelik Yayın Yaklaşımları ve Konunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Türkiye 1.Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt: II, sayfa: 387-401, İzmir.
- ERCEM, B. 1984. Sivas'ta Kadınların İşgücüne Katılım Farklılıkları. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- ERDEM, H. ve ARIKAN, R. 1984. Ankara İlinde Süt Üretimi ve Pazarlanması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayın No: Te.2, Ankara.
- EREL, G. 1994. Kastamonu Merkez İlçesinde İthal Kültür Irkı Süt İneğine Sahip Yetiştiricilere Yönelik Yayın Çalışmalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- FAO, 1992. Women In Agricultural Development, no:7, The FAO Gender Analysis Training Programme for Professional Staff, Rome.

- FELDMAN, S., BANU, F. and MCCARTHY, F.E. 1986. The Role of Rural Bangladesh Women in Livestock Production. Cornell-International-Agriculture-Mimeograph, -Cornell-University. 112, 26 pp.
- FITZHERBERT, A.R. 1981. Information, Organization and Agricultural Change. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi. Dept. Of Agricultural Economics and Farm Management and the Agricultural Extension and Communication Centre, pp. 120, İzmir.
- GÜLOĞLU, K.S. 1998. Çeltik/Pirinç Üreticisi Bir Köyde Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.64, Ankara.
- GÜLTEN, S. 1975. Tarımsal Kalkınma Yayın Eğitim, A.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi cilt: 6, s:3, Erzurum.
- GÜNEŞ, T. ve ARIKAN, R. 1985. Tarım Ekonomisi İstatistiği, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 924, Ofset Basım Ders Kitabı: 8, S.328, Ankara.
- HABLEMİTOĞLU, Ş. 1996. Kırsal Ailede Kadının İş Modelleri ve Kararlara Katılımı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- HABLEMİTOĞLU, Ş. 1999. Kırsal Alanda Kadınlara Yönelik Yayın Çalışmaları İçin Toplumsal Cinsiyet (Gender) Analizi'nin Önemi. *Çiftçi ve Köy Dünyası*, Cilt: 15, Sayı: 179, S.26-32, Ankara.
- HARRY, I.S. and THORPE, T.A. 1990. Agriculture in Trinidad: A Comparison of Male and Female Participants. *Social and Economic Studies*, 39(2): 79-103.
- İNAN, İ.H. 1989. Ülkemizde Sütçülük Kooperatiflerinin Kurulmasının Önemi. Ulusal Süt ve Süt Ürünleri Sempozyumu, MPM Yayın No:394, S.289, Ankara.
- JAMAL, S. 1994. Women in Dairy Development. Cunsept Publishing Company, New Dalhi, pp. 34, India.
- KANTAR, M. 1996. Adana ve İçel İli Dağ Köylerinde Yaşayan Kırsal Kadınların Toplumsal Yaşamdaki Roller ve Bu Rollerle İlgili Geleceğe Yönelik Beklentileri. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Kod No: 1051, Adana.
- KELKAR, G. 1995. Report-Sub-Regional Training Course on Women in Wood Energy Development, Bangkok, Thailand. On Line: <http://www.fao.org/docrep/x0203e/x0203e08.htm>, erişim: 12.11.2001.

- KESİCİ, T. ve KOCABAŞ, Z. 1998. Biyoistatistik. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayın No: 79, s.182-185, Ankara.
- KUMLU, S. ve ÖZCAN, K. 1998. Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birlikleri. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Hayvansal Üretimi Artırmada Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu. T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayını, No:34, s.39-47, Ankara.
- KUMLU, S. 2000. Hayvancılık Örgütleri. Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği Yayınları, Yayın No: 2, s.45, Ankara.
- LAMA, K.V. 1995. Hills Leasehold Forestry and Forage Development Project, Nepal. Report on Gender. On Line: [http:// www. fao.org. / docrep / x5202e/ X5202e09.htm.](http://www.fao.org/docrep/x5202e/X5202e09.htm), erişim: 12.11.2001.
- MOORE, M.P. 1974. Some Economic Aspect of Women's Work and Status in the Rural Areas of Africa and Asia, Institutue of Develpoment Studies at the University of Sussex Brighton, IDS Discussion Paper No:43, England.
- MÜLAYİM, Z.G. 1998. Atatürk'ten Bugüne Kooperatifçilik, Yetkin Yayınları, Ankara.
- MÜLAYİM, E.A.Ü. 1999. Konya Bölgesinde Kırsal Alanda Tarımsal Üretimde Kadının Yeri ve Önemi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- OĞUZ, C., MÜLAYİM, A.Ü. ve KANTAR, M. 1998. 21.Yüzyıl Eşiğinde Tarımsal Üretimde Kalkınmada Kadının Yeri ve Önemi: Konya Örneği. Türkiye 3.Tarım Ekonomisi Kongresi, 7-9 Ekim 1998, S.217-223, Ankara.
- OLUĞ, H.H. 1996. Burdur Süt Sığırıcılığının Sorunları Çözüm Önerileri. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- OVERHOLT, C., ANDERSON,M.B.,, CLOUD, K. and AUSTIN, J.E. 1985. Gender Roles In Development Projects A Case Book. Kumarion Press, USA.
- ÖZBAY, O.L. 1995. Ankara İli Elmadag İlçesi Köylerinde Yaşayan Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÖZÇATALBAŞ, O. 1990. Aşağı Seyhan Sulama Proje Alanındaki Mısır Üreticilerinin Bilgi Edinme Kaynakları. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.

- ÖZÇATALBAŞ, O. ve GÜRGEN, Y. 1998. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Baki Kitap ve Yayınevi, Adana.
- ÖZÇATALBAŞ, O., 1999. Kırsal Alanda Kadın ve Kalkınmadaki Rolü. *Tarım ve Mühendislik Dergisi*. Sayı: 60, sayfa:41-47, Ankara.
- ÖZÇATALBAŞ, O., 2001. Adana İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyünde Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Yayımın Yararlanma Olanakları. *Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 14(1), 79-88, Antalya.
- ÖZKAN, B. 2000. Development Constraints Analysis For Gender Growing Greenhouse Vegetables In Antalya, Turkey. Proceedings of the XIVth International Symposium On Horticultural Economics, Acta Horticulturae 536, pp.411-418, Guernsey, U.K.
- ÖZKAN, B., EDİZ, D., CEYHAN, V. and GOLDEY, P. 2000. Women's Role In The Vegetable Farming Systems In Antalya, Turkey: A Gender Analysis of Labour Participation And Decision-Making In The Agricultural Sector. Proceedings of the XIVth International Symposium On Horticultural Economics, Acta Horticulturae (536), P:419-438, Guernsey, U.K.
- RAD, S. 1999. Çiftçi Kadınlarımızın Durumu. *Çiftçi ve Köy Dünyası Dergisi*, Sayı:178, Ekim, s.23, Ankara.
- REWARI, P., WARIS, A. and SINGHAL, S. 1996. Rural Women's Participation in Agriculture and Livestock Activities in Arid Areas of Rajasthan. *Current Agriculture*, 20 (1/2), 91-95.
- ROSENFELD, R.A. 1986. U.S. Farm Women: Their Part in Farm Work and Decision Making. *Work and Occupations*, 13(2): 179-202.
- SANER, G. 1993. İzmir Yöresinde Pazara Yönelik Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Ekonomik Açidan Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.75, İzmir.
- SARPTÜRK, I. 1990. Adana İli Kır Toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- SOYSAL, M. 1998. Köy Sosyolojisi. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No:211, Ders Kitapları Yayın No: A-66, Adana.

- ŞAHİN K. ve YURDAKUL, O. 1995. Adana İli Seyhan ve Yüreğir İlçelerinde Süt Sığırıcılığı Yapılan İşletmelerde Kaynak Kullanımı ve Verimlilik. *Çukurova Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10 (1): 93-108, Adana.
- TATLIDİL, H. ve AKSOY, S. 1980. Konya ve Ereğli Köy Kooperatiflerinin Yapılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Doktora Tez Özetleri. Cilt:1, s.1243-1257, Ankara.
- TRIPATHI, H. 1993. Productivity of Dairy Animals and Employment Among Rural Women. *Indian Journal of Animal Sciences*. 63: 12, 1295-1298.
- UÇAK, A. 1992. Samsun İli'nde İthal İneklerle Çalışan İşletmelerin Durum ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- YAMANE, T. 2001. Temel Örneklem Yöntemleri. (Çev: Esin, A., Aydın, C., Bakır, M.A., Gürbüzsel, E.). Literatür Yayınları: 53. s.509, İstanbul.
- YILDIRAK N. 1992. Köy Kadınlarının Sosyo Ekonomik ve Kültürel Konumları. Friedrich Ebert Vakfı, s.27, İstanbul.
- YOĞURTÇUGİL, M.K. 1978. Ki-kare Üzerine Bir Deneme. İ.Ü. Yayın No:2502, İktisat Fakültesi No:425, Servet Matbaası, Servet Arkadaş, s.135, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Ankara'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. 1989 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Süt Teknolojisi Bölümü'nde Lisans öğrenimine başladı ve 1995 yılında Ziraat Mühendisi olarak mezun oldu. 1998 yılında Akdeniz Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nün açmış olduğu Araştırma Görevlisi sınavını daha sonrada 1999 yılında Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nın Yüksek Lisans sınavını kazanarak Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Halen aynı bölümde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

